

ISSN 2616-9320

CENTRAL ASIAN JOURNAL OF TRANSLATION STUDIES

№ 3(1) 2018

#3

KAZAKH ABLAIKHAN UNIVERSITY OF
INTERNATIONAL RELATIONS AND WORLD
LANGUAGES

PUBLIC FUND
"TRANSLATORS OF KAZAKHSTAN"

THE JOURNAL IS REGISTERED WITH THE MINISTRY OF INFORMATION AND COMMUNICATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

CERTIFICATE № 16822-Ж ASTANA, 2017

EDITORIAL TEAM

Chief Editor:

S. S. Kunanbayeva - Professor, Academician of the Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages

Responsible editors:

A.T. Chaklikova, Professor, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages
B. Mizamkhan, Ass. Prof., Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages
N.A. Aubakir, MA, PhD candidate in Translation studies, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages

Editor's assistants:

G.S. Assanova PhD, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages
K.M. Zhampeyis C.Phil.Sc., Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages
A.B. Baidullayeva PhD, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages
Sh. O. Saimkulova MA, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages

Technical editor and design:

R.A. Musataev MA, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages
N.A. Aubakir MA, PhD candidate in Translation studies, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages

Consultants:

Anna Oldfield, University of South Carolina, USA
Christopher Baker, American University of Central Asia, Kyrgyzstan
Uldanay Bakhtikereeva, PhD, prof., PFUR, Russia
Kim Chang Ho - PhD, professor, Pusan University of Foreign Languages, South Korea
Shabdiz Orang - PhD, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages
V.I. Karasik, D.Ph.S., Professor, Volgograd Technical University, Russia

ТЕОРИЯ КОГНИТИВНОГО ДИССОНАНСА И ПРИЧИНЫ ЕГО ВОЗНИКНОВЕНИЯ В ПЕРЕВОДЧЕСКОЙ ПРАКТИКЕ

Лян Вероника Вячеславовна

докторант КазУМОиМЯ им. Абылай хана

E-mail: veronika.lyan@mail.ru

Аннотация: В настоящей статье рассматривается одно из загадочных явлений, находящихся на стыке психологии, социологии, когнитологии и переводоведения – проблема когнитивного диссонанса, или другими словами, психический дискомфорт и напряженность, которые возникают, когда человек испытывает несогласованность между отношением и поведением или какой-то новой информацией, что заставляет его одновременно уместить в сознании противоречивые убеждения, ценности или эмоции. Акцент делается на причинах, вызывающих диссонанс, среди которых религиозные, культурные и эмоциональные несоответствия, которые характерны и для переводческой деятельности. Во время работы переводчик сталкивается не просто с текстом, а с определенной культурой, языком и личностью автора оригинала. В статье раскрываются три уровня когнитивного диссонанса, выделенных и разработанных Г.Д. Воскобойником, который, при изучении когнитивного диссонанса как проблему теории и практики перевода, рассматривал разновидности когнитивного диссонанса как взаимодействие трех сторон вербальной коммуникации: системы (языка), текста (речи), речевой деятельности (дискурс).

Ключевые слова: когнитивный диссонанс, психический дискомфорт когнитивное пространство, перевод, уровень когнитивного диссонанса

На протяжении всей жизни человек поглощает большие объемы информации. С первых шагов родители воспитывают ребенка, помогают ему изучать мир, проводят границу между тем, что можно, а что нельзя, что плохо, а что хорошо. На любом этапе – в детском саду, школе, университете, на работе – люди знакомятся с новой информацией, которая воспринимается каждым индивидуально. Если одним легко принять и понять определенные сведения, то у других возникает конфликт в сознании. Существование такого противоречия объясняется наличием сформированного «багажа знаний» у каждого индивида. Определенные установки, идеи, ценности верования, культурные

обычай и жизненный опыт наслаиваются друг на друга и с течением времени образуют мощный пласт, толщина, плотность и объемы которого зависят от внутренних и внешних факторов, т.е. от личности индивида и его окружения – семьи, друзей, коллег и общества в целом. В связи с этим, все воспринимают новую информацию относительно уже существующих знаний и убеждений. Например, на лекции студенту-переводчику объяснили существенные недостатки машинного перевода и настоятельно попросили выполнять задания без использования онлайн-переводчиков. Несмотря на полученные сведения, учащийся обратился за помощью к Google переводчику и в итоге сдал на

проверку неадекватный перевод. Возможно, это произошло из-за того, что он ранее прибегал к машинному переводу и через раз получал неплохие оценки (в случае перевода технических текстов), что подтолкнуло его и в этот раз выбрать машинный разум, а не собственный. Также студент мог осознавать, что переведенный текст не является качественным и будет оценен низким баллом, но надеялся на авось или оправдывал себя нехваткой времени на самостоятельный перевод. Здесь наблюдается конфликт двух идей: знанием о минусах машинного перевода и осознанным выбором в пользу онлайн-переводчика. Оправдывая себя отсутствием времени или надеясь на удачу, студент старался снизить уровень конфликта в сознании.

Когда индивид получает новую информацию или знания об иных представлениях или взглядах, не свойственных ему либо обществу, которому он принадлежит, то в его сознании начинается своего рода борьба существующих установок и традиций с чужими. Подобное состояние вызывает психологический дискомфорт и получило название «когнитивный диссонанс», впервые сформулированное Фрицем Хайдером в 1944 году. Однако сама теория когнитивного диссонанса была позднее представлена известным социальным психологом Леоном Фестингером в 1957 году. Она была разработана, чтобы объяснить и изучить явление когнитивного диссонанса, проявляющееся у человека как

реакция на определенное событие, действия индивидов или общества в целом.

В своей теории Леон Фестингер строит две основные гипотезы:

В связи с психологическим дискомфортом во время когнитивного диссонанса человек по возможности попытается уменьшить уровень несоответствия между своими (традиционными) установками и чужими, чтобы добиться консонанса (соответствия).

Стремясь уменьшить возникший диссонанс, индивид постарается избегать ситуаций, когда такой дискомфорт усиливается [1, с.121].

Бытовым примером вышеупомянутых гипотез может стать человек, который злоупотребляет едой из кафе быстрого питания. После просмотра передачи о вреде фастфуда он, с одной стороны, будет знать о вреде быстрого питания, с другой, не сможет отказаться от дурной привычки и может даже специально искать информацию, опровергающую недавно полученные сведения, стараясь тем самым уменьшить внутренний конфликт.

По определению Л. Фестингера, когнитивный диссонанс – это несоответствие между двумя когнитивными элементами (когнициями) – мыслями, опытом, информацией и т.д. – при котором отрицание одного элемента вытекает из существования другого, и связанное с этим несоответствием ощущение дискомфорта. При этом все диссонантные отношения имеют

различную силу и интенсивность. Фактор, определяющий степень диссонанса – это характеристики тех элементов, между которыми возникает диссонантные отношения. Чем более значимы элементы для индивида, тем больше степень диссонантного отношения между ними.

Иными словами, когнитивный диссонанс представляет собой состояние психологической напряженности или дискомфорта, которое возникает, когда человек испытывает несогласованность между отношением и поведением или какой-то новой информацией, что заставляет его одновременно уместать в сознании противоречивые убеждения, ценности или эмоции. Такой диссонанс, вызванный несоответствиями и расхождениями понятий в сознании индивида, имеет сходство с чувством тревоги. В результате человек может переживать смущение, чувство вины, гнев и множество других отрицательных эмоций. Когнитивный диссонанс побуждает индивидуума изменять отношение, поведение или восприятие информации, с целью устранения несоответствия и психического дискомфорта. Таким образом, теория когнитивного диссонанса является образцом мотивационной теории, в которой изменение отношения индивида усиливается за счет уменьшения неприятного эмоционального фактора или стимула [2]. Диссонанс может возникать из-за логического противоречия и несоответствия предыдущего опыта текущей

ситуации. Часто обстоятельствами, вызывающими этот психический дискомфорт, могут стать религиозные, культурные и эмоциональные несоответствия.

Как уже упоминалось, если человек приобретает новые знания, которые противоречат его суждению или поведению, он испытает состояние психической напряженности или когнитивный диссонанс. Теория когнитивного диссонанса описывает способы преодоления или уменьшения таких противоречий и характеризует то, как это делает человек в типичных случаях. Согласно данной теории, из-за состояния познавательного диссонанса человек будет стремиться уменьшить психический дискомфорт с помощью одной или нескольких стратегий [26]. В качестве примера можно привести того же студента-переводчика, который узнал о минусах машинного перевода, и человека, любящего фастфуд:

Индивид может провести внутреннюю перестройку, т.е. изменить свои представления о предмете. Пример: студент может перестать использовать онлайн-переводчики и стараться переводить сам, признав существенные недостатки машинного перевода; любитель быстрого питания после прочтения убедительной статьи о вреде фастфуда, наконец, решит питаться правильно.

Индивид может попытаться уменьшить степень важности новых знаний. Пример: студент может убедить себя, что современные онлайн-переводчики могут неплохо переводить и достаточно лишь

грамотно отредактировать текст перевода; постоянный клиент кафе быстрого питания постарается найти информацию о том, что вред фастфуда преувеличен, или убедит себя, что со здоровьем пока не было существенных проблем, несмотря на пристрастие.

Индивид может вводить или добавлять новые знания (факты), которые согласуются с его убеждением или отношением. Пример: студент может сослаться на то, что многие прибегают к помощи Google переводчика, и никто не жаловался, а его прошлые задания по учебе, выполненные машинным переводом, были зачтены; любитель фастфуда оправдает свое пристрастие редкими походами в тренажерный зал или приведет в пример друзей, которые разделяют его пищевые привычки и остаются здоровыми.

В отдельных случаях индивид будет избегать любой информации касательно своей проблемы, вступающей в противоречие с уже имеющейся информацией. Пример: студент постарается не вступать в дискуссии, связанные с минусами машинного перевода или из списка тем проектных работ не будет выбирать те, в названии которых фигурирует словосочетание «машинный перевод»; человек, питающийся в сетях быстрого питания, будет избегать общения с приятелями, которые пропагандируют здоровый образ жизни, станет игнорировать журналы и передачи о правильном питании.

Описанные стратегии помогают преодолеть или уменьшить

когнитивном пространстве когнитивного диссонанса, так как каждый человек стремится достичь определенной гармонии как в жизни, так и в сознании. Но, если в обычной жизни люди вправе на свой страх и риск игнорировать внутренние конфликты и обходить стороной ситуации, при которых проявляется диссонанс (как в примере с любителем фастфуда), то в переводческом деле подобное уклонение является не только в корне неверным, но порочащим авторитет переводчика (в случае с машинным переводом).

Поэтому профессиональному переводчику необходимо научиться уменьшать или преодолевать когнитивный диссонанс не через опущение спорных моментов, а путем их детального изучения в исходном языке и адаптирования для языка перевода.

На сегодняшний день наблюдается тенденция, когда речемыслительные процессы начинают изучаться не только в рамках лингвистических исследований, но и сквозь призму психологии и психолингвистики. Как было отмечено ранее, одной из причин возникновения диссонанса являются культурные различия. Известно, что культура и язык тесно взаимосвязаны, поэтому культурные несоответствия влекут за собой и расхождения в языках. Здесь стоит вспомнить определение перевода, предложенное известным лингвистом и переводоведом А.Д. Швейцером, который описывает его как «однонаправленный и двухфазный процесс межъязыковой

и межкультурной коммуникации, при котором на основе подвергнутого переводческому анализу первичного текста создается вторичный текст, заменяющий первичный в другой языковой и культурной среде; процесс, характеризуемый установкой на передачу коммуникативного эффекта первичного текста, частично модифицируемый различиями между двумя языками, между двумя культурами и двумя коммуникативными ситуациями» [4, с.75]. Во время работы переводчик сталкивается не просто с текстом, а с определенной культурой, языком и личностью автора оригинала. Ему важно глубоко исследовать и понять все три компонента, а также быть сведущим в собственной культуре и языке перевода. Что касается явления перевода, часто стоял вопрос о его возможности. Еще В. фон Гумбольдт считал, что любой перевод представляет собой безусловную попытку решить невыполнимую задачу, потому что каждый переводчик неизбежно споткнуться об один из двух подводных камней, чересчур точно придерживаясь либо подлинника за счет языка своего народа, либо своеобразия своего народа за счет подлинника, а что-то среднее между тем и другим не только трудно достижимо, но и просто невозможно [5, с. 400].

Проблемами переводимости интересовались многие ученые, которые в большинстве разделяли взгляды В. фон Гумбольдта. Они полагали, что даже слова, которые считаются эквивалентами, не являются ими в полной мере, так как

вызывают разные ассоциации и образы у носителей различных языков. Например, во всех языках существует слово, обозначающее «дом», однако представления о его внешней конструкции и внутреннем обустройстве у казаха, русского, англичанина и индейца будут отличаться, особенно в отношении традиционного жилища (юрта, изба, таунхаус и типы соответственно). Особенно трудно передать реалии и устойчивые выражения. Так, переводчику придется постараться, чтобы верно передать значение таких слов и идиом, как батыр, джайляу, матрешка, лапти, лить как из ведра, приказать долго жить, на английский язык.

Кроме лингвокультурной специфики, существуют расхождения в самих языках: разный словарный запас, количество времен, наличие или отсутствие рода, артиклей. Такое положение вещей может вызывать психический дискомфорт, «мозговой шторм» у переводчика, так как он вынужден каждый раз совершать невозможное – передавать специфику языка и культуры одного народа посредством языка и культуры другого при отсутствии в нем похожей специфики. Подобное действительно кажется абсурдным и невыполнимым, тем не менее, переводческая деятельность берет истоки в древности (зафиксирована уже в 3 тысячелетии до н. э.) и существует по сей день.

В переводческой практике особенно сложными считаются художественные, религиозные и философские тексты, когда

переводчику нужно не просто перевести, а буквально создать новый текст. Хотя переводы подобной литературы заказываются и часто успешно выполняются, этот процесс можно сравнить с мифологической птицей феникс, которая обладала способностью сжигать себя, а затем возрождаться из пепла. Текст оригинала в этом контексте выступает в роли живой птицы, порой отличающейся капризным нравом и ярким оперением. Переводчик становится своего рода кульминационной точкой, вызывающей самовозгорание исходного текста. На этом этапе происходит перевод общего смысла текста, отдельных вспомогательных слов, изучение интенции автора, готовится «сырой» вариант перевода – в данном случае «пепел». И уже из этого пепла возрождается новая птица, которая во многом похожа на свою предшественницу, но приобретает и свои характерные черты. Так переводчик по крупице создает из золы настоящее золото, что представляет собой целое искусство, не зря В.С. Виноградов говорил о переводе как об особом «виде словесного искусства» [6, с. 8].

Интересный взгляд на процесс перевода представили С.В. Биякова и О.А. Хопияйнен. Они сравнивают его со встречей двух «айсбергов», символизирующих две культуры. В их статье «Через когнитивный диссонанс переводчика к тождеству перевода» такое видение процесса перевода подкрепляется иллюстрацией, которая будет

приведена ниже (Рисунок 2) для наглядности.

Рисунок 2. Процесс перевода как встреча двух айсбергов

У каждого айсберга имеется подводная и надводная части. Надводная (эксплицитная) часть, т.е. материальная сторона культуры (язык, поведение, артефакты), не вызывает больших проблем в процессе перевода. Подводная (имплицитная) часть скрывает ценности, нормы, мировоззрение представителей культуры, т.е. это – ментальная составляющая культуры. [7]. Именно «скрытая» составляющая айсбергов (ценности, нормы и мировоззрение) создает основные трудности для переводчика, что приводит к явлению когнитивного диссонанса, поскольку происходит столкновение специфических для каждого народа норм, ценностей, мировоззренческих взглядов, которые необходимо учесть и передать эксплицитными средствами иной культуры.

Таким образом, такой сложный и многоэтапный процесс как перевод сам по себе постоянно находится в состоянии когнитивного диссонанса в связи с различием культур и языка автора исходного текста и переводчика. Поэтому закономерно, что понятие когнитивного

диссонанса стало постепенно применяется в теории перевода для определения уровня различий между текстами ИЯ и ПЯ.

Российский учёный Г.Д. Воскобойник, занимающийся общей и когнитивной теорией перевода, полагает, что в процессе перевода переводчик сталкивается с конфликтом реалий оригинального текста и переводческого [8, с. 181]. Перед переводчиком стоит задача преодолеть или уменьшить когнитивный диссонанс и попытаться передать средствами ПЯ значение реалий ПЯ. В теории перевода когнитивный диссонанс определяется как осознание ограничений в выборе средств ПЯ, необходимых для адекватного воспроизведения подлинника. Переводчик осознает, что не может перевести важные элементы текста, но ему это сделать надо и он ищет выход из ситуации, уменьшая или устраняя когнитивный диссонанс. Таким образом, основным понятием теории когнитивного диссонанса является «тождество», что значит соответствие текстов ИЯ и ПЯ по двум критериям – намерение (замысел) автора и структура. В рамках теории тождество перевода оригиналу по вышеназванным параметрам соответствует адекватному переводу, к которому стремится каждый переводчик. Следовательно, в процессе перевода необходимо принимать во внимание как лингвистические, так и экстралингвистические аспекты. Осознание важности роли когнитивного диссонанса в переводческой практике помогает взглянуть на технологию перевода

под другим углом и самое главное на самого переводчика, то есть на процесс восприятия исходного текста исполнителем перевода. Кроме того, без постоянного присутствия когнитивного диссонанса профессиональное развитие переводчика не было бы возможно. Наличие безэквивалентных единиц языка заставляет мозг переводчика работать, являясь своего рода топливом для творческой деятельности.

Г.Д. Воскобойник, разрабатывая проблематику когнитивного диссонанса как проблему теории и практики перевода, рассматривает разновидности когнитивного диссонанса как взаимодействие трех сторон вербальной коммуникации: системы (языка), текста (речи), речевой деятельности (дискурс). Он выделяет три уровня когнитивного диссонанса [9, с. 239]:

1 уровень. Если действует интенция «соответствовать структуре», диссонансы должны возникать в когнитивном пространстве «система ИЯ — система ПЯ». Однако для неопытных переводчиков система языка сводится (практически) исключительно к слову. На данном этапе еще не развито профессиональное восприятие текста, знание культуры отсутствует, и вся работа над текстом сводится к простому переводу лексических единиц на основе словарных данных. В итоге происходит «слепой» пословный перевод, в котором не сходятся многие объекты ИЯ, с одной стороны, и знаки-интерпретанты ПЯ, с другой

стороны. Следовательно, основным источником необходимой для перевода информации становятся словарные (=системные) соответствия; мало того, сообщение на ИЯ может вообще не воспринимается как текст. На этом начальном уровне система текста ИЯ представляется изоморфной системе текста ПЯ, если первый производит впечатление сообщения, требующего строгости, структурной точности в передаче смысла. Переводчик не применяет принципов и методов разбиения целого на части; структурной частью для него может явиться любой каким-то образом, выделенный фрагмент текста: между знаками препинания, взятый отдельной строкой и т.п.

Совершенно иная природа на первом уровне когнитивного диссонанса, если текст ИЯ явно принадлежит персональному дискурсу, т.е. ориентирует на следование интенции «соответствовать переживанию». Если текст ИЯ принадлежит персональному дискурсу, то есть ориентирует на следование интенции «соответствовать цели», то при переводе поэтического текста на первом уровне когнитивного диссонанса текст перевода далек от исходного, но передается настроение, тональность, эмоциональность целого. Поэтические переводы, совершенные под влиянием когнитивного диссонанса первого уровня, отличаются вольным характером, отсутствием сохранения структуры текста и лексических единиц оригинала. На первом уровне

переводческой компетенции диссонансы возникают в когнитивном пространстве «дискурс ИЯ – дискурс ПЯ» в контексте персонального дискурса. На данном этапе переводчик не производит глубокий анализ и переводит текст, опираясь исключительно на толкование словаря.

2 уровень. Этот уровень можно кратко охарактеризовать, как «единство в тексте». Здесь возникает попытка переводчика соотнести часть и целое. Типично появление следующих рассуждений: «Бессмысленным это не назовешь, но неясно, что автор имеет в виду»; «Возможно, это не оптимальное соответствие, но необходимо знать содержание текста в целом, чтобы судить более определенно». На этом этапе переводчик может обратиться за помощью к автору исходного текста, чтобы верно интерпретировать содержание. Существует и более трудоемкий способ выравнивания диссонанса, к которому вынужден прибегать переводчик, если автор по каким-то причинам недоступен. Например, изучение специальной литературы, обращение к различным источникам, консультация со специалистами. Высокопрофессиональный переводчик связал бы текст с реалиями, а чтение специальной литературы позволило бы узнать об этих реалиях. Рассматриваемый диссонанс является результатом противоречия в когнитивном пространстве «(система(текст)) ИЯ — (система(текст)) ПЯ». Поскольку на первом и втором этапах профессионального развития

понятие системы фактически сведено к слову, правомерна и альтернативная ассоциативная формула, а именно: «(слово(текст)) ИЯ — (слово(текст)) ПЯ».

Если результаты перевода текста, близкого институциональному прототипу, не дают впечатляющих различий в зависимости от уровня компетенции, итоги работы с персональным дискурсом показывают, насколько более сложным представляется последний переводчикам, достигшим второго уровня. Основным вопросом для переводчиков этого уровня является вопрос о завершенном смысле текста. Переводчики исходят из необходимости завершённой интерпретации, но в отличие от переводчиков с начальным уровнем когнитивного диссонанса, они ищут завершённость на пути соотнесения части и целого. Эта работа над текстом включает элементы анализа, свидетельствующие об альтернативном включении интенции «соответствовать структуре». Здесь смысл поэтического текста не рассматривается исключительно как «дух» или «тональность». Диссонанс второго уровня в рамках персонального дискурса формируется преимущественно в когнитивном пространстве «(дискурс (текст)) ИЯ – (дискурс (текст)) ПЯ».

Итак, если в условиях перевода институционального дискурса делаются попытки выравнивания диссонанса посредством обращения к «системе/слову», при переводе персонального дискурса обращаются к показателям дискурса,

диалектически возвращаясь к концептам духа и атмосферы на более высоком, более осознанном уровне переводческой компетенции.

3 уровень. Г.Д. Воскобойник отмечает, что данный уровень является своего рода «трехмерным пространством перевода». Для переводчика институционального дискурса действительна формула «(система(текст((дискурс))) ИЯ – (система(текст((дискурс))) ПЯ», для переводчика персонального дискурса – формула «(дискурс(текст((система))) ИЯ — (дискурс(текст((система))) ПЯ».

Рассмотрим пример работы профессионального переводчика на 3 уровне когнитивного диссонанса. Переводчик, получивший краткий конспект доклада и не имеющий доступа к полному тексту ИЯ, как и начинающий специалист, вынужден исходить из системных соответствий. Но на этом сходство приемов работы заканчивается. Обнаружив на уровне слова диссонанс, профессионал пытается сначала разрешить его путем соотнесения части и целого, т.е. аналогично переводчику второго уровня делает попытку решить проблемы в когнитивном пространстве «(слово(текст)) ИЯ — (слово(текст)) ПЯ». И, определив, что и это когнитивное пространство имеет недостаточное количество информации для выравнивания КД, расширяет его до дискурса.

Иными словами, сначала осуществляется соотнесение словарных данных (обращение к словарям), затем части и целого (перевод в контексте текста – «... как

же перевести, если имеется в виду...») и, если контекст текста оказывается недостаточным, переводчик переходит на уровень дискурса (рассуждение – «о чем могло говориться в рамках данного произведения»). Профессиональные переводчики пополняют знания через чтение специализированной литературы, обращение к Интернет-ресурсам и изучение исторических процессов в контексте определенного произведения.

Что касается персонального дискурса, на этом уровне высококвалифицированные переводчики рассматривают поэтический текст оригинала в трех аспектах: смысловом (что сказано), стилистическом (как сказано) и прагматическом (какую реакцию вызывает сказанное у читателя).

Однако когнитивный диссонанс в переводе заключается не только в существовании различий между текстами ИЯ и ПЯ. Каждый переводчик должен понимать, что его вариант перевода не может быть принят как единственно возможный, так как в нем могут быть допущены разного рода ошибки или неточности, которые способны вызвать когнитивный диссонанс у другого переводчика, редактора, читателя. Происходит наложение нескольких случаев диссонанса: сначала осознается когнитивный диссонанс, связанный с различием между текстами оригинала и перевода, что является причиной возникновения когнитивного диссонанса переводчика, а затем схожая реакция появляется у читателя готового перевода. Можно

сказать, что когнитивный диссонанс отчасти служит источником вдохновения самых разных вариантов перевода одного и того же текста. Ярким примером является перевод поэтических произведений, который осуществляется каждым переводчиком по-разному. В этом случае неуместно говорить о правильности или неправильности перевода, потому что переводчик в некотором смысле выступает как соавтор, создавая новое рифмованное произведение, невольно переплетая свое видение с авторским. Поэтому стоит лишь обращать внимание на то, насколько успешно переводчик смог преодолеть когнитивный диссонанс. То же самое касается и других литературных жанров.

ЛИТЕРАТУРА

- [1]. Фестингер Л. (1999). Теория когнитивного диссонанса / Пер. с англ. А. Анистратенко, И. Знаешева. — СПб.: Ювента — 318 с.
- [2]. What is the Theory of Cognitive Dissonance? // Psychology Notes HQ URL: <https://www.psychologynotesHQ.com/cognitivedissonance/> (дата обращения: 18.03.2018);
- [3]. Кэмпбелл Дж. Б. Когнитивный диссонанс (cognitive dissonance) // [dic.academic.ru/dic.nsf/enc_psychology/366/%D0%9A%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%8B%D0%B9
- [4]. Швейцер, А. Д. (1988). Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты. – М.: Наука – С.75;
- [5]. Гумбольдт В.Ф. (1984). Избранные труды по языкознанию. - М.: Прогресс – С. 400;
- [6]. Виноградов В. С. (1978). Лексические вопросы перевода художественной прозы. — М., — С. 8;
- [7]. Биякова С. В., Хопияйнен О. А. Через когнитивный диссонанс переводчика к тождеству перевода (на материале горной терминологии) // Вестник КузГТУ. 2006. №5. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/cherez-kognitivnyy-dissonans-perevodchika-k-tozhdestvu-perevoda-na-materiale-gornoj-terminologii> (дата обращения: 21.12.2017). КиберЛенинка: <https://cyberleninka.ru/article/n/cherez-kognitivnyy-dissonans-perevodchika-k-tozhdestvu-perevoda-na-materiale-gornoj-terminologii>;
- [8]. Воскобойник Г.Д. (2004). Тождество и когнитивный диссонанс в переводческой теории и практике. – М.: МГЛУ, – 181 с;
- [9]. Воскобойник, Г.Д. (2004). Лингвофилософские основания общей когнитивной теории перевода [Текст] : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.20 / Г.Д. Воскобойник. -Иркутск, –С. 239-253;

THEORY OF COGNITIVE DISSONANCE AND ITS CAUSES IN TRANSLATION PRACTICE

Veronika Lyan

PhD student,

Kazakh Ablaihan University of foreign languages and international relations

E-mail: veronika.lyan@mail.ru

Abstract: The present paper examines one of the mysterious phenomena at the junction of psychology, sociology, cognitive science and translation studies - the problem of cognitive dissonance, or in other words, mental discomfort and tension that occurs when a person experiences an inconsistency between attitude and behavior or some new information that forces him to simultaneously understand conflicting beliefs, values or emotions. The article is mainly focused on the causes of dissonance, including religious, cultural and emotional inconsistencies that are also inherent to translation activity. During the process of translation, the translator is confronted not only with the text, but with a certain culture, language and personality of the author of the source text. The article reveals three levels of cognitive dissonance, developed by G.D. Voskoboynik, who considered varieties of cognitive dissonance as the interaction of three sides of verbal communication: the system (language), text (speech), and speech activity (discourse).

Keywords: cognitive dissonance, mental discomfort, cognitive space, translation, level of cognitive dissonance

КОГНИТИВТІ ДИССОНАНС ТЕОРИЯСЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ АУДАРМА ТӘЖІРИБЕСІНДЕ ОРЫН АЛУ СЕБЕПТЕРІ

Лян Вероника Вячеславовна

докторант

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері
Университеті

Е-mail: veronika.lyan@mail.ru

Аңдатпа: Мақала психология, социология, когнитология және аударматану салаларын қамтитын когнитивті диссонанс мәселесін, яғни белгілі бір жаңа ақпаратты қабылдаған кезде адам санасында бір біріне қарама қайшы пікірлер мен ақпараттың психикалық жайсыздық сезімін тудыратын әлі де нақты зерттелмеген құбылысты қарастырады. Осы мақала аударма тәжірибесіне тән діни, мәдени, эмоционалды сәйкессіздіктерден тұратын диссонанс себептеріне тоқталады. Өз жұмысында аудармашы тек мәтінмен ғана емес, сонымен қатар белгілі бір мәдениет, тіл және автор көзқарасымен жұмыс істейді. Мақала аударма теориясы мен тәжірибесінің мәселесі ретінде Воскобойник Г.Д. қарастырылған когнитивті диссонанстың үш деңгейін ашып көрсетеді. Ол когнитивті диссонансты ауызша коммуникацияның үш деңгейінің, яғни жүйе (тіл), текст (сөйлеу), сөйлеу әрекеті (дискурс) қарымқатынасының бір бөлігі ретінде қарастырады.

Кілт сөздер: когнитивті диссонанс, психикалық жайсыздық, когнитивті кеңістік, аударма, когнитивті диссонанс деңге

СВОЕОБРАЗИЕ ДЕТСКИХ ОБРАЗОВ В ТВОРЧЕСТВЕ У. ГОЛДИНГА

Бондарева Полина Владимировна

Магистр, преп. КазУМОиМЯ им. Абылай хана

E-mail: bondareva.p@list.ru

Аннотация: Статья посвящена творчеству Уильяма Голдина, выдающегося английского писателя. Данная статья рассматривает развитие образа детства в XX веке и подчеркивает, что тема детства является одной из центральных в его творчестве. Детские образы в английской литературе отражают основы, на которых держится человеческая нравственность. Творчество знаменитого писателя наполнено детскими образами, которые служат автору основой для обращения к глобальным вопросам общества. Голдинг изображает потерю невинности как нечто, что вытекает, естественно, из их растущей предрасположенности к врожденному злу и дикости. Голдинг подчеркивает значение детства, как период формирования человеческого характера. Дети формируются под влиянием общества, они нуждаются не только в материальных благах, но также и в духовной поддержке всезнающего взрослого наставника.

Ключевые слова: мировая литература, творчество У. Голдинга, детские образы, детство, литературные эпохи.

Тема детства и проблема ребенка, его место в этом мире привлекают внимание общества многие столетия. Такая заинтересованность в ребенке, в свою очередь, говорит о том, что детство осмысливалось и отражалось в творчестве многих писателей, стремящихся найти объяснение тем или иным проблемам человеческого существования в попытке раскрыть смысл вечных жизненных явлений, которыми наделены все люди без исключения. Раскрытие специфики мира детства, анализ внутреннего мира ребенка, с течением времени стали ключевыми и одними из самых исследуемых тем мировой литературы, что определяется ее универсальностью.

Восприятие ребенка в литературе никогда не было статичным, что говорит о непостоянстве мнения о значении фигуры ребенка, которое меняется от

писателя к писателю. Эпоха античности, средневековья и Возрождения слабо очерчивают и освещают тему детства. При этом с особой тщательностью относились к этому вопросу в эпоху Просвещения, которая в своем стремлении создать «Мир Разума», определяла и воссоздавала образ ребенка в литературе как взрослого, что делало понятие детства отклонением от нормы.

Писатели эпохи Просвещения занимались проблемой воспитания ребенка, основной задачей для них было сделать из ребенка достойного гражданина своей страны. В последующем, это стало причиной ухода внутреннего мира ребенка на второй план. Романтики смогли не только пересмотреть значение детства в жизни человека, но и вывели концепцию детства, совершенно отличающуюся от понимания детства утвержденного

предшествующей эпохой. Романтизм наделяет ребенка уникальным внутренним миром, определяет детство не «отклонением от нормы», но идеальным периодом человеческой жизни.

В XX веке образ ребенка широко проникает в литературу и получает новое развитие, которое было определено в первую очередь изменениями в жизни общества: историческими, экономическими и культурными. С приходом нового столетия ждали великих перемен.

В 1954 году в свет вышел знаменитый роман, лауреата нобелевской премии, Уильяма Голдинга - «Повелитель мух», работа, занимающая значительное место в творческом наследии У. Голдинга, вызывает неподдельный интерес не только своим изображением человеческой природы, но и яркими, правдивыми детскими образами. Вскоре роман получил популярность среди студентов и заслужил признание критиков, которые сравнивали «Повелителя Мух» с произведениями таких писателей как: Д.Д.Сэлинджер, Дж. Оруэлл и их влиянием на современное мышление и литературу.

Как отмечал Дуайт Гарнер, обозреватель «Нью-Йорк Таймс», именно «Повелитель мух» заменил сэлинджеровскую «Над пропастью во ржи» в качестве «Библии несчастливой молодости» (the bible of tortured adolescence). Роман-притча, аллегория, миф, история полная морали, политический трактат, и даже видение апокалипсиса, таким разнообразием формы роман

«Повелитель мух» зарекомендовал себя истинным образцом литературной классики.

На сегодняшний день существует огромное количество работ о детях раскрывающих их социально-политическую роль, и множество других вопросов, рассмотренных такими учеными как: Эдвард, Кушион, и Форсберг Элдред, Горан Терборн, Джеймс, Пол Фасс, Торн и многие другие. Тем не менее, исследование, проведенное У. Голдингом в романе «Повелитель мух» имеет точку зрения отличную от вышеуказанных исследований. «Повелитель мух» и поднимает темы актуальные для всего общества, своим наиболее обращением к темной стороне человеческой души, которое и приводит к жестокости и извращенности детей, представленных в романе.

Постсоветское литературоведение уделяет внимание вопросам жанровой природы романов Голдинга и определяет место его творчества в истории английской литературы. Достаточно точные выводы были сделаны о своеобразии художественного мира его произведений. Шанина Юлия Александровна отмечает в своей работе, что по сравнению с зарубежными исследованиями в советской науке идейное содержание книг английского писателя получило более четкую и законченную трактовку, было определено целостное представление об идейно-художественной концепции творчества писателя. В последние два десятилетия творчеству У.

Голдинга посвящены обзорные статьи (С.Д. Павлычко, А. Чамеев), диссертационные исследования (Е.З. Алеева, С.Л. Кошелев, Б.А. Минц, Т.А. Хитарова).

При таком всестороннем изучении романа Голдинга стоит отметить довольно скупое количество работ, посвященных исследованию детских образов, по большей части, героев Голдинга принято рассматривать через призму символизма, что все-таки не позволяет говорить о полноценном раскрытии детских образов, которыми пропитано все творчество писателя.

Уильям Голдинг, написавший параболу о возможном пути развития человечества, разработанную в философском ключе, остается актуальным автором, поскольку его вечные, «проклятые» вопросы о человеческой природе существовали на протяжении всей истории человечества, и будут волновать человечество еще многие века. Творчество таких писателей, как Голдинг, помогает человеку переосмыслить общечеловеческие ценности этого мира, понять самого себя. Писатель выбирает своими главными героями детей не случайно, так как именно ребенок по природе своей не скован рамками, которые навязаны взрослым, потому именно ребенок позволяет автору рассказывать свою историю и вот уже больше 60 лет влиять на умы читателей. Так, все романы Голдинга задаются вопросами, может быть, неприятными для современного человека, считающего себя высокообразованным,

культурным, цивилизованным и гуманным существом – существом, поборовшим свое животное начало.

В традиционном обществе дети обычно становятся жертвой невежества и абсурдной догмы современного мира, они жертвы бессмысленности и неограниченного индивидуализма. Они являются жертвами мировоззрения, которое рассматривает ребенка как низшую, слабую, но полезную версию полностью продуктивного, полнофункционального человека, владеющего современным миром. Все это породило страх перед детством. Каждый взрослый боится показаться по-детски ребяческим. Дети, как полноценные существа, представляют и отражают противоречия и патологии культур, частью которых они являются. Произведения литературы, в которых дети оказываются свободными от ограничений цивилизации и управляемые своими инстинктами, вынужденные постоять за себя, часто появляются в литературе. Возникает вопрос: насколько ребенок индивидуальная личность или все же зависимая, от природы невинная или все же потенциально содержит в себе врожденное зло. Совсем немного сюжетов из классической литературы полагается и уж тем более руководствуется отличием «хорошей» крови от «плохой», природа всегда выигрывает над воспитанием. Хитклиф, романтический антигерой «Грозового Перевала» написанный Эмили Бронте (1847), был цыганским беспризорником, которого подобрали на улицах Ливерпуля;

несмотря на добрые попытки господина Ирншоу, воспитать мальчика, как одного из его собственных детей, Хитклиф является примером опустошения и трагедии. Это идея, идентично сохраняется в следующем столетии, когда детский неприрученный характер и способность к злу занимают центральное место в Ричарда Хьюза «Ураган над Ямайкой» (1929). Еще одно блестящее исследование жестокости в ребенке является работа Родди Дойла «Падди Кларк ха ха ха» (1993), в котором молодые мальчики совершают убийства. Роман-порокола Голдинга, «Повелитель Мух» остается одним из самых больших романов о детях, но и одним из самых темных притч о человеческой природе в современной литературе.

За эти годы все различные теории и концепции нашли свое отражение в различных литературных текстах, поскольку литература всегда предлагала самый глубокий и универсальный взгляд на человеческую природу. Литературная традиция придает особый интерес детям, поскольку они близки к природе и в меньшей степени подвержены влиянию общества.

Одним из подходов, проливших свет на вопрос этой постоянной битвы по вопросу об истинной человеческой природе и детства, становится психоаналитический подход Фрейда. Его теория детской сексуальности натолкнула на создание романтической концепции детской невинности и чистоты.

Фрейд ввел теорию о том, что уже дети «приводят в мир ростки сексуальной активности» [1, с.22]. Он утверждал, что дети находятся во власти id, а сами подростки - «рабы мощных, неукротимых сексуальных побуждений, которые могут быть «замаскированы» под цивилизованное поведение» [2, с.253].

Разумеется, такая неоднозначная детская «сущность», обретает различные формы, для «модернистов» – ценность детства определяется своей иррациональностью.

Благодаря «детскому» взгляду на мир в модернизме преодолеваются различия между культурами, осуществляется диалог культур (наиболее яркий пример – проникновенен западной художественной культуры в недра японской, китайской). Сам по себе ребенок не знает искусственных границ, созданных взрослым миром, где такие условности как социализация являются лишь условностью взрослого. Детский взгляд в модернизме способствует преодолению различий между культурами, что говорит в пользу осуществления диалога культур, где примером могут служить проникновение западной художественной литературной традиции в основания восточной (японской, китайской). Так, например, произведения Оэ Кэндзабуро отличаются приверженностью западному стилю и мировоззрению об окружающей действительности. Он задает вопросы о месте человека, его

подростки из Союза Свободных мореплавателей с их ожиданием прихода катастрофы в романе «Объяли меня воды до души моей» решивших спастись, захватив атомную бомбу, и конечно, такой бунт нельзя назвать безобидным.

В романе «Объяли меня воды до души моей» (1973) рассказывается история подростков-экстремистов, состоящих в группировке. Во время своих подготовок ребята занимаются английским, читают Достоевского на английском, его сложные повести, переполненные специфическими и даже в чем-то ненормальными образами. Исследователи его творчества отмечают его заслуги перед японской литературой, в частности В.Гривиним отмечается выведение писателем японской литературы на новый мировой уровень. Его подростки твердят о молитве, не понимая ее значения, они абсолютно ничего не знают о милосердии. По сути, дети осознанно идут на убийство, они лишают жизни такого же человека, как и они сами, забивая его камнями слепо следуя приказу, они тем самым проходят инициацию, как отмечается исследователями «крещение кровью». Герои, созданные писателем, их образы меняются вслед за происходящими изменениями на мировой арене. Оэ говорил, что именно молодежь ввиду своей специфики и особенностям реагируют на происходящее со скоростью в разы превосходящую скорость реакции других слоев населения. В утверждении писателя явственно чувствуется интенция сродная цели У. Голдинга:

проследить через своих героев-подростков характер общества, его недостатки, развитие человеческого рода в целом, его беды и болезни. Кэндзабуро стремится показать не просто «готового» человека, а его становление, что он и делает, рассматривая в своей работе процесс формирования личности.

Понимание ребенка как злого, незрелого и безнравственного существа стало продвигаться благодаря западному самосознанию. Как указывает Ашис Нанди, в своей статье, данное понимание ребенка расширяет свои границы и становится основой европейского колониализма и империализма, а также идеей модернизма [3, с.360].

Ребенок, который убивает или совершает преступление – возмущает нас до самой глубины нашей души. Это полный парадокс перед лицом суровых суждений, которые мы сделали о природе детства. Неуправляемые подростки, стали одновременно проблемными детьми и проблемными людьми, именно потому, что мы не уверены, к какой категории они больше всего походят. Подростковый возраст – это место, где разрушаются все исторические, колониальные и современные представления о детстве. Поскольку «взрослость» является мерилем, с которой судят ребенка, детство считается неполноценным и несовершенным переходным состоянием во взрослую жизнь.

Зиаудин Сардар, лондонский ученый, писатель, культурный критик предполагает, дети выражают проблемы цивилизации в

миниатюре, так как они являются «мини-версией» взрослых.

Как утверждает Зиаудин Сардар, Уильям Голдинг, нобелевский лауреат прекрасно иллюстрирует западное понимание детства в «Повелителе мух». Группа голдинговских мальчишек полна врожденных пороков. Христианские хористы принимают атавистическое язычество, и общество, которое они создают для себя, основано на угнетении и подчинении. Слабые подчиняются сильным. Сильные же пытаются убить слабых. Порядок возвращается, когда приходит взрослый, и убийцы снова становятся детьми, которыми они и являются [30].

Когда дети не в состоянии отличить такие понятия, как правильное и неправильное, хорошее и плохое, добродетель и подлость, это должно вызвать определенную реакцию взрослых для изменения и улучшения кондиций общества и дальнейшего развития всего человечества в целом. Голдинг ясно показывает, что недостатки общества на самом деле являются дефектами человеческой природы; в нашей природе зло уже заложено. Но у не социализированных детей это зло просто выходит на первый план.

Таким примером еще одного, но уже российского «Повелителя мух» является работа – «Рыцари Сорока Островов», Сергея Лукьяненко, писателя казахстанского происхождения, который планировал создать пародию к произведениям писателя Владислава Крапивина. Так, Лукьяненко в своей попытке создания данной пародии создает

мир и декорации схожие с произведениями детского писателя, однако автор придерживается отличного взгляда, рисуя сюжет далеко не детского рассказа, с явным намерением показать все в более жестком свете. Однако, спустя какое-то время для писателя становится очевидным, что его работа уже не вышла за рамки пародийного жанра, что и стало причиной его избавления от пародийных элементов. Лукьяненко утверждал, что не был знаком с «Повелителем мух» У.Голдинга, но все же, подростки, которые появляются в его произведении, не могут не наводить на мысль о жестоких детях, попавших в схожую ситуацию, что и герои английского писателя.

Примечательно, что жанр, в котором написан роман Лукьяненко, можно назвать «пограничным», содержащим элементы и фантастики и фэнтези. Лукьяненко изменил «подростковую фантастику», когда ввел в романе обыденную смерть. Сам писатель позже отмечал, что любит своё произведение, но считает его несколько жестоким, за что ему стыдно перед героями. Действие разворачивается на сорока островах одинакового диаметра. На каждом из островов есть по одному замку у которого присутствует название и своя эмблема. От замка к замку проложены три моста с разрезом по середине от холода ночью они расходятся, а днем соединяются. На островах живут дети от 7 лет. Острова различны: диктатура или демократия, жестокий грубый лидер или добрый. Население состоит примерно из 70% мальчиков и 30%

девочек в гомогенных или гетерогенных национальных группах, не старше 18 лет. Все хотят вернуться домой, но для этого им говорят, что они должны завоевать все 40 островов - тогда, им обещали вернуть победителей домой. Есть также несколько правил участия, также установленных пришельцами. Главный герой произведения – Дима, 14-летний мальчик, который раньше дрался на улицах своего родного города Алма-Ата, но теперь должен сражаться в месте, где вместо кулаков используются мечи. Мечи сначала деревянные, но меч превращается в сталь, когда обладатель чувствует ненависть и желание убить по отношению к противнику. Сохраняя мир чувств обычных детей, эти «рыцари» меняются: они учатся бороться до смерти, не обращать внимания на раны; они прикрывают друзей и мстят. Дима видит, что его новых друзей убивают, и он тоже убивает. Образ жизни на островах очень стабилен, так как пришельцы учитывают психологию и социологию человека, даже если они не понимают человеческих чувств, отношений и мотивации. Кроме того, как оказалось, у них было много времени, десятилетий, проб и ошибок.

Детские годы уже никак не являются беспечным периодом жизни полным счастья: дети чаще всего представлены в моменте перехода, что вынуждает смотреть на детство как на промежуток для высоконравственного выбора, определяется проблема развития личности с высокими принципами в

условиях беспорядка, обмана и даже абсурдности происходящего.

Детские образы в английской литературе отражают основы, на которых держится человеческая нравственность. В данном контексте, стоит упомянуть работы Иэна Макьюэна, «Цементный Сад». Как утверждает Ю.А. Шанина, главное отличие героев У. Голдинга от героев Макьюэна – полное отсутствие будущего: в критической ситуации окруженные властями дети полностью поглощены воспоминаниями, ни на секунду, не задумываясь о грядущем. Своеобразный побег из реальности, отсутствие намерения жить в окружающем мире, приводит к тому, что дети встречаются лицом к лицу с проблемами и запрятанными где-то в глубине своей души, а именно «хаоса внутреннего, устремленного только к удовлетворению инстинктов и наслаждений» [4].

В романах Уильяма Голдинга «Повелитель мух»(1954) и Ричарда Хьюза «Ураган над Ямайкой» (1929) дети находятся в природных условиях и отдаленных местах как их предшественники в произведениях Р.М. Балантайна, «Коралловый остров» (1857) и Джеймса Барри, «Питер Пэн» (1911), но Голдинг и Хьюз переворачивают ранее представление о невинных детях и детстве. Они представляют в своих произведениях детские образы далеких от «милых и невинных ангелов»– они неуправляемы и способны преднамеренное зло.

Серию криминальных детей открывает «Маленький оборвыш» Джеймса Гринвуда. В отличие от

Оливера Твиста, Джим не может противиться судьбе и все-таки встает на преступный путь. В конце книги герой, конечно, раскаивается и искупает свою вину. И это лишний раз напоминает нам, что он все-таки вырос из «идеальных сироток». Сюда же можно отнести и Валека — героя романа «Дети подземелья». Главным русскоязычным произведением о криминальных детях и их перевоспитании является знаменитая «Республика Шкид» Белых и Пантелеева, а также «Лёнька Пантелеев», «Дом веселых нищих» Пантелеева, «Педагогическая поэма» Макаренко и в какой-то мере «В людях» Горького. Более жесткий взгляд на проблему можно найти в «Краже» Астафьева и «Ночевала тучка золотая» Приставкина. Популярная в советское время, сейчас же почти забытая, книга Жоржи Амаду «Генералы песчаных карьеров» также повествует об уличной жизни брошенных детей — в Бразилии.

Бразильский «Повелитель мух», произведение Жоржи Амаду — «Генералы песчаных карьеров», представляющую собой историю о группе мальчиков, которые смело живут в трущобах Бразилии, городе Баия, им от 13-15 лет. Они называют себя «Генералами песков», бандой сирот и беглецов, которые живут своим остроумием в жестоком мире, под руководителем своего руководителя — Педро Пули. Они просто отбросы общества, готовые вытащить бумажник у любого прохожего или ударить ножом полицейского. Но они ещё совсем дети, у которых нет никого на этом

свете. Ничто не поможет им выжить кроме них самих. Они выживают, вырастают. Проходят через оспу, смерти близких, ненависть тюремных надзирателей. Они становятся выше всех тех, кто жаждал запереть их за решётку. Они обретают свободу, но только те, кто остался жив.

Жоржи Амаду описывает своих героев с искренней симпатией и сочувствием, поэтому и читатель начинает им сопереживать, забывая, что эти «дети» грабят, убивают, обманывают и насилуют. Читатель принимает позицию автора — у «капитанов» нет другого выхода. Вынужденные самостоятельно бороться за жизнь, они слишком рано научились ненавидеть и забыли, что значит любить. Интересно показаны взаимоотношения внутри банды, прописан их особый «кодекс чести», враждебное неприятие внешнего мира, даже если этот мир хочет им помочь. Для Амаду «капитаны» — дети его родной страны. Автору больно за своих капитанов — отечески, и не просто больно. Он пытается привлечь внимание, к этой острой для Бразилии проблеме (острой, кстати, и до сих пор). Пути, которые он для этого предлагает — отнюдь не спасительные проповеди, а вступление Педро-Пули в коммунистическую партию. Предполагается, что за ним последуют и остальные «капитаны», оставшиеся в живых. Весь мир насилия разрушат — и наладится мир в их душах. Герои этих произведений говорят на языке улиц, они умеют драться и даже готовы использовать в драках оружие. Это не

рафинированные Оливеры Твисты, падающие в обморок при виде кражи. Эти дети курят, пьют алкоголь, совершают преступления, бродяжничают. Они, как и Гекльберри Финн, знают вкус свободы, только их реальность куда жестче, чем в книгах Марка Твена.

Жесткая реальность и весь ужас несчастливости и брошенности детства рисует корейская писательница О Чхунь Хи, действие романа происходит в 60-е годы XX века. Читатель узнает историю от лица одиннадцатилетней девочки Пак У-Ми, дети чувствуют себя никому не нужными. Девочка пытается создать «дом-мир» посреди холодного, жестокого мира, но действительность так ужасна, что она невольно воспроизводит в отношениях со слабоумным братишкой чудовищную модель отношений, существовавших между их родителями. Нежный мир детства рушится, не выдержав ударов судьбы и равнодушия окружающих. У девочки есть восьмилетний братишка Уиль. И больше, пожалуй, у них никого и нет. Череды лиц, имен, родственных связей и чужих домов. Дети сначала живут у бабушки, потом у тети, затем у дяди, и в конечном счете - в не очень-то гордом одиночестве. Будучи сиротами при живом отце, они даже не рассчитывают на теплый прием, находясь на попечении у вереницы родственников. Обреченные бродяги, в конечном итоге они оказываются предоставленными самим себе. Ни родителей, ни денег, ни еды, ни нормального обучения, лишь временная крыша над головой.

Дети отчаянно цепляются за жизнь, не обижаясь на скупость взрослых и не удивляясь бессердечности этого мира. Они привыкли, они вынуждены принимать все, как есть, не сетуя и не гневаясь. Лишь пытаюсь выжить в водовороте грязных общежитий, холодных съемных углов и чужих негреющих семейных очагов. «Птица» - повесть о детях, у которых отняли детство и бросили на произвол судьбы. Повествование достигает апогея, когда родной отец оставляет детей на железнодорожном вокзале, а сам пускается в бега, не желая нести на себе тяжелое бремя своего семени. В конце книги девочка даже избегает социального работника, пытавшегося ей помочь, выдавая себя за другого человека и не признавая факт знакомства. Пак У-Ми в итоге не может ответить на вопрос, она ли это, с ней ли это происходит, или все, что выпадает на их долю - лишь дурной сон, снявшийся другому человеку. А Уиль вовсе живет в одном ему ведомом мире, навеянном горячечным бредом, с героями, отчаянно борющимися за справедливость в параллельной реальности. Роман показывает общество непритязательное, болезненное, не гнушающееся самыми паршивыми проявлениями и с обильно гноящимися ранами пороков.

С другой стороны, дети не прекращают ассоциироваться с будущим, приобретая значение надежды, но причины для этого разнообразны. Джеймс Олдридж в «Подлинная история Плеваки Мак-Фи», (1986) рассказывает историю Ангуса Мак-Фи, прозванного

Плевакой за привычку в подражание своему деду. Читателю представляется картина, в которой одиннадцатилетний сирота, живущий со своим дедом Файфом Мак-Фи. Ангуса, после смерти родителей мальчика отдают герою Второй мировой войны – его деду. Тут важно упомянуть, что живут они на берегу реки, в окружении природы. Однако, когда юный Мак-Фи переходит жить к своему деду, жители Святой Елены боясь за благополучие мальчика предлагают отправить мальчика в приют. Пугает жителей именно поведение старика Файфа Мак-Фи, сумасшедшего и босого, хотя даже можно и предположить, что ранение на войне и ужасы войны не могли не повлиять на психику его дедушки. Главному герою приходится взрослеть намного быстрее, чем любому ребенку его возраста, так как на него легли забота не только о себе, но и о его больном дедушке. Плевака мужественно выдерживает все испытания, выпавшие на его долю, благодаря своему независимому характеру, доброте и честности, внутренней силе и уверенности в правильности самих основ жизни.

Олдридж создает образ чистого и невинного ребенка, и не наделяет его качествами взрослого мира, такими как: лицемерие, цинизм, ложь и внутренняя агрессия. Он обращает внимание на проблему человечества, его извечные вопросы, которые призывают читателя задуматься о событиях, происходящих вокруг человека, позволяя взглянуть на этот мир глазами ребенка. Проблемная ситуация «правильного выбора»

стоит перед мальчиками Олдриджа и Голдинга, но, к сожалению, к решению таких «задач» герои подходят по-разному.

Тяжелое и страшное время, войны XX века разрушили идею о чистоте и невинности человеческой природы, что привело к переосмыслению образа детства и ребенка. Ребенок больше не рассматривается как равнозначный синоним к понятию чистоты и нравственности, его все чаще можно увидеть в контексте принуждения, насилия, дикости, безжалостной жестокости, причиной которой является скрытое зло.

Творчество Уильяма Голдинга можно определить следующими характеристиками:

- мастерство в создании сюжетных коллизий, использование средств образосоздания, создание персонажей и образов, отмеченных правдивостью изображения;
- четкость сюжетной линии, достоверность изображенной реальности и поведения главных героев;
- скрупулезное наблюдение за психологическим состоянием характеров персонажей и раскрытие мотивированности их поступков.

В 1983 году, Фонд Нобеля, награждая писателя премией по литературе, охарактеризовал произведения Уильяма Голдина следующими словами:

«...his novels which, with the perspicuity of realistic narrative art and the diversity and universality of myth, illuminate the human condition in the world of today» [5].

Произведения Уильяма Голдинга продолжают быть одними из самых читаемых во всех странах мира и уже сегодня читаются на более чем 35 языках.

На формирование художественного стиля писателя, Уильяма Голдинга в основном повлияла классическая литература, и как следствие он часто эксплуатирует в своих работах христианскую символику и мифологию. Следует отметить, что все его романы отличаются друг от друга. Нет общего сюжета, однако все они происходят в деревнях и на островах, в судах и монастырях.

В течение десятилетия после публикации «Повелителя мух» в 1954 году он опубликовал «Наследники», «Воришка Мартин», «Свободное падение» и «Шпиль» - четыре романа необычайной оригинальности и мощи, которые принесли ему известность. Каждая книга настолько отличается от своего предшественника, что говорить о несомненном таланте писателя в создании неповторимой истории и характеров своих героев. Несмотря на глобальные и «взрослые» вопросы, которые ставит в своих произведениях писатель, практически все его произведения пронизаны детскими образами, невольно приковывающие внимание читателя. Так, на основании анализа произведений писателя нами выделены следующие образы, которые представлены в рисунке ниже.

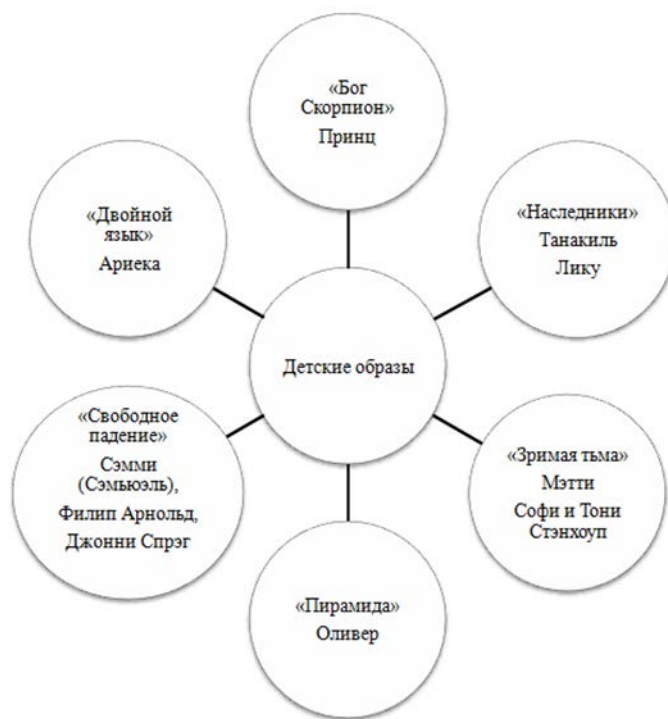

Рисунок 1 – Детские образы в творчестве У. Голдинга

Его второй роман «Наследники» (1955) повествует о доисторических временах, выдвигающий предположение о том, что эволюционировавшие предки человечества, «носители огня», одержали победу над более слабой расой благодаря насилию и обману, как основными параметрами естественного превосходства. Как утверждается, этот роман является его любимым произведением, несмотря на всеобщее внимание к «Повелителю мух».

Голдинг придерживается путей и способов раскрытия природы человека, и «Наследники» усиливают его моральный тезис и расширяют точку зрения о причине падения человека. Так, «Наследники» повествуют о конфликте с

применением силы, небольшой группы невинных, простодушных неандертальцев, и более крупного и могущественного племени, известного как «новые люди» – «Homo sapiens». Достаточно часто Роман Голдинга «Наследники», вышедший после «Повелителя мух», считается весьма неожиданным продолжением первой книги и воспринимается как философское дополнение романа. Писатель нацелен на установление корня происхождения зла и для этого воспроизводит декорации и образ жизни неандертальского человека. Он приходит в целом к повторяющему выводу, отображенному в романе «Повелителя мух», но еще более пессимистическому: цивилизация не сдерживает, а, скорее, развивает звериное начало в человеке.

Мастерство Голдинга в создании персонажей проявляется в описании неандертальцев, он обрисовывает своих героев с таким мастерством и присущей ему художественной силой, что «они облекаются живой плотью, надолго остаются в памяти читающего» [6].

Как показывают романы и личные высказывания Голдинга, писателю чужда религиозность. Однако в основе мировосприятия художника, безусловно, лежит представление о наличии в мире божественного начала. Писатель ищет компромисс. Объяснение зла в «человеческой натуре» первородным грехом, признание которого критика ищет у Голдинга так же, как и у Грина, в романах Голдинга далеко не очевидно. Не объясняют его и

фрейдистские представления, которые Голдингу, бесспорно, присущи.

Голдинг не изображает потерю невинности как нечто, что происходит с детьми в одночасье; скорее, это вытекает, естественно, из их растущей открытости к врожденному злу и дикости, которая всегда существовала внутри человечества.

Творчество знаменитого писателя наполнено детскими образами, которые служат автору основой для обращения к глобальным вопросам общества. Голдинг подчеркивает значение детства, как период формирования человеческого характера. Дети формируются под влиянием общества, они нуждаются не только в материальных благах, но также и в духовной поддержке всезнающего взрослого наставника.

ЛИТЕРАТУРА

- [1]. Freud A . The Ego and the mechanisms of defense. . — Revised. — N.Y.: Karnac Books, 1992. — 208 p.
- [2]. Freud A. Normality and Pathology in Childhood: Assessments of Development. — N.Y.: Karnac Books, 1965.—302 p.
- [3]. Ashis, N. Reconstructing Childhood: A Critique of Ideology of Adulthood // Alternatives 10 (3) . —Routledge, Winter 1984/85. — с. 359-376.
- [4]. Шанина Ю. А. Архетип ребенка в английской литературе второй половины XX века // Культура и текст. 2014. №1 (16).[Электронный ресурс].— Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/arhetip-rebenka-v-angliyskoy-literature-vtoroy-poloviny-hh-veka> (дата обращения: 10.10.2018)
- [5]. Nobel Prize Laureates: William Golding: Lord of the Flies. [Электронный ресурс].— Режим доступа: <http://www.nobelprize.org/educational/literature/golding/> - (дата обращения 22.03.2017).
- [6]. Развитие литературных исканий Голдинга // XServer.ru /on-line библиотека. [Электронный ресурс]. —Режим доступа: <http://www.xserver.ru/user/ugvoc/3.shtml> (дата обращения: 10.10.2018).

THE UNIQUENESS OF CHILDREN'S IMAGES IN THE CREATIVE ACTIVITY OF W. GOLDING

Polina Bondaryeva

Master,

Kazakh Ablaihan University of foreign languages and international relations

E-mail: bondareva.p@list.ru

Abstract: The article is devoted to the work of William Goldin, an eminent English writer. This article considers the development of the image of childhood in the XX century and emphasizes that the theme of childhood is one of the central in his work. Children's images in English literature reflect the foundations upon which human morality rests. Creativity of the famous writer is filled with children's images, which serve as the basis for the author to address the global issues of society. Golding portrays the loss of innocence as something that follows, naturally, from their growing predisposition to innate evil and wildness. Golding emphasizes the importance of childhood as a period of the formation of a human character. Children are formed under the influence of society, they need not only material goods, but also the spiritual support of an all-knowing adult mentor.

Keywords: world literature, the work of W. Golding, children's images, childhood, literary eras.

W. GOLDING ЖҰМЫСЫНДАҒЫ БАЛАЛАР СУРЕТТЕРІНІҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

Бондарева Полина Владимировна

Магистр преп.

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері
Университеті

E-mail: bondareva.p@list.ru

Аңдатпа: Мақала әйгілі ағылшын жазушысы Уильям Голдиннің жұмысына арналған. Бұл мақала XX ғасырдағы балалық имиджінің дамуын қарастырады және балалық шақтың тақырыбы оның жұмысында орталық болып саналады. Ағылшын әдебиетіндегі балалар суреттері адамның адамгершілігінің негізі болып табылатын негіздерді көрсетеді. Атақты жазушының шығармашылығы автордың қоғамның жаһандық мәселелерін шешуіне негіз болатын балалар суреттерімен толтырылады. Алтыншы кінәсіздіктің жоғалуын, әрине, өсіп келе жатқан бейімділіктен туа біткен зұлымдық пен жабайы табиғатқа байланысты нәрсе ретінде бейнелейді. Алтыншы балалықты адамдық сипаттың қалыптасу кезеңі ретінде маңыздылығына ерекше назар аударады. Балалар қоғамның ықпалымен қалыптасады, олар тек материалдық тауарлар ғана емес, сондай-ақ барлық білетін ересек тәлімгердің рухани қолдауына мұқтаж.

Кілт сөздер: әлемдік әдебиет, W. Golding жұмысы, балалар суреттері, балалық, әдеби кезеңдер.

**INTERCULTURAL COMMUNICATION AS THE THEORY OF THE
MODERN PARADIGM OF MFL EDUCATION AT THE UNIVERSITIES OF
KAZAKHSTAN**

Gulnar Assanova

PhD. Associate Professor.

Kazakh Ablaihan University of foreign languages and international relations

E-mail: mergen-2009@mail.ru

Kulmakhanova Natalia Mikhailovna

Senior Lecturer of the Department of translation and intercultural communication

KazIR&WL after Abylai Khan

Abstract: To study intercultural communication theory and practice as modern paradigm of language education today has become one of the key issues at the universities of Kazakhstan. In order to communicate with other cultures successfully students have to be formed intercultural communication competence. This paper describes intercultural communication as the key component in foreign language teaching and learning in Kazakhstan today, at the same time, gives full information on intercultural competence. The article under research also indicates the interrelation of translation and intercultural communication and considers translation as the means of intercultural communication. To find out how intercultural communication is taught at the universities several curriculums, study plans and catalog of elective disciplines of three Kazakhstani universities were researched. To identify how intercultural communication competence is applied in theoretical and practical classes a number of culture teaching exercises were analyzed attending teachers' language classes, lectures and seminars, at the same time some of them are given as samples.

Keywords: intercultural communication, intercultural competence, curriculum, translation studies, cultural untranslatability, approach

Shortenings

MFL – Modern foreign language

ICC – Intercultural communication

Having analyzed the last period of foreign language learning and teaching in Kazakhstan and other neighboring countries we can notice the cultural dimension as a key component. Several years ago when we were students, our task in language learning was to master the three modes of language: phonetics, lexis and grammar. Moreover, we did not care if we could speak; communicate well in a foreign

language. However, of course, this approach of studying languages has changed because of new researches of language learning and studying nowadays. Today our task is not only to know the language well, but also to communicate well when we confront with obstacles in communication. And this new approach of learning languages is closely relates to intercultural communication, communicative competence, at the same time, intercultural competence.

Along with that, the globalization of cultures actualizes the concept of

intercultural communication. In many areas, such as linguistics, literature, culture studies, sociology, psychology, and many other fields' new researches are devoted to the problem of intercultural communication. The political and social situation in the modern world generates the problem of adequate communication, but speaking about adequacy is possible only under condition of full mutual understanding of the representatives of different cultures speaking in different languages. According to the Russian scholar S. Terminosova (2000), "communication is a dialogue act, connection between two and more individuals which is, first of all, based on mutual understanding."

M. Bergelson gives the following definition of intercultural communication: "intercultural communication is a dialogue carried out in conditions of cultural difference in the communicative competence of the participants which is so considerable that it has essential influence on the success or failure of the communicative event." Intercultural communication is characterized by the use of special language variants and discourse strategies of direct contact participants, which are different from those they use in communication within one culture.

The Russian linguists, E. Vereschagin and V. Kostomarov (1988) suggest the following definition: "intercultural communication is adequate mutual understanding of two participants of a communicative act belonging to different national cultures."

Intercultural communication comes together with communicative and intercultural competences. That

means, the teachers have to teach the foreign language in order to master students certain skills to communicate well with foreigners.

The objective of language learning is no longer defined in terms of the acquisition of communicative competence in a foreign language, which refers to a person's ability to act in a foreign language in linguistically, sociolinguistically and pragmatically appropriate ways. Rather, it is defined in terms of the intercultural competence, which is "the ability of a person to behave adequately in a flexible manner when confronted with actions, attitudes and expectations of representatives of foreign cultures" (Meyer, 1991, p.138)

Intercultural competence is the ability for successful communication with people of other cultures. This ability can be existed already at a young age, or be developed and improved thanks to willpower and competence. The goal of assessing intercultural competence is to find out if a person has the ability or the potential for it. Cultures can be different not only between continents or between nations, but also within the same company or even family: every human being has its own history, its own life, and therefore also its own culture, cultural affiliation (geographical, ethnical, moral, religious, political, and historical). Intercultural competence involves the learner's awareness of own culture, understanding of the relations between language and culture, and providing insights into ways to explore, analyze and compare cultures. Within this framework, the foreign language learner is viewed as an "intercultural speaker", someone who "crosses frontiers, and

who is to some extent a specialist in the transit of cultural property and symbolic values” (Kunanbaeva, 2010, p. 30).

Intercultural competence is the appropriate and effective management of interaction between people to the world.

Intercultural competence is 1) an interdisciplinary field of research that studies how people communicate and understand each other across group boundaries or discourse systems of various sorts including national, geographical, linguistic, ethnic, occupation, class or gender-related boundaries affect language use; 2) the exchange of information between individuals who are unlike culturally (Goshylyk & Goshylyk, 2010, p. 31).

Analyzing the different definitions of communication and intercultural competence Intercultural communication competence refers to the ability to cultures, including your own, and uses this understanding to communicate with people from other cultures successfully.

Intercultural communication competence is a term that is used to refer to the degree to which an individual is able to exchange information effectively and appropriately with individuals who belong to a different culture.

In other words, intercultural communication competence is knowledge of individuals on correct verbal and nonverbal communication, style of behavior in communication, norms and principles of own and foreign culture, proper actions of communicators, different contexts.

Intercultural competence is the ability for successful communication

with people of other cultures. This ability can be existing already at a young age, or be developed and improved thanks to willpower and competence. The goal of assessing intercultural competence is to find out if a person has the ability or the potential for it. Cultures can be different between not only continents or nations, but also within the same company or even family: every human being has its own history, its own life, and therefore also its own culture, cultural affiliation (geographical, ethnical, moral, religious, political, historical).

Educating students to use a second/foreign language means to accustom them to being intercultural sensitive, by supporting them to build the ability to act as a cultural mediator, to see the world through the other’s eyes, and to consciously use culture-learning skills.

As I teach a foreign language at the foreign philology and translation department, we also teach translation studies subjects referring to intercultural communication. Many subjects are taught in relation with intercultural communication, it is because that translation is the basic mechanism of intercultural communication. With the help of translation, languages interact, influence each other, get richer and change. In translation of texts representing a certain national culture, not only the target language, into which the words naming realities of another culture penetrate, but also the receiving culture is exposed to a certain influence. However, the compromise between two interactive national cultures is not always reached in favor of the culture that has generated the original text.

Radical changes of a cultural and historical background of a translated material should always be justified, pertinent, plausible and consistent. Inappropriate or inconsistent cultural displacements deform the image and create the reader's incorrect idea of the initial culture and the author's intention.

The view of translation as of a means of intercultural communication follows from the idea of language as a culture component, and culture - as an aggregate of material and spiritual achievements of the society, including all the varied historical, social and psychological features of the ethnos, its traditions, views, values, institutions, behavior, living conditions – in short, all the sides of its life and consciousness, including language.

V. Komissarov considers that “translation is a complicated and many-sided kind of human activity. Though usually people speak about translation “from one language on another”, actually, it is not simply a replacement of one language with another. The different cultures, people, ways of thinking, literatures epochs, levels of development, traditions and world vies clash with each other in translation.”

According to M. Brandes, “translation is a kind of language mediation where the content of the foreign text (original) is transferred to other language by way of creating a communicatively equivalent text in this language.”

In L. Barkhudarov's opinion, “translation is a process of transformation of a speech product in one language into a speech product in another language, the invariable meaning being preserved.”

G. Toury believes that “translation is kind of activity which inevitably involves at least two languages and two cultural traditions.”

Serving as a means of communication between people of various ethnic groups, translation is a means of interlingual and intercultural communication. According to A.D. Schweitzer, “translation can be defined as a unidirectional and two-phase process of interlingual and intercultural communication, where a secondary text (metatext) text is created on the basis of the primary text subjected to purposeful (“translational”) analysis, the secondary text replacing the primary one in another language and cultural environment.”

The analysis of the prominent researchers' works in the field of translation shows that they all consider translation in the light of intercultural communication. The cultural factor in translation is obvious and undeniable. Communication is impossible unless the message is transmitted and is understood by the communicants. However, this understanding can be achieved only if the information contained in the language units corresponds to the background knowledge of the facts mentioned in the message. The people speaking one language are the representatives of a certain culture. They have many common traditions, habits and ways to do and to speak about things. They possess the common knowledge about their country, its geography, history, climate, its political, economic, social and cultural institutions. All this information is the basis of the communicants' presuppositions that

enable them to produce and understand messages in their linguistic form.

Not only two languages interact in translation process, but also two cultures having both common features and national specificity. Revealing this specificity is crucial in studying intercultural communication and translation.

The translator plays an important role in the process of intercultural communication, since he/she has frequently not only to translate sentences, but also to interpret the cultures of the communicants. He serves as the mediator for both sides explaining to them the main rules of behavior and customs of the countries. The translator should pick up an equivalent for the language phenomenon that directly reflects another culture. Empathy is the basis of mutual understanding in communication. It is the ability to imagine oneself in the place of another person, attempt to see the world with his eyes. Moreover, if the translator manages to do it, the translation process is full-fledged and successful.

Translators tend to omit or change culturally incongruous items so that finally they become translatable or comprehensible. As cultural distinctions are part of culture, cultural untranslatability depends on the combination of languages in translation. It means that cultural untranslatability is not equally applicable to all language combinations, audiences and translators. The concept of cultural untranslatability is important for translation. A good translation should not sound as a translation. The key requirement is naturalness. Cultural untranslatability is important only when

cultural distinctions are very big, because without facing these distinctions, it is difficult for translators to achieve naturalness or even to convey the communicative function of the initial text.

It is important to notice that translation is the basic mechanism of intercultural communication. With the help of translation, languages interact, influence each other, get richer and change. In translation of texts representing a certain national culture, not only the target language, into which the words naming realities of another culture penetrate, but also the receiving culture is exposed to a certain influence. However, the compromise between two interactive national cultures is not always reached in favor of the culture that has generated the original text. Radical changes of a cultural and historical background of a translated material should always be justified, pertinent, plausible and consistent. Inappropriate or inconsistent cultural displacements deform the image and create the reader's incorrect idea of the initial culture and the author's intention.

MATERIALS AND METHODS

Materials that are researched in the article are taken from three universities: Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages, Kazakh National Pedagogical University named after Abay, Kazakh State Women's Pedagogical University in Almaty city, Kazakhstan.

The study plans, programs, curriculum and catalog of elective disciplines, textbooks were the materials under research.

At the same time, some classes were attended and the lesson plans of the language teachers observed in order to check how they form intercultural communication competence in their theoretical and practical classes, what exercises, practical tasks they use.

If we compare the curriculum of three universities in 2017-2018 academic year, where the foreign languages are studied, we can see the following:

Table 1
Percentage of subjects oriented to study ICC at Kazakhstani universities

FINDINGS AND RESULTS
Curriculum

Universities	Name of subjects	Number of subjects oriented to intercultural communication	Total number of subjects in the curriculum
Kazakh Ablai khan University of International Relations and World Languages	<ul style="list-style-type: none"> • Basic foreign language in the context of intercultural communication • Intercultural aspects of sociopolitical lexis • Professionally oriented foreign language in the context of intercultural communication • Foreign literature and translation problems • Translation and intercultural communication • Basics of intercultural communication • Cognitive lingacultural basics of intercultural communication • Linguaculture studies • Country studies • Second foreign language • Business foreign language 	11 (48%)	23
Kazakh National Pedagogical University named after Abay	<ul style="list-style-type: none"> • Foreign literature • Country studies 	7 (39%)	18

	<ul style="list-style-type: none"> • Language for specific purposes • Intercultural communication • Second foreign language • Teaching foreign language (linguacultural and intercultural aspect) • Mastering principles of native and foreign cultures 		
Kazakh State Women's Pedagogical University	<ul style="list-style-type: none"> • Basic foreign language in the context of intercultural communication • Professionally oriented foreign language in the context of intercultural communication • Foreign literature • Basics of intercultural communication • Linguaculture studies • Country studies • Second foreign language 	7 (39%)	18

Lesson plans and exercises oriented to study culture in language classrooms

The article under research has also oriented to show how intercultural communication competence is formed in the classes, and how they are reflected in their classroom applications. For this purpose a few lessons were attended to see how teachers use different culture teaching exercises at their classes.

When we analyzed the lesson plans the following objectives of foreign language teaching and formation of

intercultural communication competence have been identified:

Objectives of foreign language teaching:

1) Motivating students to learn English using authentic texts, video and tape scripts

2) Helping Ss learn more about foreign cultures and compare them with their native cultures

3) Helping Ss be open and positive to foreign cultures

4) Helping Ss understand their own cultures and identities better

5) Helping Ss to translate culturally marked/fixed words, phrases from one language into another

6) Asking Ss to compare and contrast each notion met in the reading, listening, writing materials, etc.

Classroom practicing focusing on culture teaching:

1) Teacher shares what he/she hears/reads about foreign cultures with students

2) Teacher asks her/his students to do some research about foreign cultures

3) They watch CDs/movies about foreign cultures in her class

4) Teacher asks her students to talk about living in a foreign culture

5) Teacher talks about her own experiences with foreign cultures

6) Teacher invites people with having lived abroad to the classroom

7) Teacher asks her students to talk about their own culture in the foreign language

8) Teacher puts pictures about foreign cultures on the classroom walls

9) Teacher asks her students to participate in pair work activities with students from foreign cultures

10) Teacher discusses the prejudices towards the foreign culture with her students

11) Teacher invites foreigners to share ideas about cultures, etc.

Here, you can see some examples of culture teaching exercises teachers usually use in their classes:

Task 1: Make a table and give examples to each of the following objects of cultural linguistics:

1) Words and phrases that have no equivalents in another language;

2) rituals, beliefs, and superstitions reflected in language;

3) proverbs and sayings;

4) symbols and stereotypes;

5) metaphors and images;

6) stylistic norms;

7) speech behavior;

8) speech etiquette.

Task 2: Writing: information sheet

1. Your local tourist office has asked you to write an information sheet (about 250 words) for visitors to your country. The purpose is to inform foreigners about any culturally sensitive issues so that they avoid offending local people by mistake.

2. Choose three or four areas that are culturally sensitive to include in your information sheet. Make notes of points for inclusion under each heading. For example:

Greetings

1. with people you don't know.
3. men/women to female friends.

Either a handshake or nothing
Either a single kiss on the cheek or nothing

2. men to male friends.
4. in business situations.

Either a handshake or nothing
usually a handshake will be appropriate in most contexts

Task 3: Culture has been represented as an onion, where the metaphorical layers of the onion stand for layers of culture which can be peeled away to reveal underlying basic assumptions from the outer to the inner levels of one's cultural identity.

Can you think of other visual models of culture? Give three or more examples and make a Power Point

Presentation according to your model in order to make it understandable to the audience.

Task 4: Follow the task below and compare with your country's culture.

In every country, a great deal about the culture is revealed by the media, which includes the following:

Book/Poetry
Newspapers
Magazines
Radio
Television
Movies/Theatre
Songs and music

- Try to find English translations of the most famous works of the best known authors in your country. Compare them and find out the similarities and differences between your culture and others. Then go to the local bookstore and look over the selection. What books are the most popular? Which subjects have the most books devoted to them? What subjects aren't covered or are barely covered? What are common topics to be discussed?

- Read an English language paper in your country for insight into numerous aspects of the country and culture. What different sections does the newspaper have and who is intended audience for them?

- Read any English language magazines you can find. What topics are discussed and what is said? Study the advertisements and pictures. Which topics or areas of interest have the most

magazines devoted to them? What topics are missing?

- Listen to English language radio programs. Which are the most popular programs and why? Who listens to the radio and when they listen?

- Watch television, whether you understand the language or not. What kind of shows are the most common? What kind of stories, people and events are depicted?

- Go to foreign-made-films and notice audience reactions. Ask people why they come to these films. Ask them which films they like better and why.

- Listen to English songs. What kind of music and songs are the most popular?

Task 5: Give your own suggestions that you think are the most important for avoiding culture shock.

Task 6: You have been asked to prepare and test a questionnaire that will be used among the student of your faculty. There are many students from different countries and each of them has his own cultural worldviews. Your questionnaire will be used in interview with students to identify their cultural worldviews and to collect the following information:

- Students attitudes to their own and to other cultures;
- Their knowledge about cultures and cultural worldviews;
- Peculiarities of each culture and cultural groups;

• Values and beliefs of different cultures and their role in identifying cultural worldviews.

Your questionnaire should contain a mix of question types:

- A multiple choice question;
- A closed question;
- An open question.

Prepare your questionnaire. (20 questions)

Task 7: Write a leaflet about Business Gift Giving Practices of your own country. It would be helpful to foreign business people in order not to have misunderstandings with local businessmen.

Write your leaflet in about 250 words.

Task 8: Interview one of the foreign businessman or businesswoman who works in a foreign company in your country. Prepare interview questions and conduct it. Do the analysis of the information you have taken from interviewee. Show the result of your interview to the classroom.

Task 9: What are the Kazakh/Russian equivalents and/or translations for the following American idioms?

1. "Killing one bird with one stone"
2. "Letting the cat out of the bag"
3. "Pride goes before a fall"
4. "Turn the tables"
5. "He's as slow as molasses"

What other idioms in English do you know? Do they have equivalents in Russian? If not, how will you translate them?

- Do you know any other idioms that you consider to be "culturally" American?

What are they? How will you translate them into Kazakh/Russian? Do they have equivalents in Kazakh/Russian? Do you know any other idioms that you consider to be "culturally" Russian? What are they? How will you translate them into English? Do they have equivalents in English? Do you know idioms that you consider to be "culturally" Kazakh? What are they? How will you translate them into English and Russian? Do they have equivalents in English and Russian?

Task 10: An Interview:

You will have to interview a representative of a business company. Hopefully, it won't be difficult to find one. To make some comparisons on intercultural business gift giving practices during class discussion, it is good if each student in the group interviews representatives of culturally diverse business enterprises (like international companies or joint ventures). Kazakhstani enterprises dealing with foreign partners are of great interest as well.

Instructions:

1. Prepare interview questions on business gift giving.
2. Try to avoid sensitive issues if you know there are or might be any.
3. Discuss the questions with your instructor prior to arranging an interview.
4. Make interview arrangements, and then conduct it. Do not forget to take notes.

5. Process your interview results for class discussion on the topic: "Gifts that are presented to businesses and by businesses in Kazakhstan."

Task 11: The Japanese have the strictest rules of social and business behavior. Seniority is very important, and a younger man should never be sent to complete a business deal with an older Japanese man.

- a) What are the most important rules of behavior in your culture?
- b) Give examples of behavior in your culture.
- c) What can and cannot travelers do in your country? Give a list of tips for travelers.

Task 12: Writing

Write an argumentative essay on the following topic: "Different cultural values change the attitudes of actors in intercultural communication".

Guidelines for writing an argumentative essay:

- Your writing needs to persuade your readers;
- You have to develop certain strategies and tools in order to put your point across effectively;
- Divide your essay into paragraphs;
- Introductory statements (The first sentence of your essay needs to be interesting enough to make your reader want to keep reading);
- Thesis statement (the last sentence of your first paragraph. It states the position you are arguing, that is, which side you are going to defend);
- Presenting your case once

- Anticipating objections (Present your own views then consider critically the views of the opposition);

- Conclusion (It sums up the thesis and evidence in favour of it, leaving your reader with a clear picture as to the position you have taken and why). (about 250-300 words).

Task 13: Project task

- Choose any fiction text in Kazakh/Russian/English languages. Find out nationally and culturally marked language units from these texts. Explain what cultural and national specifics they define and why. What problems a translator might face in translation process such units?

- Search more about the concept "motherland" in different languages and cultures. Find out associative patterns of this notion typical to different countries. Find out patriotic units in Kazakh/Russian and English languages. How are they translated properly from one language into another?

- Give characteristic features of translation of idioms in literary texts. Find out detailed explanation on translation of idioms. Why is it still topical in linguistics?

- Gather statements about translation as the means of intercultural communication. Present each statement and give your points of why. Accompany with certain samples.

CONCLUSION AND DISCUSSION

In the 21st century, culture, cultural differences, and ICC are among the central ingredients of your life. As inhabitants of this post-millennium world, you no longer have a choice

about whether to live and communicate with people from many cultures. Your only choice is whether you learn to do it well. ICCs are now occur within neighborhoods, across national borders, in face-to-face interactions, through mediated channels, in business, in personal relationships, in tourist travel, and in politics. In virtually every facet of life-in work, play, entertainment, school, family, community, and even in the media that you encounter daily-your experiences necessarily involve ICC. People typically face difficulties when their familiar cultural environment is changed. The study of cross cultural communication and its problematic spheres are currently very promising area of research.

That is why, nowadays, it is important to study the foreign languages together with the culture. As Kazakhstan is implementing to trilingual system in schools, higher universities, one of our tasks in Kazakhstani education system to master the students to communicate well in foreign languages, to understand foreign culture when they are confronted with them, to find a way to avoid conflicts. One of the purposes of universities that major at linguistics, language teaching in Kazakhstan is the formation of intercultural communication competence in subjects.

Intercultural communication competence is a term that is used to refer to the degree to which an individual is able to exchange information effectively and appropriately with individuals who belong to a different culture in different spheres of life, education, business, human communication, economics, social life.

Communication is considered to be successful if the participants of the communicative act understand each other, i.e. the addresser's intentions meet the expectations of the addressee, and the recipient adequately interprets the set of the addresser's language means; moreover, there are no contradictions between the both participants of the communicative situation. If the sender and the receiver share the same cultural and linguistic community and have the same national-language world, the basis for understanding is much more comfortable and productive.

The article under research has also dealt with the translation as the means of intercultural communication. It is important to notice that translation is the basic mechanism of intercultural communication. With the help of translation, languages interact, influence each other, get richer and change. In translation of texts representing a certain national culture, not only the target language, into which the words naming realities of another culture penetrate, but also the receiving culture is exposed to a certain influence. The role of the translator in translation and intercultural process to know the languages well, to gain special knowledge on translation studies, to translate properly culturally marked words, phrases to be understandable to both cultures representatives in order to avoid some misunderstanding.

The increasing number of subjects oriented to study intercultural communication is high. The three universities under research care much on the formation of communication and intercultural competences on future

specialists. Each class of a language teacher and lecturer is to relate language to intercultural communication. They try to use culture teaching exercises as much as possible to prepare the students to communicate and translate interculturally.

To sum up, I would like to notice that the level of studying the foreign languages is increasing in Kazakhstan, because of international relations, tourism, development of technology, mass media. Our basic task as foreign language teachers is to care much about our students on communicating without any problem in communication process with foreigners. The increasing number of disciplines, study programs, national textbooks oriented to intercultural communication, on comparing cultures, their values proves that Intercultural Communication is the key component today.

REFERENCES

- [1]. Ter-minasova, SG 2000, Language and intercultural communication, Moscow
- [2]. Vereschagin, EM, Kostomarov, VG 1988, "Language and culture", Moscow
- [3]. Meyer, M 1991, "Developing transcultural competence: case studies of advanced foreign language learners" In D. Buttjes & M. Byram & Fleming (Eds.), Mediating languages and cultures. Clevedon: Multilingual Matters.
- [4]. Kunanbaeva, SS 2013, The modernization of foreign language education: the linguocultural-communicative approach, Hertfordshire Press. The UK
- [5]. Kunanbaeva, SS 2013, Professional task-based guide to the programme "Modern foreign language education: methodology and theory". Volume 2. Foreign language teacher training. Almaty, Kazakhstan
- [6]. Goshylyk, G, Goshylyk, N 2010, A Glossary of Intercultural Communication. Ukraine. Ivanovo-Frankivsk
- [7]. Myron, W.L, Koester, J 2010, Intercultural Competence: Interpersonal Communication across Cultures. Boston.
- [8]. Komissarov, VN 2001, Introducing modern Translation Studies. Moscow
- [9]. Brandes, M 2001, Translational text analysis. Moscow
- [10]. Barhudarov, LS 1995, Language and translation. Moscow

МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ КАК ТЕОРИЯ СОВРЕМЕННАЯ ПАРАДИГМА ОБУЧЕНИЯ МФЛ В УНИВЕРСИТЕТАХ КАЗАХСТАНА

Асанова Гульнар Сайрамбековна

PhD, Доцент.

Казахский университет иностранных языков и международных отношений

E-mail: mergen-2009@mail.ru

Кульмаханова Наталья Михайловна

Старший преподаватель Кафедры ПиМКК

КазУМОиМЯ им. Абылай хана

Аннотация: Изучить теорию и практику межкультурной коммуникации, поскольку современная парадигма языкового образования сегодня стала одним из ключевых вопросов в университетах Казахстана. Чтобы успешно общаться с другими культурами, студенты должны формировать межкультурную коммуникационную компетентность. В настоящем документе описывается межкультурная коммуникация как ключевой компонент обучения и обучения иностранному языку в Казахстане сегодня, в то же время дает полную информацию о межкультурной компетентности. В исследуемой статье также указывается взаимосвязь между переводом и межкультурной коммуникацией и рассматривается перевод как средство межкультурной коммуникации. Чтобы узнать, как преподаются межкультурные коммуникации в университетах, были изучены несколько учебных планов, учебных планов и каталога выборных дисциплин трех казахстанских университетов. Чтобы определить, как применяется межкультурная коммуникационная компетентность в теоретических и практических классах, был проведен ряд учебных учений по культуре, которые изучаются на уроках, лекциях и семинарах преподавателей, в то время как некоторые из них представлены в качестве образцов.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, межкультурная компетентность, учебная программа, исследования перевода, культурная непереваемость, подход

**ИНТЕРНАТУРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ ТЕОРИЯСЫ
ҚАЗАҚСТАННЫҢ УНИВЕРСИТЕТТЕРІНІҢ ҚҰРАМЫ БІЛІМ БЕРУ ҚАЗІРГІ
ПАРИЖМИМАСЫ**

Асанова Гультнар Сайрамбекқызы

PhD, доцент.

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері
Университеті

E-mail: mergen-2009@mail.ru

Құлмаханова Наталья Михайловна

ПиМКК кафедрасының

Аға оқытушысы, магситр

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері
Университеті

Аңдатпа: Мәдениетаралық қарым-қатынас теориясы мен практикасын қазіргі уақытта тілдік білім берудің қазіргі парадигмасы ретінде зерттеу Қазақстанның жоғары оқу орындарындағы басты мәселелердің бірі болды. Басқа мәдениеттермен қарым-қатынас жасау үшін студенттердің мәдениетаралық қарым-қатынас құзыреттілігін қалыптастыру қажет. Бұл мақалада бүгінгі күні Қазақстанда шет тілін оқыту мен оқытудағы негізгі құрамдас бөлігі ретінде мәдениетаралық қарым-қатынас сипатталған, сонымен қатар мәдениетаралық құзыреттілік туралы толық ақпарат берілген. Зерттелетін мақалада аударма және мәдениетаралық қарым-қатынастың өзара байланысын және аударманы мәдениетаралық қарым-қатынас құралы ретінде қарастырады. Университеттерде мәдениетаралық қарым-қатынастарды қалай үйрететінін анықтау үшін үш қазақстандық ЖОО-ның бірнеше оқу бағдарламалары, оқу жоспары және элективті пәндер каталогы зерттелді. Мәдениетаралық коммуникациялық құзыреттілікті теориялық және практикалық сабақтарда қалай қолдануға болатынын анықтау үшін мәдениеттанулық жаттығулардың бірнеше бөлігі мұғалімдердің тілдік сабақтарына, лекциялар мен семинарларға қатысып талданады, сонымен бірге олардың кейбіреулері үлгілер ретінде беріледі.

Түйінді сөздер: мәдениетаралық қарым-қатынас, мәдениетаралық құзыреттілік, оқу жоспары, ауызша аударма, мәдени алмастық, көзқарас

LANGUAGE SHAPES THOUGHTS

Nuradilova T.M.

MA, teacher Ablai khan UIR&WL Almaty, Kazakhstan

Mukhamediyar S.K.

MA, teacher Ablai khan UIR&WL Almaty, Kazakhstan

Abstract: The interplay between language and thoughts provokes curiosity in various areas of science. Language and thoughts tend to be considered together because one studied with the help of another. This paper is based on the Sapir-Whorf Hypothesis that suggests that language influences how people think. The aim is to seed an idea about power of language over thoughts. The data is focused on language as determining factor in human thinking. However, this idea faces great deal of scepticism which is also included in this paper. The analysis of sources also revealed that thoughts indeed exist as an independent agent. Thus, the paper concluded that even though thoughts are not necessarily determined by language, to some extent language is still involved in thinking process. It is also mentioned that this idea can be useful for people as part of language knowledge.

Keywords: language and thoughts, Sapir-Whorf Hypothesis, linguistic relativity, linguistic determinism

Based on my learning experience as international student I noticed that even when students of different backgrounds and cultures, native languages communicate through the common language (English), it is not always easy to follow each other's train of thoughts and ways of reasoning. It is suggested that their native language might be the reason of differences in their worldview and way of thinking. This paper explores to what extent language causes differences in thinking.

The main aim of this paper is to share an idea about the power of

language over thoughts of people. In order to achieve this purpose there are some steps to follow: firstly, this research acquaints you with the Sapir-Whorf Hypothesis known as hypothesis of linguistic relativism and linguistic determinism. It states that language influence the way, in which members of culture see the world, based on the idea that language we speak shape the way we think. Secondly, it will analyze this idea from the perspective of some scholars who also studied this question and give examples of support and disapproval. Finally, we might face

some controversial opinions on this issue, and in accordance with this, the paper endeavours to emphasize some persuasive points in order to satisfy all the disputing parties.

Understanding of this kind of information is very important from the perspective of for instance translation studies, because translators are considered mediators between speakers of different languages, serving as a bridge between representatives of different cultures. They tend to have some knowledge about the system of the languages in which they are proficient, including how speakers of these languages tend to think. The same thing may refer to diplomats, representatives of Ministries of Foreign Affairs of any country, external affairs departments in any company or anyone who intends to learn languages.

Hypothesis of Linguistic Relativity

In social sciences, there is a concept, which raises the question: “Does the language shape the way we think?” Though it appears in different definitions, Sapir, anthropologist and linguist, is considered to be the first one who suggested it in the way it is known today: “particular language predisposes certain choice of interpretation”, which means adopting particular way of thinking among users of this language (Sapir 1929b: 207 cited in Hussein 2012). His successor Whorf definitely went much far with his identification of this hypothesis. He strongly insisted on language being determining factor in process of thinking. And in case he is right it means that 'world cannot be perceived objectively', which supports

Sapir's idea (Hussein 2012: 643). Whorf's radical interpretation of this hypothesis is exactly what is now referred to be known as the Sapir and Whorf Hypothesis, which triggered further flow of discussions and arguments on this issue.

The hypothesis involves two deductions, where one comes from another. First one is called ‘linguistic determinism’, and it says that language by itself, its lexical sets and grammatical systems are like filter situated somewhere between the speaker and his thoughts identifying how he sees and perceives the world (Catford 1969). Usually it can easily be noticed by language learners that what is said in one language does not always fit into another. Because of the uncountable differences in languages, including distinctions in their lexicology and grammatical structures, 'no two languages are ever similar enough' to make perfect translation between them possible (Sapir 1929: 162 cited in Hill and Mannheim 1992: 385). This is where the second principle – ‘linguistic relativism’ - flows out of: if language truly influences the way how people think and there are thousands of languages exist, logical thought can be developed: 'people who speak different languages think differently' (Al-Sheikh Hussein 2012: 642).

Language shapes thoughts

The understanding of this hypothesis depends on how you see language, thoughts and relations between them (Niemmeier and Dirven 2000): whether language is just a tool referring to an object or system constructing mental representation, or

whether you can think without a language versus the language tells you what to think, whether you have an ability to think before you learn the language or it comes in the process of acquiring it and others. Though in dictionaries language is identified as "the way of expressing ideas" (Oxford 1995), linguists would tell you that language is more than just that.

On the one hand, there is Sapir (1949) who sees the idea in the following way: in Navaho language and its dialects there are numerous words for 'snow' describing each state of it. It is assumed that users of this language are more sensitive about the concept of 'snow' than those who have only one or two words for it in their languages, which seems to make sense.

On the other hand, there is Whorf (1956): there were storages for gasoline called drums, but there were also so called empty gasoline drums. At the time when Whorf practiced firefighting the situation was brought to his attention that workers of the facility tend to smoke around empty gasoline drums, which were empty from gasoline, but at the same time contained explosive vapour, which made it even more dangerous. It can easily be concluded that the meaning of the word 'empty' led workers to think that these drums did not carry danger, which brought Whorf to the thought that workers were at the mercy of their language. However, it should not be excluded that knowledge here also has its role: on the one hand, at the same situation I would also be misled by the identifying factor – 'empty', on the other hand it should be assumed that workers of this facility should be better informed in order not to

behave so irrationally. However, the examples are not persuasive enough, but the idea is still enclosed.

The Sapir-Whorf Hypothesis is being studied from different angles. The strong point on language determinism raises doubts most of the time when people first face it and the possibility to find evidence for it is also challengeable to the same extend. What makes it so difficult to reason the hypothesis is that 'assuming that countless grammatical differences of languages, big and small, could all be reflected in large-scale view of the world' (Catford 1969: 314). Despite the existing scepticism on this part of the hypothesis, there are still some persuasive research studies in favour of linguistic relativity.

Several of the research studies were conducted with the help of colour identification among speakers of different languages: for instance English language speakers can easily discriminate colours like 'green' and 'blue', while users of languages like Tarahumara where there is only one word for these colours find it difficult to identify the difference with the help of language. According to the Sapir-Whorf Hypothesis English speakers are supposed to be able to see the differences in colours just because their language tells them so. In addition, other participants of the experiment simply should not be capable of thinking the same way because their vocabulary range does not identify colours. This study included another experiment 'designated to block the hypothesized mechanism' (Kay and Kempton 1984: 65) which goes against the evidence of hypothesis. They added one more colour between 'green' and

'blue', and asked participants to compare greenness and blueness of it and identify if it is closer to 'green' or to 'blue' (Kay and Kempton 1984: 73). This task does not involve naming the colours, and speakers of both languages were able to give common answers despite the alleged difference in thinking that should be in place according to the Sapir-Whorf Hypothesis. It seems to be an example of that language; in this case, vocabulary can confuse some thoughts even if they are similar among users of different languages.

It seems like the name of the hypothesis speaks for itself. The word 'hypothesis' by itself is telling us that it is not a fact, but just a presupposition (Joos 1957: 96 cited in Hill and Mannheim 1992). Due to technological development, researchers are now able to see how language can be involved in human thinking process. Analogous to the mentioned above research was conducted regarding colour identification, and only this time with the help of the electrophysiological studies that can show us what is happening in people's brains. As a result of conducted tests, it was confirmed that identification of the colours were verbal based, because the tasks which required verbal resources involved stimulation in parts of the brain which are responsible for the language use (Regier and Kay 2009). They also involved children to participate, as well as those who were just learning language as representatives of 'non-linguistic creatures' (Bermudez 2003). Even though infants and children are not necessarily a reliable source of information, Regier and Kay (2009: 442) concluded the following: 'since the

language is learned, it becomes a decisive factor in the process of our thoughts'. It actually concerned only the matter of learning native or first language by children, nevertheless this conclusion seems not to be applying to those who are learning their second or third languages. It is not clear if people speaking several languages may have larger range of worldview or if their thoughts should switch depending on which language, they are speaking.

Existing skepticism

The Sapir-Whorf Hypothesis is considered controversial, and it has its point. It was very popular in 1950s to try to repeat and doubt Sapir's and Whorf's reasoning, which seems to be pretty much successful (Schultz 1990: 3-19 cited in Hill and Mannheim 1992). People who questioned this hypothesis to be true almost discredited it at that time. They supported ideas of people like Noam Chomsky who claimed that the 'human language is nothing more than completely evolved system of animal language' (Chomsky 1965 cited in Catford 1969: 310) which seems to be saying that language is nothing, meaningless without ideas in our mind which may be considered as underestimation of language power.

If thoughts keep proving itself as independent from language, it is reasonable to consider human thinking without language. Bermudez (2003) seems to have clear image of it: the idea of 'thoughts' and 'thinking about thoughts' shows an idea that the first one is possible without involvement of a language among so called 'non-linguistic creatures' for example like infants. Another one, 'thinking about

thoughts', requires language to be possible, with the help of which the flow of thoughts can be organized. It can be concluded that whatever form thoughts have, in order to be delivered they need to be confined by the rules of particular language. It brings us back to the Sapir-Whorf Hypothesis, because according to Bermudez (2003) thoughts without language are limited. Thus, it can be assumed that even if language does not necessarily determine thoughts, it definitely contribute to enlargement or restraint of its scope.

Once again, it comes to us that there is more power encapsulated in language than it may seem to have. And it is no wonder, that 'the idea of the Sapir-Whorf Hypothesis captured the imagination of generation of anthropologists, psychologists, linguists, as well as members of general public' for almost a century now (Gumperz and Levinson 1991, 614). And probably this kind of interest in the idea should hold further attention on this hypothesis.

In conclusion, it can be seen that language has some power over thoughts of people. By answering a question 'how powerful the power is', this paper is definitely connected to the theme of a conference – 'Power'. By means of the Sapir and Whorf Hypothesis, it was shown how the idea of language power over thoughts might be understood. However, because of the existing skepticism regarding this hypothesis it is hard to convince that language can determine thoughts. Majority of the studies have a capacity to go against the evidence of the hypothesis, it puts language in weaker position than it could hold. After the analysis of

sources, it also appears that thoughts can actually be independent from language. Yet, it is hard to identify what the thinking exactly is, since language and thoughts are used to be considered and even studied together, just because language is assumed means of expressing thoughts.

The idea of the Sapir and Whorf Hypothesis might be useful for people who intend to learn other languages, because there is more than just language knowledge. Some university programs for instance like Translation Studies actually have some introduction into this hypothesis. It is already used as a part of knowledge that learning languages requires different approaches in thinking and in communication with people with different background.

Despite the limited scope of this paper to just general concept of language, it should actually be considered together with notions like meaning and culture. These are exactly what can be a reason of language having such influence on thoughts, which needs further investigation in future papers. Despite that, I hope this paper includes fair amount of information to seed an idea about what kind a power language can have over thoughts.

REFERENCES

- [1]. Bermudez, J. (2003). Thinking without words. Oxford: Oxford University Press.
- [2]. Catford J. (1969). 'Learning a Language in the Field: Problems of Linguistic Relativity'. The Modern Language Journal 53 (5), 310-317.
- [3]. Gumperz, J. and Levinson, S. (1991). 'Rethinking Linguistic Relativity'. Current Anthropology 32 (5), 613-623.
- [4]. Hill, J. and Mannheim, B. (1992). 'Language and world view'. Annu. Rev. Antropol. 21, 381-406.
- [5]. Hornby, A. and Crowther, J. (1995). Oxford advanced learner's dictionary of current English. Kuala Lumpur: Oxford University Press.
- [6]. Hussein, B. (2012). 'The Sapir-Whorf Hypothesis Today'. Theory and Practice in Language Studies 2 (3), 642-646.
- [7]. Kay, P. and Kempton, W. (1984). 'What is the Sapir-Whorf Hypothesis?'. American Anthropologist, 86 (1), 65-79.
- [8]. Niemeier, S. and Dirven, R. (2000). Evidence for linguistic relativity. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- [9]. Regier, T. and Kay, P. (2009). 'Language, Thought, and Colour: Whorf was half right'. Trends in Cognitive science 13 (10), 439-446.
- [10]. Sapir, E. and Mandelbaum, D. (1949). Selected writings in language, culture and personality. Berkeley: University of California Press.
- [11]. Whorf, B. L. (1956). Language, Thought and Reality. Selected Writings. [Cambridge, Mass.]: Technology Press of Massachusetts Institute of Technology.

ЯЗЫК ОПРЕДЕЛЯЕТ МЫСЛИ

Нурадилова Т.М.

магистр, преподаватель КазУМОиМЯ им. Абылай хана

Мухамедияр С.К.

магистр, преподаватель КазУМОиМЯ им. Абылай хана

Аннотация: Взаимодействие между языком и мыслями вызывает любопытство в различных областях науки. Язык и мысли, как правило, рассматриваются вместе, потому что они изучаются с помощью другого. Эта статья основана на гипотезе Сапира-Уорфа, которая предполагает, что язык влияет на то, как люди думают. Цель статьи состоит в том, чтобы заложить идею о власти языка над мыслями. Данные ориентированы на язык как определяющий фактор человеческого мышления. Однако эта идея сталкивается с большим скептицизмом, о которой также говорится в этой статье. Анализ источников также показал, что мысли действительно существуют как независимый агент, на основании чего, был сделан вывод, что, мысли не обязательно определяются языком, однако в какой-то степени язык все еще участвует в процессе мышления. Также упоминается, что эта идея может быть полезна людям как часть понимания знаний о языках.

Ключевые слова: язык и мысли, гипотезе Сапира-Уорфа, гипотеза лингвистической относительности

ТІЛ ОЙДЫ ТОЛЫҚТЫРАДЫ

Нурадилова Т.М.

магистр

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдер Университеті

Мұхамедияр С.Қ.

магистр

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдер Университеті

Аңдатпа: Тіл мен ойдың арасындағы байланыс ғылымның түрлі салаларында қызығушылық тудырады. Тіл мен ой әдетте бірге қарастырыда, себебі екеуіде қатар зерттеледі. Осы мақала тілдің адам ойына әсер етеді деген тұжырымдаманы ұсынатын Сепир-Уорф болжамына негізделеді. Осы мақаланың мақсаты тілдің ойға әсер ететін күш бар деген ойды қарастыру және адам ойын анықтаушы фактор - тіл деген тұжырымдаманы анықтау. Сонымен қатар, осы мақала аталған тұжырымға байланысты скептикалық көзқарастарды да қарастырады. Сараптаманың нәтижесінде ойдың тілден тәуелсіз әрекет ету мүмкіндігі анықтады. Қорытындыға сәйкес, тіл міндетті түрде ойға әсер етуші фактор ретінде өз ролін растамағанымен де, тіл әлі де ойлау үдерісіне белгілі бір деңгейде қатысатыны расталды.

Түйінді сөздер: тіл мен ой, Сепир-Уорф болжамы

THE PLACE OF A MEDIATEXT IN INFORMATION REPRESENTATION

V.K. Zyryanov,

MA, teacher Ablai khan KazUIR&WL Almaty, Kazakhstan

A.B. Zhaxylykova,

MA, teacher Ablai khan KazUIR&WL Almaty, Kazakhstan

M.M. Smagulova,

MA, teacher Ablai khan KazUIR&WL Almaty, Kazakhstan

Abstract: In this scientific article the authors analyze distinctive features of the concept "media text". Today "media text" is an "umbrella-term" for such definitions as journalist text, Internet text, advertizing text, text of news character. Also the classification of media text and specifics of its functioning in domestic and Russian media is considered in the article: distribution channels, functional and genre type, institutional text type, thematic dominant. The analysis of distinctions and features of television texts, Internet texts, newspaper texts is carried out in the present article. Importance and need of scientific research in the field increases from year to year as dynamic changes of language reality are reflected in media texts.

Keywords: media text, mass communications, Internet, PR, information

Today, when mass media have such a huge impact on the life of a society, on consciousness and conceptualization of people, and on national languages and cultures when there is a big dependence on the efficiency and adequacy of information transmission, the problem of the translation of media texts becomes actual. [1] A huge impact on the functioning of a language is made by social and information processes. In the conditions the new linguistic trend is formed – media linguistics, the main object of which is a media text. Media text is a key concept of a media linguistics, any data carrier, mass communicative text, mass media text, journalist text, publicist text, etc. Features of a language of a media text are of great interest both to the theory and to the practice of translation.

Today human society is more and more interested in that information which is presented to it by means of media texts. The modern world is characterized by an active use of different information technologies as they allow saving time. The person seeks to get information, mainly, from the Internet, from television messages, from newspaper information. In the context of globalization processes Kazakhstan as the independent state is actively integrated into the world community. Very important aspect of public life is the entrance of the Independent Kazakhstan into the world information space. A task to provide information in three languages: Kazakh, Russian and English in Kazakhstan. Thus, the translation of domestic media texts into a foreign language, and on the contrary, demands studying of the

pragmalingual problems of translation process. After all, very important aspect for translator in translation of media texts is not only information, facts and events transfer, but also their influence on the audience.

One of the most important features of texts of media practically of all genres is the combination of elements of message and influence in them. Different genres of texts of media are characterized by a miscellaneous correlation and embodiment of elements of message and influence, different specific weight of information itself and expressional means. A professional translator must not only be aware of this ratio in each translated by him/her text, but also to be able to render it in translation adequately. [1]

All that information which appears on the Internet every minute, published in newspapers weekly, appears on TV channels and radio stations daily represents unified media space as an addressee of information is mass audience. Process of transfer of a text is considered in this case as communicative process. According to E.A. Morozkina: "Interpretation of a text... is disclosure of its meaning or meanings expressed in aggregate of language signs. [2] So-called fourth information revolution has happened at the end of the 20th century when the classical printing text was succeeded by new types of texts thanks to which the possibility of operational informing people with the use of new technologies has appeared: photo, graphics, tables, video, and sound. In the 1990th. in English-speaking scientific literature there was also term "media text" which literally has at once gained distribution

in national media discourses and the international academic circles. The Russian scientist G. Ya. Solganik gives the following definition to the media text: it is a kind of a text belonging to mass information, which is characterized by special type of the author (basic coincidence of a producer of the speech and its subject), a specific text modality (open speech, diverse manifestation of the author's ego) designed for mass audience". In other words, media text is a text of any media kind and genre thanks to which speech communication in the sphere of mass communications is performed. [3] It follows from this that the media text expresses more general essence of such concepts of mass communication as journalistic text, publicistic text, advertizing text, television text, Internet text, broadcast text and special reporting. Today the media text has gained the status of a basic category in media linguistics, media stylistics, media culture, media education (T.G. Dobrosklonskaya, G. Ya. Solganik, A.V. Fedorova, etc.). From the point of view of sociolinguistics and functional stylistics media texts were studied by such scientists as A. Bell, T. van Deyk, M. Montgomery, N. Feyerklaf, R. Fowler. It is necessary to note that the significant contribution to formation and development of the theory of the media text was also brought by the Russian scientists such as T.G. Dobrosklonskaya, A.A. Leontyev, T.M. Dridze, Yu.A. Belchikov, S. I. Bernstein, A.N. Vasilyeva, D. N. Shmelyov, V. G. Kostomarov, Ya.N. Zasursky, G. Ya. Solganik, Yu.V. Rozhdestvensky, S. I. Treskova. Thus, for example, T.G. Dobrosklonskaya has

suggested to unite research of media texts in special discipline - media linguistics framework of which provides system scientific approach to studying of the mass media language, and also allow to select the media text as the main category of the analysis. [5]

A feature of the media text is that it integrates different semiotics codes (verbal, nonverbal) to uniform communicative whole. For example, even in traditional newspaper publications photos, tables, graphic and font design are used today. G. Ya. Zasursky also writes about it in his research: "Today a media text in some sense is more than a text. It is a graphics that is used to make the text more versatile and more exact; it is its sound embodiment and its coherence with object of consideration at issue. The media text gains the known universal lines. Feature of the media text is that it can be included in different media structures". [3] The scientist gives special importance to the ability of verbal sounding, visual and multilayered media text energy of which sharply increases in convergence conditions. It is necessary to note that the main categories of the media text are media origin (creation of the text by media means, such as radio, television, the Internet, printing editions), mass character (both at creation, and at using), integrity or a polycodes (association of various semiotics codes in uniform communicative whole). [6]

As it was said before a media text is not only a fruit of creativity of journalism. This concept unites materials of all modern mass media: reporting, television programm, article, broadcast. Nevertheless, it is possible to

allocate three major spheres of a media text: journalism, PR and advertizing. [6] It is excessive to speak those pr-managers and journalists have all main text devices necessary for promotion of the material in the media market. Therefore, for example, theoretically the pr-manager can prepare the advertizing text disguising it as journalistic one for the purpose of free placement in a newspaper or a magazine. Besides, the pr-staff of various organizations and public institutions prepares official information for journalists. It is obvious that information should be prepared in the form in which it is necessary for correspondents. As for journalists, they are also obliged to know all laws and bases of work of PR and the advertizing sphere as they repeatedly face them in their activity.

Yu.V. Rozhdestvensky noted that feature of a media product is connected with change of the status of classical work and is determined by external conditions of its existence [5]. So, the specifics of a media text is determined by external conditions of its existence that treat:

- special type and nature of information broadcast by mass media;
- information expendability and irreproducibility;

- collective production of the media text;

- mediation of communication and special nature of feedback;

- the importance of technical means by means of which the message is broadcast;

- economic factor determining ideology of the edition, influencing its

content and the technological embodiment.

It is true that mass media are characterized by a number of signs, which exert impact on lingua-format properties of the text. So, print media (newspapers and magazines) assume a text with graphic design and illustrations, a radio text differs in voice characteristics and a soundtrack, and a television text strengthens a verbal and audio component by a video sequence. In this case, it should be also noted that such concept as "an edition format" has appeared in recent years. In other words, it is a number of parameters proceeding from which the preference is given to the choice of this or that information, design and submission of the information. As for an irreproducibility of media texts, today information really becomes outdated within several hours. It is perceived once, and when releasing the following issue of a newspaper or a magazine such information will already be irrelevant. Radio and television are at all the most operational sources of information on which news are broadcast each hour, and in the Internet, information is posted for 24 hours a day.

By the way, both a separate journalist or a pr-manager and a collective in general can be the author of a media text. That text which has name and surname of a journalist is recognized as author's text. Collective texts are news materials of news agencies – "Interfax Kazakhstan", "Kazinform", "KazTAG". Television programmes are also created not by a separate journalist, as it can seem at first sight, but by a collective - a journalist, a film editor, an operator, an announcer, a publishing editor. In addition, even a

small note in a newspaper is collective - one journalist wrote a text, a responsible secretary thought up a heading, and a press photographer prepared a photo for a note.

Now there is no common classification of media texts. Nevertheless, it is possible to classify them proceeding from a classical model of communication created by the American political scientist Mr. Lasswell: who (author) - what does report (text) - on what channel (distribution channel) - to whom (addressee) - with what effect. [6] T.G. Dobrosklonskaya also offers system of parameters considering which it is possible to make objective classification of the media texts mentioning both technological and lingua-format features:

- on a method of production of a text (author's and collective);

- on an institutional text type (journalistic text, advertizing text, PR text);

- on a form of creation of a media text;

- on a distribution channel (print, radio and television, the Internet);

- on functional and genre text type (news, interview, advertizing);

- on a thematic dominant (economy, sport, culture). Reproduction form (oral, written);

Distribution channel is key in a question of a media text: print ("Vecherniaya Alma-Ata", "Kazakhstanskaya pravda", "Caravan", "Vremya"), radio ("Kazak radiosy", "Russian radio", "Tengri FM"), television ("Kazakhstan", "Eurasia", "Khabar"), Internet ("Tengri-news" news agency, "Nur KZ" Internet portal).

As it was already said, each edition possesses the set of the media signs influencing content and form. Unambiguously the most operational transmission medium of information is the Internet, the most popular and actual source of information - television. [7] As for printing mass media (newspapers and magazines) - they differ in analytics and settled system of genres (reporting, correspondence, and note) with a wide complex of expressive and graphic means: photos, tables, various styles of texts. The television text, in turn, consists of a text, a sound and a video series and therefore is the most effective, unlike other mass media from the point of view of impact on audience. [6] For example, television news lasting no more than 2-3 min. often exclude a possibility of judgment of information because of its contemporaneity and speed of transfer. Texts of radio differ first in lack of visualization, mass character of audience, speed of information transfer and contemporaneity, inclusiveness (a country and a region). It should be noted that television and radio represent both model of interpersonal communication, and model of commutative interaction - it is mediated communication with an addressee and personal contact with the participant of a telecast or broadcast. Specifics of the Internet mass-media is connected with a possibility of feedback and direct participation of an addressee in a course of communication (interactivity), usage of various elements in single semantic space (modularity), and also a convergence leading to creation of hybrid forms of a text. However on the Internet there are both official sources of information (the

websites of public institutions, TV channels, electronic versions of newspapers), and unofficial, for example blogs. There users express personal opinion, and in certain cases purposely do not mention concrete facts or place obviously false information. With respect thereto in Kazakhstan there was adopted the Law on Internet resources of Kazakhstan. According to this Law all the Internet resources are equated to mass media and their users bear the same responsibility for the words, as well as journalists.

On a functional and genre text type, there are several groups of genres of traditional journalistic texts - information, analytical and art and publicistic, and advertizing genres and pr-genres. They entirely extend to all types of mass media. Therefore, for example, on radio, on television, and in newspapers information genres are the most actual - note, interview, report, expanded information. It is enough to tell that any journalist foreknows in what genre he or she will create the material. Therefore, he/she specifies that amount of information that is necessary for him/her for creation of a text. It is important to note that feature of a modern media discourse is process of diffusion of genre forms and their convergence (contamination) - there is a mixture of genres (a note and a comment, a reporting and a correspondence). Today journalists already use art and publicist or analytical groups of genres more and more seldom. For example, such genres as feuilleton, lampoon, and sketch have disappeared from journalism. The problem of merging of texts of journalism and PR, mixture and change

of borders of traditional genres is also acknowledged by the mass media editors, claiming that it is in certain cases problematic to determine this or that type of a publication in a newspaper. Especially brightly process of diffusion of genres happens in Internet mass-media (electronic versions of newspapers, news agencies) and newspapers.

Media texts can also be etymologized on the topics that are regularly covered by mass media: policy, sport, culture, religion. However, this classification is universal, but more national and specific. Therefore, for example, in Kazakhstan criminal events and various incidents are covered more often, while in England - life of royal family, in India, Nepal, Iran - religious life of the country, and in the USA, Pakistan and Afghanistan - military operations. Moreover, though all media texts are public, actually each product of mass media is addressed to quite specific audience (children, youth, adults, bankers, journalists, motorists, Muslims, etc.). That is, each edition works for its audience as similar approach allows achieving commercial success. Respectively various types of editions appear high quality ("Vecherniya Alma-Ata") and mass ("Kazakhstanskaya pravda"). It is necessary to add that in case of such approach a journalist is guided by social and speech experience of that audience about which s/he writes: s/he knows lexicon, precedential names and situations, turns of speech, esthetic and social taste, which are peculiar to his/her audiences.

Summarizing, it is possible to note that today there is a so-called inversion of communicative roles in the relations of a sender and an addressee, and the distance between them decreases. "There are no mass media any more. Mass media have stopped being mass (rather they became means of narrow, and in the future - personal information) - because of narrow specialization of mass media, on the one hand, or because of a divergence of target audiences". [8]

REFERENCES

- [1]. Mikoya, A.S. Problemy perevoda tekstov SMI / A.S. Mikoyan // Mass Media language: Textbook for High Schools; under red. of M.N. Volodinoy. – M., 2008. – pp. 388–401.
- [2]. Morozkina E.A., Nasanbaeva Je.R. Smyslovaya interpretaciya teksta v germenevticheskoj modeli perevoda// Vestnik Bashkirskogo universiteta, 2013, T.18, №1.– pp.86-87.
- [3]. Solganik G.Ya. K opredeleniju ponyatii «tekst» i «mediatekst» // Vestnik Mosk. Un-ta. – 2005. – № 2. — S. 7-15. – Series 10: «Zhurnalistika».
- [4]. Solganik G.Ya. Stil reportazha. M., 1971. 74 p.
- [5]. Dobrosklonskaja T.G. Medialingvistika: sistemnyj podhod k izucheniju yazyka SMI. – M.: Flinta: Nauka, 2008 [Electronic resource]. – Available at: <http://libed.ru/kniginauka/476442-1-dobrosklonskaya-medialingvistika-sistemny-podhod-izucheniyu-yazyka-smimoskva-2008-oglavlenie-predislovie-glava.php> (accessed date: 25.02.15).
- [6]. Fatkullina F.G., Andrianova K.V. Mediatekst kak faktor formirovaniya massovogo soznaniya (based on the example of TV programme M. Shevchenko «V kontekste» «Sudite sami») //Vestnik Bashkirskogo universiteta. № 3 (1). T. 17 – Ufa: RIC BashGU, 2012. – pp. 1476-1478.
- [7]. Fatkullina F.G. Internet-kommunikaciya: pragmaticeskii i nacionalno-kulturnyi aspekt (based on the materials of internet-mems) // Materials of International scientific- methodological conference «Mezhkulturnaya - Intrakulturnaya kommunikaciya: teoriya i praktika obucheniya i perevoda». — Ufa: RIC BashGU, 2014. T. 2. – pp. 228-235.
- [8]. 17 tendencii razvitiya rynka [Electronic resource]. – Available at: http://www.esoonline.ru/obzor_reklamnogo_rynka/tendencii_razvitiya_rynka/ (accessed date 25.05.16).
- [9]. Vakurov V.N., Kohtev N.N., Solganik G.Ja. Stilistika gazetnyh zhanrov. M., 1978. – 190 p.
- [10]. Boguslavskaja V.V. Modelirovanie teksta: lingvosocikulturnaja koncepciya: analiz zhurnalistskih tekstov. M.: Publ. office LKI, 2008. — 280 p.

МЕСТО МЕДИАТЕКСТА В ПРЕДСТАВЛЕНИИ ИНФОРМАЦИИ

Зырянов В.К.,

Магистр, преподаватель

КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

Жаксылыкова А.Б.,

Магистр, преподаватель

КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

Смагулова М.М.,

Магистр, преподаватель

КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

Абстракт. В данной научной статье авторами анализируются отличительные черты понятия «медiatekst». На сегодняшний день «медiatekst» является обобщающим термином таких определений, как журналистский текст, интернет-текст, рекламный текст, текст новостного характера. Также в статье рассматривается классификация медiatekста и специфика его функционирования в отечественных и российских СМИ: каналы дистрибуции, функционально-жанровый тип, институциональный тип текста, тематическая доминанта. В статье проведен анализ различий и особенностей телевизионных текстов, Интернет-текстов, газетных текстов. Важность и необходимость научных исследований в данной области возрастает из года в год, так как в медiatekстах отражаются динамические изменения языковой реальности.

Ключевые слова: медиатекст, массовые коммуникации, Интернет, PR, СМИ, информация

АҚПАРАТТЫ ҰСЫНУДАҒЫ БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ МӘТІНДЕРІНІҢ ОРНЫ

Зырянов В.К.,

магистр,

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері
Университеті Алматы, Қазақстан

Жаксылыкова А.Б.,

магистр,

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері
Университеті Алматы, Қазақстан

Смагулова М.М.,

магистр,

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері
Университеті Алматы, Қазақстан

Андатпа: Ғылыми мақалада журналистикалық мәтін, жарнамалық мәтін, PR-мәтін сияқты термин сөздердің баламасы «медимәтін»-нің ерекшелігі айқындалады. Мұнда тематикалық доминант, мәтіннің институционалды типі, функционалды-жанрлық тип, жан-жаққа тарату арнасы сияқты Отандық және Ресейлік БҰ-тың құрылымдық ерекшелігі мен медиамәтіннің типологиясы қарастырылған. Телеарналық мәтін, интернет мәтін, мәтіндердің түрлері мен ерекшеліктері айқындалған. Мысал ретінде бұқаралық ақпарат құралдарынның түрлері: газеттер, телеарналар, радио, Ғаламтор – БҰ алынды. Тілдік құрылымның серпімді өзгерістері медиамәтіндерде айқын байқалатындықтан, осы салаға қатысты ғылыми зерттеулерге сұраныс жылдан жылға артуда.

Түйінді сөздер: медиамәтін, көпшілік коммуникация, Ғаламтор, PR, БАҚ, ақпарат.

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАТЫСЫМ ЖАҒДАЙЫНДА АЙТЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА АҚПАРАТТЫҚ- ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЗАМАНАУИ ОҚЫТУ ӘДІСІ-ТӘСІЛІ РЕТІНДЕ ҚОЛДАНЫЛУЫ

Алиева Б.А.,

Білім беру магистрлері

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері Университеті,
E-mail: baglan-20@mail.ru

Адилжанова У.Р.,

Білім беру магистрлері

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері Университеті,
E-mail: umit04@mail.ru

Андатпа. Берілген мақалада мәдениетаралық қатынас жағдайында ақпараттық-қатынастық технологияларды ағылшын тілі сабағында қолдану. Егер тілдік жоғары оқу орындарында төменгі курс студенттері мәдениетаралық қатысымның ауызша формасы, монологтық сөзді үйретуде тапсырмалар мен жаттығулар интернет ресурстары арқылы тиімді пайдаланатын болса, онда мәдениетаралық қатысымның біліктілігіне қойылатын талаптар нәтижелі орындалып, қойылған мақсатына жетеді. Себебі, осындай әдістемелік жұмыстар шетел тілін оқытуда студенттердің мәдениетаралық қатысымдық біліктілігін қалыптастыруда және монологтық сөзді үйретуде интернет ресурстарын пайдаланудың тиімділігі мен құндылығын арттыра түсіреді. Жаңа технологиялық әдіс-тәсілдердің пайда болуы ақпараттардың мазмұнын, адамның түрлі сезім мүшелері арқылы қабылдап, аудиториямен интерактивті әрекетке түсуі арқылы қабылдауды, түрлі техникалық құралдардың көмегімен іске асыруды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Тірек сөздер: ақпараттық-технологиялар, когнитивті үрдіс, оңтайландыру, компьютерлік техникалар, мәдениетаралық қатынас, интерактивтілік ұстанымы, коммуникациялық дағды.

Адамзат ХХІ-ғасыр есігін — әлемдік жаһандану дәуірінде, ақпараттық – коммуникативтік технологиялардың өте жоғарғы деңгейде қарқын алып дамудың жағдайында ашты.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың өткен жылғы – «Әлемдік бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кіру»- стратегиясының маңызы ерекше болса, биылғы- «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты халыққа жолдаған жолдауында оқыту

үрдісінде ақпараттық – коммуникативтік технологияларды – білім беру сапасын жақсартуда қолданыс аясын кеңейтуге баса назар аударды. Бұл білім саласына көптеген жаңалықтар тасқынын әкелуде. Сонымен қатар әлемдік ақпараттық даму жүйесіне еркін енуге жол ашуда. Қазіргі кезеңде ақпараттық-технологияны қолдану өте өзекті мәселе, бұл студенттердің дүниетануын арттыруға мүмкіндік жасайды, когнитивті үрдісі: ойлау қабілетін, қабылдау және есте

сақтауын нығайтады. Ақпаратты-технологияны ағылшын тілі сабақтарында пайдалану, сөйлесу тәсілін қызықты түрін меңгеріп алуға: сөйлеуге, оқуға, тыңдап-түсіну, жазу, материалды қызықты түрде диск, слайд, видеороликтер қолдану, сол алған материалды нақты түрде қабылдауға мүмкіншілік береді [1]. Ақпараттық – коммуникациялық технологияның келешек ұрпақтың жан – жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы аса мол.

Қазіргі кездегі шапшаң жүріп жатқан жаһандану үрдісі әлемдік бәсекелестікті күшейте түсуде. Елбасы Н. Ә. Назарбаев Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы атты жолдауында « Білім беру реформасы – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдарының бірі » деп атап көрсетті.

XXI ғасыр – бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуірі, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениеттілігіне мұқият қарайтын дәуір.

Білім беру үрдісін ақпараттандыру – жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу – тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарлатуды көздейді.

Біріккен ұлттар ұйымының шешімімен «XXI ғасыр – ақпараттандыру ғасыры» деп аталады. Қазақстан Республикасы да ғылыми –

техникалық прогрестің негізгі белгісі – қоғамды ақпараттандыру болатын жаңа кезеңіне енді.

Заманымызға сай қазіргі қоғамды ақпараттандыруда педагогтардың біліктілігін ақпараттық – коммуникациялық технологияны қолдану саласы бойынша көтеру негізгі міндеттерінің біріне айналды.

Қазақстан Республикасының Білім туралы заңында : «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі — білім беру бағдарламаларын меңгеру үшін жағдайлар жасау керек» — деп көрсетілген. Солардың бірі білім беруді ақпараттандыру барысында дидактикалық және оқыту құралы болып компьютер саналады. Сондықтан кез келген білім беру саласында мультимедиялық электрондық оқыту құралдарын барлық пәндерді оқытуға пайдаланады. Бұл бағытта ақпараттық технологияны оқыту үрдісіне екпінді түрде енгізу бағытында және қолданылатын жаңа құралдардың бірі — бағдарламалық – техникалық кешен болып саналатын «Активті экран» болып табылады.

Ақпараттық қоғамның негізгі талабы — оқушыларға ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық — құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны өзіндік даму мен оны іске асыру құралы ретінде пайдалану дағдыларын қалыптастырып, ақпараттық қоғамға бейімдеу.

Жаңа ақпараттық-технологиялар бойынша жүргізілген зерттеулерге сүйенсек, мәдениетаралық қатынас жағдайында ақпараттық-қатынастық технологиялар оқу үрдісінің тиімділігі мен сапасын жоғарылатады деп

танылғанымен, оны жекелеген пәндерде пайдаланудың нақты әдістемелері, компьютердің студентке тигізетін психологиялық әсері туралы нақты теория әлі жоқ деуге болады. Ақпараттандыру жағдайында студенттер меңгеруге тиісті білім, іскерлік, дағдының көлемі күннен күнге артып, мазмұны өзгеріп отыр. Жоғарғы оқу орындарында білім беру саласында ақпараттық-қатынастық технологияны пайдалану арқылы білімнің сапасын арттыру, білім беру үрдісін жетілдірі мен жаңалаудың тиімді мәселелерін іздестіру жұмыстары жүргізіліп жатыр. Бұл жұмыстардың тиімділігі мен нәтижелігі бірнеше оқу-әдістемелік, психологиялық-педагогикалық мәселелердің шешімін ғылыми түрде негіздеуді талап етеді. Оларды бірнеше бағыттарға бөлуге болады:

оқу үрдісінде ақпараттық-қатынастық технологияны іске асырудың жүйелі ғылыми-әдістемелік жасау;

мәдениетаралық қатысым жағдайында студенттердің тәжірибелік іс-әрекетінде ақпараттық-қатынастық технологияны пайдаланудың әдістемесін жасау;

студенттердің ақпараттық-қатынастық технологияларды меңгеру және оқу үрдісінде пайдалану бойынша кәсіби іскерліктерін жетілдіру;

студенттердің білім, іскерлік, дағдыны меңгеру үшін ақпараттық-қатынастық технологияны пайдалануға үйрету;

арнайы ақпараттық технология ғасыры өзінің маңыздылығы жөнінде өте әділ, шыныдыққа негізделген үрдіс [2].

Әдіскер ғалым Е.И.Дмитриеваның пайымдауынша: «Қазіргі заманғы компьютерлік техникалар мен ақпаратты беру құралдарын адамның қызметінің әртүрлі салаларына оның тиімділігін арттыру мақсатымен енгізу осы қызметті жүзеге асырудың мүлде жаңа тәсілдерін тудырады», -деп атап көрсетеді [3,-11 б.].

Әдіскер М.Ю.Бухаркина, өз кезегінде, оқыту үрдісіндегі компьютерлендірудің қандай да бір пәнді оқытуды ұйымдастырудың негізгі көкейкесті факторларының бірі ретінде қарастырылатынын атап көрсетеді. Қашықтықтан оқытудың түрлерінің пайда болуы мен таралуы ақпараттық технологияның дамуы мен көптеген елдердің әлемдегі болып жатқан білім беру саласының өзара кірігу үрдістеріне деген қатынастары, ақпараттық қоғамға қарай қозғалысының нәтижелері болып табылады дейді ол [4,29-б.].

Сондай-ақ Қазақстанда да бұл үрдістерден тыс қала алмайды. Осы орайда профессорлар С.С.Құнанбаева және Г.Қ.Нургалиева өз еңбектерінде: Қазақстанның білім беру жүйесін ғайта құрудың барлық негізгі бағыттарын қамтитын ең негізгі механизмдердің бірі ақпараттандыру болып табылады, ол Қазақстанды жалпы алғандағы ақпараттандырудың қажетті шарттары мен маңызды сатылары ретінде қарастырылады [5,8-б.].

Авторлар Г.А.Полилова және В.В.Попамерева компьютерлік технологияларды қолдану дамып келе жатқан оқыту қағидаларына жауап бере алатынын және келесі міндеттерді шешуге көмектесетінін атап көрсетеді.

тілдік қатынастарды сезіну;

лингвистикалық мүмкіндітерді қалыптастыру;

тілдік және сөйлеу қызметтерін автоматтандыру;

сөйлесудің ең қарапайым жағдайларын жасау.

Жоғарыда айтылған компьютерлік технологияларды пайдаланудың дидактикалық ерекшеліктерін ескере отырып, шетел тілін мәдениетаралық қатынас құралы ретінде игеруде және сөз әрекетінің түрлерін бір бірімен байланыстыра отырып меңгеруде компьютерлік технологиялардың ұсынар мүмкіндіктері зор екендігіне қол жеткізуге болады.

Оқытудағы ақпараттық-қатынастық технология-осы заманғы компьютерлік-техникалық, телекоммуникациялық байланыс құралымын бүгінгі таңдағы оқыту технологиясын интерактивтік, бағдарламалық-әдістемелік қамтамасыздандырудың жиынтығы. Видеокомпьютерлік жүйе мен мультимедиа жүйесін құру кезінде ақпаратты тасымалдаудың түрлі құралдары мен компьютер мүмкіндіктерін біріктіру. Бұл жүйеле ақпараттық бағдарлама құралдар кешенін құрайды, яғни әр түрлі ақпараттарды (мәтін, графика, слайдтар, әуен, қозғалатын бейне, шынайы бейне, дыбыс) біріктіруге мүмкіндіктер береді және компьютерді қолданушы мен жүйелік арасында интерактивті сұхбатты жүзеге асырады. Видеокомпьютерлік жүйе мен мультимедиа жүйесін пайдалану оқытудың интенсивті түрі мен әдісін іске асырады, оқудың өз бетінше ұйымдастыруды, оқыту кезінде

ақпаратты қабылдау деңгейін көтеруді қамтамасыз етеді.

Мәдениетаралық қатысым жағдайында айтылым дағдысын қалыптастыруда ақпараттық-қатынастық технология оқытуда тиімді ұйымдастыруға ықпал етеді, өйткені, сезімдік қабылдаудың барлық түрлерін іске қосуға мультимедиа функциясы толық жағдай жасап отыр. Әдіскер Бекболғанов А.К. ақпараттық-қатынастық технологияны пайдаланудың дидактикалық қызметін келесідей көрсетеді, олар:

білім алушылардың бірлесе жүргізген зерттеу жұмыстары, жобалар әдісі, топтармен жұмыс жасау, ұйымдастыру;

білім алушыға компьютерлік оқыту орталығы арқылы жедел кеңес беруді ұйымдастыру;

білім алушыда коммуникациялық дағды мен қарым-қатынас мәдениетін (өз ойын қысқа түрде жеткізе алу, көзқарасын дұрыс дәлелдей білу) қалыптастыру;

ақпаратты таба білу және оны компьютердің көмегімен өңдей алу іскерлігін қалыптастыру [6,40-б.].

Ақпаратты-технология құралдарын былайша жіктеуге болады:

Шешілетін педагогикалық мәселелерге қарай:

Базалық дайындықты қамтамасыз ету құралдары (электрондық оқулықтар, оқыту жүйелері, білімді тексеру жүйелері)

Практикалық дайындық құралдар (есептер жинағы, практикумдар, виртуальды конструкторлар, имитациялық модельдеу бағдарламала, жаттықтырушылар);

Көмекші құралдар (энциклопедиялар, хрестоматиялар, компьютерлік ойындар, мультимедиялық оқу сабақтары);

Кешендік құралдар (қашықтан оқыту курстары)

Білім беру үрдісін ұйымдастыру қызметтеріне қарай:

Ақпараттық оқытушы (электрондық кітапхана, электрондық кітаптар, электронды сөздіктер, анықтамалар, оқытушы компьютерлік бағдарламалар, ақпараттық жүйелер);

Интерактивті (электрондық пошта, электрондық форум, телекоммуникациялар);

Іздеу (каталогтар, іздеу жүйелері)

Ақпараттық түрлеріне қарай:

Мәтіндік ақпараттан тұратын электрондық және ақпараттық ресурстар (оқулықтар, оқу құралдары, есептер жинағы, тесттер, сөздіктер, анықтамалықтар, сандық мәліметтер, бағдарламалық және оқу-әдістемелік материалдар);

Визуалды ақпараттан тұратын электрондық және ақпараттық ресурстар (фотосуреттер, портреттер, иллюстрациялар, процесстер мен құбылыстардың бейнеүзінділері, тәжірибелерді көрсету, бейнесаяхаттар, схемалар, диаграммалар);

Аудиоақпараты бар электрондық және ақпараттық ресурстар (музыкалық шығармалар, тірі және өлі табиғат туралы дыбыс жазбалары, синхрондалған аудиообъектілер);

Аудио және бейне ақпараты бар электрондық және ақпараттық ресурстар (тірі және өлі табиғат жайлы аудио-бейнеобъектілері, пәндік саяхаттар);

Аралас ақпараты бар электрондық және ақпараттық ресурстар (оқулықтар, оқу құралдары, алғашқы мәліметтер көздері, хрестоматиялар, сөздіктер, энциклопедиялар).

Оқушымен өзара байланыс формасы бойынша:

“offline”-ассинхронды байланыс режимі технологиясы (жедел электрондық хат алмасу, телеконференция, ақпараттардырудың электрондық қорынан қажетті материалдарға тапсырыс беру және жөнелту);

“online”-синхронды байланыс режимі технологиясы (форум, чат, интернеттен ақпарат іздеу) [7,51-52б.].

Білім беруді ақпаратандыру саласындағы еңбектерге жасалған талдаулар (К.Г.Кречетников, И.В.Роберт, И.В.Софронова) ақпараттық-қатынастық технологиялар құралдарын қолданып оқытудағы негізгі мынадай дидактикалық ұстанымдарды анықтауға мүмкіндік береді: оқытудың адаптивтілік ұстанымы, түрлі деңгейлерде және әртүрлі көрнекі құралдармен, оқу материалының күрделілігі, көлемі және мазмұны бойынша деңгелеу арқылы жүзеге асады: оқытудың интерактивтілік ұстанымы, пайдаланушының компьютермен белсенді өзара әрекетінде педагогикалық бағытталған сұхбат түрінде көрінеді, компьютердің басқару әрекетіне бекітілген және әртүрлі деңгейлерде жүзеге асатын, студенттің саналы белсенділігіне негізделеді [8]. Мәдениетаралық қатысым жағдайында студенттердің айтылым дағдысын қалыптастыруда ақпараттық-қатынастық технологиялардың маңызы зор:

Компьютерлік байланыстың негізгі түрлері және олармен жұмыс істеумен танысу;

Электрондық байланысты қолдану;

Әлемдік ақпараттық қоғам туралы түсінік алу.

Жоғарыда айтылған теориялық материалдарды негізге ұстанып, зерртеу жұмысымыздың барысында ұсынған мәдениетаралық қатысымдағы жеке тұлғаны негізге ала отырып, айтылым дағдысын қалыптастыруға қажет білім түрлері мен тілдік қатынасқа қажет айтылым түрлерін құрылымдық функционалдық моделде ұсындық.

Мәдениетаралық қатысымның ауызша формасы монологқа тілдік ЖОО-ның 1 курс студенттерін үйретуде интернет ресурстарын пайдаланудың мәні мен мазмұны

Интернет сөзі тікелей мағынасында “халықаралық желі” (international network) дегенді білдіреді. Интернет желісінің заманға сәйкес дамуы адамдар арасындағы қатынасқа бағытталған әлеуметтік сервистер мен қызметтердің (Веб 2.0) пайда болуы мен кең таралуымен сипатталады. Веб 2.0 – Интернет желісінің қолданушыларына тек қана ақпарат алуға ғана емес, соынмен бірге құрушылар мен соавторлар болуға мүмкіндік беретін әлеуметтік сервистер мен қызметтер платформасы. Компьютерлік ортада кең қолданысқа түсіп жүрген бұл терминді американдық зерттеуше Тим О’Рейли ұсынған. Мұндай әлеуметтік сервистер түріне мыналар жатады: Блог (Blog), Вики (Wiki), Подкаст (Podcast), Твиттер (Twitter), Фликр

(Flickr), ЮТьюб (YouTube), Белгілер (Bookmarks).

Қазіргі кезде жаңа білім беру жүйесінің заманауи технологиялар мен интернеттің пайда болуының арқасында дамығанын барлығы мойындайды. Көптеген әдіскерлер мультимедиялық презентация, видеофильм, электрондық пошта, анимациялық суреттер және т.б. көмегімен шетел тілінде монолог түрінде сөйлеу қабілетін қалыптастыратын жаттығуларды құрастырумен айналысып жатыр.

Қазіргі кезде қазақстандық білім беруде ақпараттың жылдам даму қарқыны арасында қарамақайшылықтың жайылуы, ақпараттық орта мен динамика мазмұнында белгілі консерватизм арасында сипаттың күрделенуі, оқытуды ұйымдастырудың формалары мен әдістері болып табылады. Мұның салдарлары жоғары оқу орындарының түлектерінің кәсіби іс-әрекеті сипатталатын әлеуметтік ситуацияда білім беру мәселелері болып табылады. Олардың шешімін табудың бірден бір жолы жоғары білім беру жүйесін студенттердің ақпараттық мәдениетін қалыптасу деңгейінде қамтамасыз етілетін пәндер арқылы, студенттердің қазіргі ақпараттық ортада дұрыс бағдар ұстануды қамтамасыз ететін белгілі бір білім мен біліктерді меңгеруі негізінде жүзеге асыру болып табылады.

«2015 жылға дейін Қазақстан Республикасында білім беру жүйесінің тұжырымдамасында» жоғары білім берудің негізгі тенденциясының дамуы мамандарды даярлау сапасын арттыруға, инновациялық білім берудің дамуына, білім беру және инновациялық технологиялардың

жетілуіне алып келеді [1, с. 9]. Осы мәселені шешу үшін тұжырымдамалық және нормативтік құжаттар жасалды: Қазақстан Республикасының орта білім беру жүйесін ақпараттандырудың Мемлекеттік бағдарламасы, бастауыш және орта кәсіби білім беру оқу мекемелерінің ақпараттандыру бағдарламасы, Қазақстан Республикасының 2002-2004 жылдарға арналған білім беру жүйесін ақпараттандыру тұжырымдамасы, 2005-2010 жылдарға арналған білім беру жүйесін дамытудың Мемлекеттік бағдарламасы және т.б.

Ақпараттық – коммуникативті технологияларды білім беру саласында үйлесімді пайдалану оқушылардың шығармашылықпен жұмыс істеуіне негізделініп, өзіне қажетті мазмұн мен мәліметті ақпарат көзінен таңдап, талғап білуіне үйретеді.

Ақпараттық – коммуникациялық технология электрондық есептеуіш техникасымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті құралдарды қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделеді. Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникациялық байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіруді көздейді.

Интерактивті құралдарды пайдаланатын оқыту әдістемесі дәстүрлі оқыту әдістемесінен ерекшеленеді. Алайда, кез келген жағдайда, соның ішінде интерактивті құралдарды пайдалану арқылы сапалы білім беруді ұйымдастыру үшін

сабақтың жоспарын, құрылымын, оқытудың мақсаты мен нәтижесін анықтау қажет.

Интерактивті құралдарды қолданумен бірге сабақ құрылымы да өзгереді. Дербес жағдайларда, интерактивті құралдар (интерактивті тақта, панель) индуктивті оқыту әдісінде қолданылуы мүмкін. Интерактивті құралдарды қолданатын сабақ сапасы, бірінші кезекте мұғалімнің өзіне, яғни интерактивті құралдардың мүмкіндіктерін қалай қолданатынына тәуелді екенін ескертіп кеткен жөн. Интерактивті құралдарды пайдалану, кез келген сабақты серпімді етеді, ал бұл сабақтың бірінші минутынан оқушылардың танымдық іс-әрекетінің артуына ықпал етеді. Интерактивті тақтамен жаттығулар орындау барысында оқушының білім меңгеруі барысында маңызды орын алады, өйткені жаттығулар қандай да бір қызметтің, іс-әрекеттің негізін қалайды. Осындай маңызды қызметі бар жаттығу оқушының теориялық білім алуында тиімді нәтижелерге қол жеткізу үшін, оларды тиімділікпен жасау, нәтижелі орындау шарттарын ғылыми негізде анықтау қажет. Оқушылардың тілі дамыған сайын мұғалімнің жетекшілігі азайып, жаттығуларды балалар өз бетімен орындайды. Алғашында мұғалім балаларға бақылау үлгісін көрсетіп, ойын жетектеп тиісті сөздерді ауыздарына салып, басшылық етеді. Жаттығу балалардың ойын дамытатындай болуы тиіс.

Оқушылардың білімі мен дағдыларын бақылау үшін интерактивті тақтаны пайдалану бақылаудың дәстүрлі әдістері мен құралдарында табылатын көптеген

кемшіліктерді жояды. Бұл компьютердің бақылаулық дәстүрлі құралдарының алдында келесі артықшылықтары негізінде мүмкін болып табылады.

Ол оқу ақпаратының ұсыну мүмкіндігін елеулі түрде кеңейтеді. Түстерді, графикаларды, мультипликацияларды, дыбысты, бейнетехниканың барлық заманауи құралдарын қолдану қызметінің іс жүзіндегі жағдаятын жасауға мүмкіндік береді.

Компьютер оқу мотивациясын күшейтуге мүмкіндік береді. Дұрыс шешімдерін кеңейтіп, сонымен қатар педагогтардың оқушыға жиі қолданатын насихаты мен сөгіс жариялауын қолданбай отырып, оқу есептерінің ұсыныстарын реттеуге мүмкіндік береді.

Оқу материалдарын ұсынумен бірге жауаптарды тіркеп қана қоймай, оқушылардың жауаптары мен сұраныстарын талдау мүмкіндігі [9].

Жұмыс барысында оқушылар тарапынан жасалатын қателерге диагностика жүргізу мүмкіндігімен кері байланыстың болуы- оқytудың дәстүрлі түрлерінің негізгі кемшіліктерінің бірі мұғалімнің оқу қызметінің аса маңызды сәттерін бақылауға алуына мүмкіндіктерінің жоқтығынан болады.

Сабақ барысында компьютерді қолданудың жақсы жақтары:

1. Түрлі – түсті иллюстрациялар, ұлттық музыка, анимациялар есте сақтау процесі үшін тиімді.

2. Әр сабақта сөйлеу әрекетінің төрт түрі де қолданылады: тыңдалым, сөйлесім, оқылым, жазылым.

3. Әр сабақ төмендегілерді қамтиды:

а) компьютермен үзіліссіз тілдік қарым – қатынас;

ә) бірнеше рет тыңдау мен оқып – білген материалды қайталаудың арқасында дағдыларды машықтандырғанға дейін меңгертіледі.

4. Компьютер оқушының өзіндік жұмысын ұйымдастырады.

5. Оқушымен жекелей жұмысты іске асырады.

6. Компьютер оқытудың аудио және бейне құралдардың мүмкіндіктерін табысты байланыстырады.

Сонымен, интерактивті тақтаны пайдалану сабақтың негізгі тапсырмаларын білуді жеңілдетеді, заттар жөніндегі мәліметтерді, деректерді есте берік сақтауға ықпал жасайды. Оқушылар өтетін тақырыппен жұмыс жасауға әуес, ынталы келеді. Сондықтан да, интерактивті тақтамен жұмыс жасау оқушылардың белсенділігін дамытуға әсер етеді, олардың назарын белгілі бір бағытқа жұмылдырады. Білімді игеру үстінде оқушының ақыл-ойын дамытуға, ғылыми білімді игертуге, деректерді есте сақтауға әрбір сабақ үстінде интерактивті тақтаны пайдалану қажет-ақ. Өйткені, берілген тақырып бойынша жаңа сабақты түсіндіру, өткен материалды қайталау не бекіту кезінде пайдалану әрбір сабақтың әсерлігін және мазмұнын арттырып, оқушыға қызықты, жалықтырмай игеруге септігін тигізеді. [10,11].

Сабақта интерактивті тақтаны дұрыс пайдалану мазмұнды ұғымдардың қалыптасуына көмектеседі, оқушылардың логикалық ойлау және сөйлеу қабілетін дамытуға, нақтылы құбылыстарды қарастыру

және талдау негізінде, кейін практикада қолданылатын тұжырымдарға келулеріне көмектеседі.

Сонымен, оқуда интерактивті тақтаны пайдалану арқылы оқушылардың білімі, нанымы болады. Сонымен қатар интерактивті тақтамен орындалатын жаттығулар оқушылардың білімді меңгеруін жеңілдетеді, деректерді есте сақтауға ықпал жасайды.

Белгілі бір жаттығуларды орындау үшін оқушылардың сол жаттығуларды орындай алатындай білімі болуы жөн.

Жаттығу оқушының тілге қызығуын, ынтасын арттыруға тиіс.

Жаттығу кездейсоқ болмай, белгілі бір жүйемен келуі, ұсынылуы қажет.

Шығармашылықты талап ететін жаттығулар көбірек болуы қажет.

Жаттығу арқылы оқылып жатқан материалмен жүргізілетін оқу әрекеті жүзеге асырылады.

Интерактивті тақтада орындалатын тапсырмалар бір мақсатқа бағытталған, өзара байланысты әрекеттердің тұтастығын көрсетеді. Ол әрекеттер тілдік және ой операциясының күрделенуіне байланысты болады.

Қазіргі кезде білім беру саласын, оқытудың әр түрлі техникалық құралдарын пайдаланусыз елестету мүмкін емес. Сондықтан, уақыт талабына сай білім мазмұны жаңарту-бүгінгі күннің басты міндеті. Қазіргі жағдайда еліміздің білім беру жүйелерінде ХХІ ғасыр жастарына білім беру мен тәрбиелеу бағытында сан алуан жұмыстар жүргізілуде.

Білім берудің қазіргі жаңа құрылымы және оқу-әдістемесінің мазмұнының өзгеруі мұғалімдердің кәсіби шеберліктерін жаңартуын, шығармашылық ізденістерін қажет етіп отыр [12,13]. Қазіргі мектеп жағдайында оқыту мен тәрбиелеудің соңғы әдіс-тәсілдерін игерген, психологиялық-педагогикалық диагностиканы қабылдай алатын, нақты тәрбиелік іс-әрекет үстінде өзіндік даңғыл жол салуға икемді шығармашы.

Шетел тілінде оқытудың мақсаты – студенттердің мәдениетаралық және кәсіби коммуникативтік біліктіліктерін қалыптастыру болғандықтан, қазіргі таңда оқу процесінде жаңа технологияларды қолданудың маңыздылығы студенттерді жан-жақты білім, білік, дағдылармен қаруландырып, олардың оқу процесіне деген белсенділіктерін арттыруда сабақты әртүрлі әдіс-тәсілдер арқылы қызықты етіп ұйымдастыру және студенттердің жеке шығармашылық, коммуникативтік қасиеттерінің дамуына тікелей әсер етуімен сипатталады. Яғни, шетел тілін оқытудың негізгі мақсатына жетудің жолы мәдениетаралық қатысымды дамытуға негізделеді. Тілдік қарым-қатынастың ауызша формасы монологтық сөзді студенттерге үйретудің маңызы өте зор болып табылады. Бүгінгі студент – ол біздің өміріміздің кез келген әлеуметтік-экономикалық саласының маманы. Сондықтан да, монологқа үйрету білікті маман үшін әр түрлі әлеуметтік, саяси және мәдени қарым-қатынасқа түсу үшін қажет. [15, 165 б.].

«Мәдениетаралық қатысымның ауызша оқыту формасы монологқа студенттерді үйретуде Интернет ресурстарын пайдалану» деп аталатын диссертациямызда біз келесідей зерттеу жұмыстарын жүргіздік:

- Монологтық сөздің психологиялық, лингвистикалық, психолінгвистикалық ерекшеліктерін зерттей келіп, оларға талдау жасадық;

- «Мәдениетаралық қатысым» ұғымының мәні мен мазмұнына сипаттама бердік;

- Шетел тілінде монологтық сөзге үйретудің ағымдағы жағдайын түсіндірдік [25].

- Интернет ресурстарына шетел тілін оқытудың құралы ретінде сипаттама бердік;

- Оқыту практикасында қолданылатын типтік бағдарламаларды, оқыту материалдарын талдадық;

- Интернет ресурстары арқылы монологтық сөзге үйретуде әдістемелік үлгісін құрдық;

- Интернет ресурстары арқылы монологтық сөзді студенттерге үйретуге байланысты арнайы жаттығулар мен тапсырмалар топтамасын жасадық;

- тілдік жоғары оқу орындарындағы төменгі курс студенттерін мәдениетаралық қатысымның ауызша формасы ретінде интернет ресурстары арқылы монологтық сөзге үйрету әдістемесін құрдық.

- тәжірибелік-эксперименттік оқыту жүргізіп, оның нәтижелері жасаған болжам мен жаттығулар кешенінің, біз ұсынып отырған

әдістеменің тиімділігіне толықтай көз жеткіздік [27].

ӘДЕБИЕТ

[1]. Образование и 21 век: Информационные и коммуникационные. - М.-Наука. - 1991-191 б.

[2]. Рымбаева К.С., Болашақ мұғалімдердің тарихи-педагогикалық ақпараттық коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы қалыптастыру. Педагогика ғылыми кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация, Алматы, 2007, 143 б.

[3]. Дмитриева Е.Н. О перспективах и возможностях дистанционного обучения иностранному языку с использованием компьютерных телекоммуникационных сетей. ИЯШ-1997г. №2

[4]. Бухаркина М.Ю. Мультимедный учебник. ИЯШ-2001, №4

[5]. Кунанбаева С.С., Нургалиева Г.К., Абсеметова Ш.А., Таншигулова А.И. Обучение английскому языку в процессе информатизации социально-гуманитарного цикла профессионального образования. Алматы-1997г.

[6]. Есенғабілова І.Ж. Орта мектептің 5-6шы сыныптарында математиканы оқытуда компьютерлік технологияны қолданудың әдістемесі. Педагогика ғылымның кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация., Алматы, 2009ж.

[7]. Мадьярова Г.А. Ақпараттық-қатынастық технологияны орта мектепте информатиканы оқытуда қолданудың әдістемелік ерекшеліктері. Педагогика ғылымның кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация., Алматы, 2009ж.

[8]. Бекболғанов А.К., Ақпараттық-қатынастық технологияны пайдаланып, техникалық колледжде математиканы оқытудың қолданблы бағытын арттырудың әдістемесі. Алматы, 2009ж.

USING INFORMATION TECHNOLOGY AS A MODERN TEACHING METHODOLOGY IN FORMULATING SPEAKING SKILLS IN INTERCULTURAL COMMUNICATION

B. Aliyeva

Master degree student

Ablai khan KazUIR&WL Almaty, Kazakhstan

E-mail: baglan-20@mail.ru

U. Adilzhanova

Master degree student

Ablai khan KazUIR&WL Almaty, Kazakhstan

E-mail: umit04@mail.ru

Abstract: This article will be used in an English class using information communication technologies in the context of intercultural communication. When teaching students in linguistic institutions of higher education, intercultural attitudes, in particular in oral monologic forms and exercises, to use the Internet resources more effectively, as well as in intercultural relations, since with the help of this technique it is possible to achieve students' intercultural communicative competence in teaching foreign languages class. Use of Internet resources in the formation of a monologue gives its effective result in real intercultural communication. The emergence of new technological methods of content that are perceived through various senses, opens the way to interactions with the audience, to ensure the implementation of various tasks by using different techniques.

Key words: informational technologies, cognitive processes, optimization, computer methods, intercultural communication, interactivity, communicative skills.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В КАЧЕСТВЕ СОВРЕМЕННОЙ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ И В ФОРМИРОВАНИИ НАВЫКОВ ГОВОРЕНИЯ В МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Алиева Б.А.,

Білім беру магистрлері

КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан,

E-mail: baglan-20@mail.ru

Адилжанова У.Р.,

Білім беру магистрлері

КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан,

E-mail: umit04@mail.ru

Аннотация: Эта статья будет использована на уроке английского языка с использованием информационных коммуникационных технологий в контексте межкультурной коммуникации. При обучении студентов в языковых высших учебных заведениях межкультурной отношение, в частности в устных монологических формах и упражнениях, является более эффективным использование Интернет ресурсов, так же в межкультурном отношении, поскольку с помощью такой методики можно достичь целей межкультурной коммуникативной компетенции студентов в аудитории преподавания иностранных языков. Эффективное использование интернет-ресурсов в формировании монолога дает свой плодотворный результат в реальные межкультурные общения. Появление новых технологических методов, содержания которых, воспринимаются через различные органы чувств открывает путь к интерактивным взаимодействиям с аудиторией, чтобы обеспечить выполнение различных задач, используя разные технологии.

Ключевые слова: информационные технологии, когнитивные процессы, оптимизация, компьютерные методы, межкультурная коммуникация, интерактивность, коммуникативные навыки.

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАТЫСЫМ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ШЕТЕЛ ТІЛІ ОҚУЛЫҒЫНЫҢ РӨЛІ

Кызайбай Гульзат Айткалиқызы,
магистрант,

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері Университеті,
E-mail: gulzat.555@mail.ru

Андатпа. Бұл мақала қазіргі заман арнайы шетел тілі оқулықтарының мазмұны мен құрылымы шеттілдік білім берудің мақсатты деңгейлерін анықтап, оның білім берудің барлық аспектілері бойынша дамуы мен жаңартылу маңыздылығын қарастырады. Сонымен қатар, болашақ маманның мәдениетаралық қатысым құзіреттілігін қалыптастыру мақсатында арнайы шетел тілі оқулығы мазмұның іріктеп, құрастыруда құзіреттілікті қалыптастыру ұстанымы арқылы жүзеге асыру мәселесі қозғалады. Студенттердің мәдениетаралық қатысым құзіреттілігін арнайы шетел тілі оқулығы негізінде қалыптастыруда шетел тілін меңгерудің мәдениетаралық қатысымдық деңгейін қалыптастыратын крғнитивті – лингвомәдени тұғырнаманың әдістемелік ұстанымдарын ескере отырып құрастыру жайы талқыланады.

Тірек сөздер: шетел тілі оқулығы, мәдениетаралық қатысым құзіреттілігі, когнитивтік – лингвомәдени кешен, ұстанымдар.

Қоғамдағы жаңа өзгерістер, экономиканың дамуындағы жаңа стратегиялық бағыттар, қоғамның ашықтығы және оның тез ақпараттандырылуы мен даму жылдамдығы білім беруге қойылатын талаптарды да түбегейлі өзгертті. Ел президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында айтқандай «Біздің болашаққа барар жолымыз қазақстандықтардың әлеуетін ашатын жаңа мүмкіндіктер жасауға байланысты. XXI ғасырдағы дамыған ел дегеніміз – белсенді, білімді және денсаулығы мықты азаматтар» [1]. Демек білім берудің негізгі мақсаты тек білім, білік, дағдылар жинағы ғана емес, соларға негізделген жеке, әлеуметтік және кәсіби біліктілік - яғни, ақпаратты өз бетімен алып, оны талдай және тиімді қолдана білу, күнде өзгеріп отырған дүниеде өзіне

тиімді, ұтымды өмір сүріп, жұмыс істей білу болып отыр.

Қазақстан мен әлемдік қоғамдастық арасындағы дамып келе жатқан экономикалық және мәдени ынтымақтастық шетел тілін қарым-қатынас құралы ретінде ғана емес, мәдениетаралық қарым-қатынас құралы ретінде тез және тиімді меңгерту қажеттілігін туғызады. Бұл өз кезегінде, шеттілдік білім беру үдерісін ұйымдастыру мен жүзеге асырудың басты құралы оқулыққа деген жаңа талаптардың қойылуына ықпал етеді. Қазіргі таңда шеттілдік білім берудің әлеуметтік міндеті – шетел тілін және шетел тілі мәдениетін меңгерген жеке тұлғаны қалыптастыру, сонымен қатар, сапалы жаңа дидактикалық құралдарды пайдалану, оқытудың жаңа тәсілдері мен материалды меңгерту әдістерін, білім беру

үдерісінің айтарлықтай жетілдірілген технологияларын қолдану болып табылады. Соңғы жылдары шетел тілін оқыту әдістемесі жаңа буын оқулықтары мен оқу құралдарын әзірлеуге арналған бірқатар жемісті идеялар ұсынды. Олардың қатарына Е. И. Пассовтың мәдениетаралық диалог кеңістігіндегі тұлғалық даралықтың даму тұжырыдамасын [2], В. В. Сафонованың әлеуметтік-мәдени ұстанымын [3], және Л. К. Мазунов [4] пен Р. Ф. Хасановтын [5] мәндік (дискурсивті) ұстанымын жатқызуға болады. Соңғы айтылған ұстанымда мәтінге оқу-білім беру үдерісінің бірлігі ретінде сүйене отырып, базалық сөйлеу үдерісінің түсіну және өз мәтінінді құрастыру негізінде шетел тілін және мәдениетін меңгеру үлгісі әзірленген. Тыңдау және оқу арқылы жүзеге асатын мәтінді түсіну мен мәтіндегі ақпаратты меңгеру үдерісі, сөйлеу мен жазу көмегімен жүзеге асатын жаңа мәтінді құрастыру үдерісін меңгерудің негізі болып табылады. Әйтсе де, қазіргі кезде шетел тілін оқытудағы маңызды мәселе мәдениетаралық қатысым күзіреттілігі болғандықтан, тілдік іскерліктер мен дағдыларды дамытумен қатар, қарым – қатынасқа түсу күзіреттіліктерін қалыптастыру шеттілдік білім берудің түпкі мақсаты болып отыр. Осы мақсатты жүзеге асыру үшін тіл мен мәдениетті қатар меңгертуге мүмкіндік беретін, қатысымдық күзіреттіліктің ажырамас бөлігі болып табылатын дискурстық күзіреттіліктің мәні артып отыр.

Жоғарыда айтылғандардың барлығы жаңа буын оқулықтарын

құрастыру мәселесінің болашағы зор екенің көрсетеді. Сондықтан да, біз білетініміздей, оқулық әрқашан ең кеңінен пайдаланылатын, ғылыми білімдердің реттеліп, жүйелі түрде берілген ең тиімді құралы және адамзат тәжірибесін ұрпақтан – ұрпаққа жеткізіп, оны игертудің бірден бір тәсілі болып қала бермек. Сондай – ақ, оқулық әр кезеңдегі белгілі бір пәнді оқытудағы ғылымның теориялық және практикалық деңгейде қол жеткізген дәрежесінің көрсеткіші болып табылады.

Кез келген білім беру үдерісінде "оқулық" мәселесі оның құрылымы мен мазмұны жайлы тереңірек ойлануды қажет етеді. Шетел тілі оқулықтарының мазмұны мен құрылымы шеттілдік білім берудің мақсатты деңгейлерін анықтап, оның білім берудің барлық аспектілері бойынша дамуы мен жаңартылуын көрсетеді. Алайда, біздің ойымызша бұл екі базалық «мазмұн» мен «құрылым» ұғымдары жайлы түсінік әлі де болса жете айқындалмаған болып табылады [6]. Қазіргі кезде әдістемеде «шетел тілін оқыту» ұғымының орнына «шеттілдік білім беру» түсінігі қолданылатын болғандықтан, «мазмұн» түсінігі «шет тілдік мәдениет; халықаралық стандартқа сай тіл білімі; көп тілді және көп мәдениетті тұлға дамуына бағытталған тілдік білім беру; білім беру үдерісінің динамикасы өзін – өзі тәрбиелеу, өз бетімен білім алу, өзін – өзі басқаруға бағытталған» деп танылады.

Жоғарыда аталған шеттілдік білім берудің басты нысанына

негізделе отырып, оқулықтың негізгі функциясы:

- субъектінің біртұтас ауызша және жазбаша коммуникативтік жүйесін дамыту;

- мәтіндік ақпараттарды меңгеру, өндіру, қайта өңдеу, сақтау және одан әрі тарату тәсілдерін меігерту;

- білім беру үдерісінің субъектісінің санансының кеңейуі;

- тұлғалық қасиеттері мен адамгершілігін нығайту деп анықтауымызға болады [7].

Аталған функциялардың біріншісі, біздің ойымызша, тіл үйренушінің, яғни білім беру үдерісі субъектісінің толықтай қарым – қатынас іскерліктері мен дағдыларын қалыптастыру болып табылады. Содай – ақ, мәтінмен жан – жақты жұмыс жасай білу дағдыларын дамыту тілдік материалдарды жете меңгеріп, түсінуге ықпалын тигізеді. Сонымен қатар, әрине, оқулықтың тұлғалық қасиеттерді дамытатын тәрбиелік функциясы білім беру үдерісінің ажырамас бөлігі деп санаймыз.

XXI ғасырдың басында "мазмұн" категориясы шеттілдік білім беру контекстінде қарастырылады. Осының нәтижесінде "шеттілдік білім беру мазмұны" шеттілдік мәдениет, оқытылып жатқан тілдің мәдениеті, мәтіндердегі материалдық, әлеуметтік – лингомәдени ақпарат ретінде айқындалады. Осыған байланысты, шетел тілі оқулығының мазмұны оқытылып жатқан тіл мәдениетінің үлгісін айқындайтын ұлттық дискурсқа негіздеген болуы тиіс. Себебі ұлттық дискурс сол этномәдени қоғамдағы ақпараттың

пайдалануын, сақтап және басқа адамға жеткізу ерекшелігін көрсетіп, тұлға дамуының мазмұндық базасы болып табылады. Жеке алынған мәтін, оның барлық әлеуметтік-мәдени маркерлерімен, сол мәдениеттің микроүлгісін ұсынуы мүмкін емес, сондықтан да, оқу-тәрбие үдерісінде арнайы принциптермен құрастырылған, білімнің белгілі бір саласынан алған, мамандыққа бағытталған мәтіндер жүйесінің арнайы жиынтығы қажет деп есептейміз.

Оқулық мазмұнының негізгі компоненттерінің бірі ретінде шеттілдік мәтіндерді іріктеу кезінде келесідей факторларды ескерген жөн: а) шеттілдік білім берудің мақсатын, міндеттерін, мазмұны мен шарттарын; ә) тілдік – мәдени тұлға даму заңдылықтарын; б) игерілетін шетел тілі мен мәдениетін жүйелі түрде ұйымдастыру (тіл жүйесі, игерілетін мәдениеттің микроүлгісі); в) ішкі (терең, ментальды) және сыртқы (тілдік және сөйлеу) тетіктерін мәтіндік-түсіну және мәтіндік-туындату; г) шетел тілін және мәдениетін қалыпты емес тілдік – мәдени ортада білу және меңгеру үдерісінің заңдылықтары; д) шетелдік білім беру субъектісінің жеке қажеттіліктері мен мотиві.

Жоғарыда айтылып кеткен оқулықтағы мәтіндерді іріктеудің факторларының маңыздылығымен келісе отырып, мәдениетаралық қатысым құзіреттілігін қалыптастыруда маңызы зор екенін атап өткіміз келеді.

Оқулықты әзірлеу кезінде жоғарыда аталған заңдылықтар мен шарттар айқындаушы болып

табылады, олар мәтіндерді іріктеп (микро - және макрокурс), материалдық-іс-әрекеттік ортаны ұйымдастыруға және оның шеттілдік білім беруде іске асырылуын қамтамасыз етеді. Осы заңдылықтар негізінде оқулық мазмұның құрайтын мәтіндерді іріктеуге арналған келесідей ұстанымдар анықталады: 1) жүйелілік, 2) түпнұсқалылық, 3) тақырыптық, 4) текстотипологиялық үлгілеу 5) интертекстуалдылық, 6) жанрлық-стилдік әртүрлілікті және 7) гендерлік және статустық-рөлдік саралау.

Аталған ұстанымдар негізінде таңдалып алынған мәтіндер жүйесі оқулық мазмұнының бірінші маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Егер болашақ оқулық мазмұнының бірінші компоненті болып табылатын мәтіндер ұстанымдарға негізделе отырып мұқият іріктелсе, онда оқулықтың шеттілдік материалдық-ақпараттық тұғырын қамтамасыз етеді. Ал оқулық мазмұнының екінші маңызды компоненті іс – әрекеттік болып табылады. Ол білім беру үдерісінің қатысушылары (субъектілері) арасындағы өзара әлеуметтік – мәдени іс – әрекетті қамтамасыз етіп, көп мәдениетті тұлға қалыптасуына септігін тигізеді.

Құнанбаева С.С. [8] әдістемелік мектебіндегі когнитивті – лингвомәдени тұғырнаманың әдістемелік ұстанымдарын негізге алсақ, «мәдениетаралық қатысым субъектісі» деп тұлға бойында жоғары деңгейде қалыптасқан когнитивтік – таңымдық және іс – әрекетті – қатысымдық

мәдениетаралық қатысым негіздерін түсінеміз. Субъектінің «екінші когнитивті санасының» барын көрсететін, барабар түрде мәдениетаралық қатысымды жүзеге асыра алуды қамтамасыз ететін, мәдениетаралық қатысым күзіретілгінің әлеуметтік – лингвомәдени компонентінің тұрақты бекітілгенің айқындайтын әртүрлі жағдаяттарда еш кедергісіз қарым – қатынасқа түсетін және тілдік қоғамның тиісті стандарттарына сай мінез-құлық мәдениетін сақтай алатын тұлғаны атаймыз.

Мәдениетаралық – қатысым күзіреттілігі өз тілі мен өзге мәдениет жайлы білімді, алған білімді тәжірибеде қолдану іскерлігі мен дағдысын, сонымен қатар, осы білім, іскерлік және дағдыны жүзеге асыратын тұлғалық қасиеттер кіретін білім бер күзіреттілігі мен күрделі дербес білім алуды сипаттайды. Мәдениетаралық қатысым күзіреттілігі шетел тілі мен шеттілдік мәдениетті оқудағы білім беру күзіреттілі болып табылады.

Білім берудегі мәдениетаралық қатысымдық амал контекстінде арнайы шетел тілі оқулығы белгілі бір салаға немесе мамандыққа бағытталады. Осы мәселе бойынша оқулықтарға анализ жасау нәтижесінде кәсіби – жағдаяттық қарым – қатынас ерекшелігін көрсететейн, тілдік дағдыларды дамытатын материалдар таңдалынатыны айқындалды. Соңғы жылдары, оқулық мазмұнында іскерлік қарым-қатынасты жүзеге асыруға мүмкіндік беретін шетел тілінің әлеуметтік, әлеуметтік-

мәдени және әлеуметтік-лингвистикалық компоненттері іріктеліп алынатының көреміз.

Арнайы кәсіби мәтіндерді іріктеуді алатын болсақ, ол негізінен, тақырыптық ұстаным негізінде шетел тілін үйрету бағдарламасына сәйкес иллюстрациялы түрде таңдалып алынады. Қазіргі кездегі бірқатар басылымдарға жасалған сараптама нәтижесі оқулықтардың мазмұны студенттерге бұрыннан белгілі, басқа пәндер аясында оқылып кеткен мәліметтер мен ақпараттарды құрайтының көрсетеді. Сондықтан да, бұндай жағдайда кітапты оқу барысында не қатысымдық, не танымдық әрекеттің жүзеге аспайтынын көреміз, сондай-ақ студенттің бұрынғы білімі жүйеленбейді және жаңа білімдер қалыптаспайды. Мәтіндер шеттілдік құралдарды меңгеруге ғана арналған және әлемнің кәсіби бейнесін сипаттайды. Олар оқушыларға қызық емес, қазіргі кезде өзектілігін жоғалтқан мәліметтер жиынтығынан құралған. Бұндай амал біріншіден жоғары оқу орынындағы маңызды ұстанымдардың бірі тұлғаның шығармашылық танымдық белсенділігі ұстанымын, екіншіден проблемалық – бағдарланған оқыту ұстанымын ескермейді.

Осыдан келіп, қазіргі заман арнайы шетел тілі оқулығының авторларына күрделі кең ауқымды мәселелерді шешу қажет деген қорытынды жасауға болады. Бір жағынан оқу материалдары ғылыми білімді дамыту контекстін үлгілеп (пәндік, әлеуметтік, т.б.), кәсіби тұрғыдан танымдық құндылығын жоғалтпауы қажет. Сонымен қатар,

оқулықтағы жаттығулар студенттерді алдағы өз бетімен оқып, іздену дағдыларын қалыптастыруға және заманауи білім алу әдістері мен оқып жатқан ғылым саласындағы білімдерін жүйелей білуге баулуы керек.

Екінші жағынан, арнайы шетел тілі оқулығының авторынан шетел тілін оқытудың дидактикалық және әдістемелік ұстанымдарын қадағалап, тілдік дағдылар мен кәсіби қарым – қатынасты қамтамасыз етуін міндеттейді.

Авторлардың ойынша оқулықты құрастырудың негізгі ұстанымы күзіреттілікті қалыптастыру ұстанымы болып табылады, себебі мемлекеттік жоғары кәсіби білім беру стандартында көрсетілген әр мамандыққа қатысты қалыптасуы тиіс жеке ұстанымдар бар [9]. Аталған ұстаным негізгі екпінді жаттығуларға емес, студенттердің ойлау қабілетін белсендендіруге қоюға мүмкіндік береді. Сонымен бірге, кәсіби оқытуды шетел тілін оқытумен байланыстыра отырып күзіреттілік ұстанымын жүзеге асыруға септігін тигізеді, бұл өз кезегінде оқулық мазмұны мен құрылымын анықтайды. Бұдан басқа, авторлар келесідей ұстанымдарды қарастырады: сабақтастық, ғылымилық, жетімділік, автономиялық және модульдік, саналылық және белсенділік, ынтымақтастықта білім алу.

Алайда, біздің сенуімізше аталған ұстанымдарды ғана қолдану қазіргі заман шетел тілі оқулығын құрыстыруға жеткіліксіз. Нақты бір аудиторияға арналған нақты бір оқулықты құрастыруда таңдалып

алынған ұстанымдарды шетел тілін оқытудың ғылыми – әдістемелік нұсқаулықтармен байланыстыру қажет.

Н.Д. Гальского мен Н.И. Гез шетел тілін оқыту әдістемесі ғылым ретіндегі пәндік – объектік ауданың кұрайтын ауқымды мәселелерін қорытындылау арқылы шетел тілін оқытуға деген кешенді көзқарасты білдіреді: шетел тілін оқыту/үйрену мақсаты (не үшін?); мұғалімнің өзіне тән кәсіби және тұлғалық қасиеттері мен қабілеттері (кім тілді оқытады?); оқушы өзіне тән жеке – тұлғалық қасиеттерімен (кім тілді үйренеде?); білім беру мазмұны (нені оқытамын?); тілді оқыту/үйрену ұстанымдары, әдістері, тәсілдері, кұралдары (қалай?) [10].

Ең біріншіден бұл жерде назар аударатын мәселе – шетел тілін оқыту мақсаты. Н.Д. Гальского мен Н.И. Гез мақсатты прагматикалық және когнитивтік тұрғыдан қарастырады. Шетел тілін оқыту мақсатының прагматикалық аспектісі оқушылардың білім, іскерлік және дағдыларының қалыптасуымен байланысты. Бұл өз кезегінде оқушыларға үйреніп жатқан тіл елінің этнолингвомәдени кұндылықтарын тануға және мәдениетаралық түсіну мен тану жағдаяттарында шетел тілін қолдануға мүмкіндік береді.

Шетел тілін оқыту мақсатының когнитивтік аспектісі оқушыларды шетел тіліне, сол тілде сөйлейтін адамдардың мәдениетіне үйретуде қолданылатын білу, ойлау және түсіну үдерісі сияқты категориялармен байланысты. Басқа сөзбен айтқанда когнитивтік аспект

оқушылардың әртүрлі ақпараттарды өңдеп, алынған мәліметтің толық еместігіне қарамастан нәтижелі түрде ақпаратты жеткізу қабілетін айқындайды.

Е.Н. Соловова шетел тілін оқыту мазмұнының үш компонентін ерекшелейді: лингвистикалық, психологиялық және әдіснамалық.

Шетел тілін оқыту мазмұнының лингвистикалық компоненті қажетті материалдарды таңдауды қамтиды: 1) тілдік (лексикалық, грамматикалық, фонетикалық), 2) сөйлеу, 3) әлеуметтік-мәдени.

Шетел тілін оқыту мазмұнының психологиялық компоненті белгілі бір деңгейде және нақты жағдайларға байланысты қалыптасуы тиіс іскерліктер мен дағдыларды анықтайды.

Шетел тілін оқыту мазмұнының әдіснамалық компонентінің мәні мұғалім оқыту үдерісінде жаңа материалды түсіндіріп, олармен жұмыс істеуді үйретіп қана қоймайды, сонымен қатар тапсырмаларды орындаудың белгілі - бір реті мен өз бетімен жұмыс істеудің негіздеріне оқытады.

Айтылған ғылыми зерттеулерге сүйене отырып, біз когнитивтік – лингвомәдени әдіснама негізінде келесідей шетел тілін оқыту мазмұнының компоненттерін ұсынамыз:

Әлеуметтік – лингвистикалық компонент – оқып жатқан тіл мен оның мәдениетін меңгеру деңгейіне қарай қоғамдық ақпараттарды жинақтау және синтездеу негізіндегі жаңа әлеуметтік – лингвистикалық кешендердің қалыптасуы.

Әдіснамалық компонент – студенттің өз бетімен жұмысын қамтамасыз ететін когнитивтік құзіреттілікті қалыптастырады.

Мәдениетаралық компонент – басқа тіл мен басқа мәдениетті меңгеру үдерісіндегі мәдени ерекшеліктерді жинақтау мен синтездеу негізіндегі тілдік тұлға бойында екінші тілдік сананы басқа лингво – социум коцепті ретінде қалыптастыру.

Жоғарыда аталған ұсыныстарға сүйене отырып шетел тілі оқулығы мазмұнының пәндік және процессуалдық аспектілері когнитивтік – лингвомәдени кешенге негізделетінің айқындаймыз.

Шетел тілі оқулығы құрылымына келетін болсақ, оқулықтағы материалдар көлемі оқу бағдарламасына сәйкес анықталады, ал оқулықтың пәндік – мазмұндық негізін белгілі бір мамандықтың типтік бағдарламасында көрсетілген қатысым ауандарымен анықталады.

Әр қатысым ауанының құрылымдық бірлігі модуль болып табылады, әр модуль бір негізгі тақырыптан және бірнеше тақырыпшалардан тұрады, сонымен қатар сол тақырыптың пәндік мазмұны аясында сөйлеу қызметінің төрт түрі бойынша мәдениетаралық – қатысым құзіреттілігін қалыптастыру технологиялары қолданылады.

Студенттерді кәсіби дайындау кезеңінде жоғарғы курс студенттерінде кәсіби – қатысымдық құзіреттілікті қалыптастыру үшін бір модульда үш кезенді жұмыс қарастырылуда:

1. Ақпараттық – аккумулятивтік – кәсіпке байланысты сөздік қорды дамыту үшін және терминологиямен таныстыруға арналған қатысымдық тапсырмалар қолданылады. Олар тілдік жағынан және мағыналық жағынан мәтіндерді түсінуде туындайтын қиыншылықтардың алдын алу үшін қажетті және жеткілікті мағлұматтар береді. Ақпаратты мақсатты түрде іздеуге және жазбаша түрде бекітуге арналған тапсырмалар мәтінді құрастыруды түсіну үдерісін басқаруда маңызы зор.

2. Кәсіби – бағытталған – кәсіби сөздік қорды қалыптастыру үшін мәтінді егжей – тегжейлі оқуға арналған қатысымдық тапсырмалар ұсынылады. Оны тапсырмаларда оқу түрі, орындау жылдамдығы және белгілі бір танымдық – қатысымдық тапсырмаларды шешу нұсқаулықтары беріледі. Егжей – тегжейлі оқу дегеніміз кәсіби – бағытталған аутентті мәтіндерді үйрене оқу мен үстіртін қарап оқудың кешенді бірлігі.

3. Кәсіби – қатысымдық – прагматикалық аутентті мәтіндер негізінде қатысымдық жаттығулар кері байланысты жүзеге асыру үшін қолданылады.

Оқулық мазмұның құруда жоғарыда аталған амалды қолдану оқушылардың тілдік дағдыларын танымдық әрекеті аясында қалыптастыруға мүмкіндік береді, сондай – ақ қатысымдық іс – ірекетті де дамытады.

Жоғарыда келтірілген негіздемелер білім берудің анықтаушы құралы ретінде қазіргі

заман шетел тілі оқулығының мазмұнында қатысымдық, танымдық және кәсіби мақсаттар мен соған жету әдістерінің арасында қатаң тепе – теңдікті сақтау маңызды деп қорытынды жасауымызға мүмкіндік береді.

Шетелдік оқулытар әлеуметтік – мәдени және қатысымдық әрекетке бағытталған, олардың мазмұнында қарым – қатынастың ауызша және жазбаша түрлерін меңгеруді қамтамасыз ететін оқу мен жазуға және айтылым мен тындалымға арналған мәтіндер бар. Алайда, бұл оқулықтар да қазіргі заман арнайы шетел тілі оқулықтарының мазмұнын құруға қойылатын базалық талаптарға жауап бермейді. Отандық шетел тілі оқулықтарына жасалған сараптамалар қазіргі кездегі заманауи оқулықтардың құрылымын әлі де болса жетілдіруді қажет екенін атап өткіміз келеді. Біздің ойымызша, оқулық мазмұнында лингвистикалық құзыреттіліктерді (фонетика, лексика және грамматика) дамытуға көп көңіл бөле отырып, ағылшын тілінде қарапайым қарым – қатынасты жүзеге асыру мүмкіндігі қолданылмаған оқулықтар мәселесін шешудің бірден бір жолы Құнанбаева С.С. ұсынған шеттілдік білім беру әдістемесіндегі қатысымдық кешендер (ҚК) мазмұнының пәндік – процессуалдық аспектілерін. [8] негізге ала отырып жана оқулық мазмұнын үлгілей аламыз деген пікір қалыптасты.

Қорыта келе, оқулықты құрастырудың шетелдік және отандық тәжірибесін зерттеп, талқылай келе қазіргі заман шеттілдік білім беру теориясы мен

оқулық теориясы жаңа буын арнайы шетел тілі оқулығын құрастырудың негізі бола алады деген шешімге келдік.

ӘДЕБИЕТ

- [1]. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2014 жылғы 17 қаңтар [Электронды ресурс]. – Дереккөз: <http://www.zkoipk.kz/kz/2016-01-3003-1/2226-conf.html>
- [2]. Пассов Е. И. Коммуникативное иноязычное образование: Концепция развития индивидуальности в диалоге культур. Липецк: Липецк. гос. пед. ун-т, -2000. - 160 с.
- [3]. Сафонова В. В. Социокультурный подход к обучению иностранным языкам. - М.: Высшая школа, Амскорт Интернэшнл, 1991. - 311 с.
- [4]. Мазунова Л. К. Система овладения культурой иноязычного письма в языковом вузе: дис. ... д-ра пед. наук. - М., 2005. - 217 с.
- [5]. Хасанова Р. Ф. Принципы отбора и организации дискурса как компонента деятельности среды иноязычного образования: дис. ... канд. пед. наук: - М., 2008. - 181 с.
- [6]. Пассов Е. И. Содержание иноязычного образования как методическая категория // Иностранные языки в школе. - 2007. - №6. - С. 13–23.
- [7]. Мазунова Л. К., Хасанова Р. Ф. Принципы создания современного учебника по иностранному языку // Вестник Башкирского университета. - 2010. - №3. - С. 831-834.
- [8]. Құнанбаева С.С. Қазіргі шеттілдік білім берудің теориясы мен практикасы. – Алматы: ҚазХҚжәнеӘТУ, 2011. – 324 б.
- [9]. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам: базовый курс лекций: пособие для студентов пед. вузов и учителей. – М.: Просвещение, 2002. – 239 с.
- [10]. Гальского Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений. – 3-е изд., стер. – М.: Академия, 2006. – 336 с.

ROLE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE IN CULTURAL PARTNERSHIP

Kizaybai Gulzat Aitkaliyzy,

Master degree student

Abylai Khan Kazakh University of International Relations and World Languages,

E-mail: gulzat.555@mail.ru

Abstract: This article examines the content and structure of contemporary foreign language textbooks, identifying the target levels of foreign language education and the importance of its development and upgrading in all aspects of education. In addition, in order to formulate the competence of the future specialist, the issue of implementing a competence-based approach to selecting and developing the content of a special foreign language textbook is being addressed. Discussion of the concept of competence of students on the basis of the special foreign language textbooks, taking into account the methodological principles of critical thinking - linguistic-cultural platform, which forms the level of intercultural communication of foreign language learning.

Key words: foreign language textbook, competence of intercultural communication, cognitive - linguocultural complex, principles.

РОЛЬ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В КУЛЬТУРНОМ ПАРТНЕРСТВЕ

**Кизаибай Гульзат Айткалыкызы,
Магистрант**

Казахский университет международных отношений и мировых языков им. Абылай хана
E-mail: gulzat.555@mail.ru

Аннотация: В этой статье рассматриваются содержание и структура современных учебников по иностранным языкам, определяющие целевые уровни обучения иностранному языку и важность его развития и совершенствования по всем аспектам образования. Кроме того, для формулирования компетенции будущего специалиста рассматривается вопрос внедрения основанного на компетентности подхода к выбору и разработке содержания специального учебника по иностранному языку. Обсуждение концепции компетентности студентов на основе специальных учебников по иностранному языку с учетом методологических принципов критического мышления - лингвистической культурной платформы, которая формирует уровень межкультурной коммуникации обучения иностранному языку.

Ключевые слова: учебник по иностранному языку, компетенция межкультурной коммуникации, когнитивно-лингвокультурный комплекс, принципы.

CORPORATE LANGUAGE AS PART OF CORPORATE IDENTITY

Hans Schwarz

PhD. Associate Professor.

Hochschule Magdeburg-Stendal, Germany

Abstract: Corporate language is commonly used as a term that covers the language used within a company. Sometimes it just refers to the domination of English or any other language to be used in this company. In other cases, corporate language is reduced to a unique vocabulary that evolves within this company.

However, corporate language may as well be understood as the expression of corporate culture. Corporate culture is used to control, coordinate, and integrate company subsidiaries (cf. Wikipedia ‘Organizational culture’). And, corporate language is the specific language that identifies a company and sets it apart from its competitors. It expresses the culture and values of this company. Hence, successful communication depends on corporate language.

Corporate language must be clear, authentic and unmistakable. It has to be used by every individual working for a company, i.e. in-house employees as well as technical writers, technical translators and communication agencies. Therefore, the company has to establish a corporate style guide in each language that is being used. The distinguishing characteristics of the corporate language have to be laid down in this style guide. This paper covers the main aspects to be observed when compiling a style guide.

An example of a style guide worked out in a company is given at the end of the paper.

Keywords: intercultural communication, corporate language, culture, translation studies, cultural untranslatability, style guide.

Basic principles of corporate identity

“A corporate identity is the overall image of a corporation or firm or business in the minds of diverse publics, such as customers and investors and employees.” (Wikipedia ‘Corporate identity’)

The corporate identity concept can be seen as a strategic concept for positioning a company. Furthermore, it can be considered as a manifestation of a clearly structured, uniform business culture both within the company and outside. (cf. Gabler: Wirtschaftslexikon ‘Corporate identity’) Through the development of a collective consciousness, an internal corporate culture is established as a network of

embodied behavioral patterns and standards to ensure that the various decision makers are acting on the basis of a uniform corporate image. Externally, the objective is to establish a convergence between verbal and non-verbal signals on the one hand and the elaborated concept on the other hand and to set up a corporate image in view of the various parties involved, e.g. customers, investors, suppliers, potential employees, or the public.

Furthermore, corporate identity can be regarded as a key element of strategic corporate management and planning. In this sense, it is not just a communication concept, but an essential element for success in

continuously implementing strategic plans in operational business.

Companies are investing large amounts of money in controlling their brand perception. In most cases, emphasis is placed on their visual appearance, i.e. their corporate design. Logos, colors, typography and the use of images constitute their 'visual language'. However, it is frequently ignored that corporate design is only one of three pillars for a consistent brand image, the corporate identity. The two others are corporate behavior and corporate communication.

Corporate design: "A corporate design is the official graphical design of the logo and name of a company or institution used on letterheads, envelopes, forms, folders, brochures, etc. The house style is created in such a way that all the elements are arranged in a distinctive design and pattern." (Wikipedia "Corporate Design")

A strong corporate design begins with the company's mark. It has been proven that the consistent application of a mark over a period of time far outweighs the value of the design itself. But it is not only the logo itself. Any means of communication, such as business cards or stationery, and any means of advertising are part of the corporate design of a company.

Corporate behavior: "Expresses the company's approach to business, its values and business culture. It is reflected in everything from the quality of the products and/or services, to the marketing strategies, communication media, and working environment." (2Wire [2000]) Corporate behaviour enables the company to build recognition among clients, to

communicate its values and special approach to business in a memorable way, to establish a benchmark to set goals, and to give employees a sense of belonging to a team.

There are three aspects to be distinguished:

instrumental behavior, e.g. pricing policy, leadership style, etc.,

personal behavior, i.e. behavior among employees as well as between employees and outsiders,

media behavior, e.g. public relations style, relationship to journalists and media representatives, advertising style, selection of advertising media, etc.

Corporate communication is characterized by a holistic view of all internal and external communicative activities of a company with the aim of establishing a clearly structured image—a corporate image—in the public and among the employees of this company. It is "the set of activities involved in managing and orchestrating all internal and external communications aimed at creating favourable point-of-view among stakeholders on which the company depends." (Wikipedia "Corporate Communication")

The role of language in corporate identity

There is a wide range of scientific literature covering the facets of corporate identity and its role in business communication. Within the framework of the corporate identity concept, discussion is in most cases concentrating on visual (corporate design) and verbal (corporate

communication) aspects. Linguistic and stylistic matters are largely overcome, however, by communicative, strategic and content-related issues. The main focus is on communication tools and dissemination channels that are available and the content of the message to be conveyed as well as communication strategies in general.

According to Vogel (2012), the function of company communication may be roughly divided into:

Market-oriented communication (product brochures, catalogs, advertisements, ...)

Staff-oriented communication (employee magazines, e-mails, circulars, ...)

Press- and public-oriented communication (press releases, annual reports, image brochures, ...)

Only a few publications have been focussing on the relation between corporate identity and the style-oriented application of corporate language (Reins [2006]) or corporate wording (Förster [1994]) in companies.

“Corporate language is the specific language that identifies a company and sets it apart from its competitors, making the company as well as its language unique and distinctive. Corporate language expresses the essence, culture and values of the company.” (Interlanguage)

Corporate language is one of the conditions for successful communication. This means, it must be clear, authentic and unmistakable and it must be used in exactly the same way by every individual representing the company. It is not only the in-house employees who must be proficient in corporate language, but also technical

writers as well as translators. Therefore, the company must establish a linguistic style for their basic language as well as for each target language in translation in line with that adopted in the original language.

A corporate language aligned with the brand’s core values contributes to the image of a company to the same extent as a corporate design does. But it is not only the recognition factor of a communication as in case of a logo. By using a distinctive corporate language, communication with customers is optimized and more efficient than with inconsistent language. And a standardised language will remove uncertainties from in-house authors of texts as well as translators.

Another area where the development of a corporate language may be useful is the improved comprehensibility within a direct customer contact. Quite frequently, both sides are using a different language, because companies tend to see products and services from their own perspective, which is not in accordance with the customer’s perspective. This lack of mutual comprehensibility may result in a negative perception. A consistent use of language that anticipates the needs of the customer will certainly show a positive effect.

Furthermore, written correspondence is handled in a shorter time when using a company-wide language because ready-to-use text blocks can be made available for many standard phrases. And—last but not least—the development and use of a corporate language saves costs.

Certainly, corporate language is subject to the respective company. A

brand name company uses a language different from that of a discount store. An insurance company has other words than a fashion label.

Nevertheless, it is the same set of questions that govern corporate language: Which words suggest customer orientation and which words don't? Which words have a positive connotation and which words result in rejection? Which vocabulary does correspond to the mark, is it an abstract or a pictorial vocabulary? These are questions that aim at a more conscious and pragmatic use of language.

Style guides as part of a corporate identity concept

A style guide is a “set of standards for the writing and design of documents, either for general use or for a specific publication, organization or field. The implementation of a style guide provides uniformity in style and formatting within a document and across multiple documents.” (Wikipedia, ‘Style guide’)

Style guides can be found for general applications, i.e. for the general reading and writing audience, as well as for specific topics, such as a certain industrial field, and for different disciplines, e.g. medicine, government, law, business, and industry. Companies increasingly define their corporate style laid down in a style guide. Authors are required to follow the rules to obey consistency principles.

One of the most comprehensive general-purpose style guides is The Chicago Manual of Style published by the University of Chicago. (University

of Chicago [2010]) This style guide gives rules regarding

- Grammar and use
- Punctuation
- Spelling, distinctive treatment of words and compounds
- Names and terms
- Numbers
- Abbreviations
- Foreign languages
- Mathematics in type
- Quotations and dialogue

As an example of a style guide for specific topics, the Cunard Brand Guidelines of the Cunard Line (Cunard [2012]), a shipping company, lays its emphasis on the optical appearance of this company rather than language-related aspects. It contains rules for:

- The Cunard brand
- The Cunard identity (brand colors, brand identity, photography, typefaces, terminology
- Templates (brochure covers, red stripe, letter sizes, portrait front cover, stationery)
- A style guide for a specific discipline may refer to:
  - Citation,
  - Transcription,
  - Terminology,
  - Pronunciation, or
  - Archive function.

As an example, this is a stylebook compiled by Associated Press referring to the London Summer Olympics in 2012.

A style guide for a specific company or institution may contain rules for:

- Spelling of words,
- Names and terms,
- Grammar and usage,

- Numbers,
- Abbreviations,
- Punctuation,
- Document structure,
- Style, and
- Company-oriented and consumer-oriented principles.

This is the Apple style guide (Apple [2013]). It has chapters on:

Style and usage

Units of measure (prefixes for units of measure, names and unit symbols for units of measure)

Apple product names

Technical notation (code, syntax descriptions, code font in text, variables in text)

How to write a glossary (format and structure of glossary entries, alphabetization)

Style guides as part of a corporate language concept

Style guides with emphasis on language application describe the basic language standards for the process of writing for a company with respect to spelling rules, terms, grammar and style. The standards cover general writing standards as well as decisions concerning the structural influence on the phrasing. In addition, specific writing standards address specific writing rules concerning sentence structure and the use of words and symbols.

Spelling of words

In case of language varieties, a decision must be made in favor of one language.

For general matters of spelling, it is recommended to use standard

dictionaries in the respective language, such as Duden. Die deutsche Rechtschreibung for German, the Oxford English Dictionary for British English and Merriam-Webster's Collegiate Dictionary for American English.

Names and terms

The same decision for a language variety as for the spelling of words must be made regarding the use of vocabulary.

Furthermore, terminology determined by the company and contained in a terminological database has to be observed.

Grammar and usage

This refers to structural rules regarding the composition of clauses, phrases and words in every language that is being used in the company.

Numbers

There is the choice between spelling numbers out and using numerals. Such a choice is governed by the question whether the number is large or small and whether it is an exact quantity or an approximation. Furthermore, the kind of entity and the kind of text has to be considered.

Abbreviations

This concerns the use of less familiar abbreviations that should be limited to those terms that occur frequently enough to warrant abbreviation—roughly five times or more within an article or chapter—, the terms must be spelled out on their first occurrence.

Punctuation

Punctuation should be governed by its function, which usually is to promote ease of reading by clarifying relationships within and between sentences.

Style

Technical documentations give the user an appropriate, comprehensible and simplified description of the product and its usage. These objectives are achieved with specific elements of style. Elements of style depend on the following features: document structure, conciseness of expressions, and comprehensiveness of language.

Recipient orientation

Texts in technical documentation have three essential functions:

From a legal point of view, they are part of the product.

They support the user to safely use the product and its functions.

They offer a competitive advantage.

Before creating a document, the specific audience has to be determined. The following questions have to be answered:

- What are the benefits of this product?
- How is the user going to operate this product?
- What prior knowledge does the user have?
- What information does the user need to know?

In the ideal case, the user is provided with necessary information in a short, immediately comprehensible, unique and clear way.

After completing the document a usability test may be conducted with persons having the same prior knowledge as the potential user.

The tasks of a Technical Documentation Department include more than merely creating and managing user manuals. Intensive research enables technical writers to ascertain defects with the product and to determine possible improvements for the product. Technical writers actively develop the product process with the help of their ideas. The technical documentation professionally supports the user throughout the entire product life cycle. Thus, high-quality technical documentations increase the competitive advantage of a company.

Document structure

The structure of a document needs to be thorough and clear. Thus the usage of the document is facilitated for the user and the proper usage of the company's products is supported. There are a number of issues regarding document structure:

Structure your document chronologically from a simple to a complex pattern.

Structure your instructions, chapter contents as well as the entire document in a logical order.

Structure your document with useful headings.

Create cross-references to link topics accurately together.

Company-oriented principles

Use the active voice in preference to emphasize the innovative strength of the company.

Avoid phrases that risk a negative publicity.

Avoid words and expressions that the user possibly understands as implicit or explicit guarantee.

Avoid idealizations of the product in the product description. The user is justifiably disappointed when a product cannot fulfill his falsely raised expectations. An unfulfilled guarantee claim may cause the user to file damage compensation claims against the company.

Foreign languages

Foreign words, phrases, or titles that occur in a work in a language other than the original language must include special characters—if any—that appear in the original language.

Many of the letters and symbols required by the world's languages are included in the Unicode standard for character encoding. This standard, which is widely supported by modern operating systems and browsers and many other applications (including many word processors) and is required by such standards as XML, assigns a unique identifying hexadecimal number (or code point) and description to tens of thousands of characters.

Style guide for Hirschmann

Hirschmann Automation and Control GmbH

Hirschmann Automation and Control GmbH is a German company based in Neckartenzlingen, near Stuttgart. It is a specialist in automation, control and networking systems and offers a complete, integrated structure for data communication throughout a

company. In 2007, it was taken over by Belden Inc., a U.S. company with headquarters in St. Louis, MO, and a world leader in providing signal transmission solutions. Belden designs, manufactures, and markets highly engineered signal transmission products for demanding applications. (cf. Belden)

In 2013, Hirschmann decided to prepare a style guide – called Language Guide – in both German and English taking into account the different issues of the respective language.

This Language Guide has two main sections:

Section 1 – General writing rules

Section 2 – Specific writing rules

Section 1 gives an introduction into the basic process of writing technical documents. It contains, for example, different text structures as well as decisions concerning the influence of the structure on the phrasing. In Section 2 specific writing rules are listed concerning sentence structure, word usage, and symbols. Each rule is amended by a separate table with a positive and a negative example as well as further explanations, if necessary.

There are three further parts:

Appendix – examples regarding “Safety instructions”, “Positive product representation” and “Preventing claiming compensation”

Glossary – explanations of specific technical terms

Index – keywords for the subjects of this language guide

General writing rules

There are a few general writing rules that Hirschmann has set up to be followed when writing texts.

As Belden Inc. is a U.S.-based company, Hirschmann decided to use the American spelling, e.g. meter and liter. In cases of doubt, the Merriam-Webster's Collegiate Dictionary, 11th ed., Merriam-Webster Inc., Springfield, Mass., 2003 will be binding.

As the company develops and produces technological high-quality products, phrases should be avoided that might create a negative picture of Hirschmann. On the other hand, words and phrases should not be used that might be regarded as a promise of guarantee, as an exaggerative description possibly leads to a claim for compensation against the Hirschmann company.

Before creating a document, the intended text recipient has to be determined. As mentioned above, the following questions have to be answered:

What are the benefits of this product?

How is the user going to operate this product?

What prior knowledge does the user have?

What information does the user need to know?

The necessary information shall be presented in a short form. It shall be accurate, immediately comprehensible, unambiguous and clear.

After the document is finished, a usability test should follow. A person with the same degree of prior knowledge as the intended recipient should proceed according to the text. In

case of problems the text should be re-written.

The structure of the document needs to be thorough and comprehensive. Instructions should be given in a logical order using subheadings to break up the running text.

Terms, acronyms, abbreviations, and symbols should be defined beforehand.

Safety instructions should be written and placed according to the American ANSI Z535 standard, which presents information on safety issues and accident prevention.

A high consistency in text structure, sentence structure, terminology and phrasing of the safety instructions should be achieved to ease the use of documents. As the company has just begun to create a terminological database, they decided to emphasize their efforts in defining the terms to be used in all technical documents.

Specific writing rules

This section contains a set of writing rules both on sentence and word levels as well as on punctuation. Each rule is illustrated by a table with positive and negative examples as well as other information.

Here are a few examples of writing rules on sentence level:

- Use verbs.

Verify that the cable is not defective.

instead of

Cable defective?

- Use articles.

Remove the power plug.

instead of

Remove power plug.

- Create unambiguous references.

Remove the lever from the ball valve. You will need the lever later.

instead of

Remove the lever from the ball valve. You will need it later.

- Each sentence should contain only one instruction. Write instructions in a logical order.

1. *Remove the power plug.*

2. *Unscrew the device from the rail.*

3. *Place the device on a solid surface.*

4. *Remove the cover.*

instead of

Remove the power plug, unscrew the device from the rail and remove the cover after you placed the device on a solid surface.

- Avoid sentence structures with multiple prepositions. Use several short sentences instead.

Two green LEDs are installed below the panel. A label is attached between these two LEDs. This label indicates the voltage.

instead of

The voltage is printed on the label between the two green LEDs installed below the panel.

- Avoid multiple genitive constructions within a sentence. Use several short sentences instead.

The device is attached to the front test wall. The device has a cover that is fastened with type C screws. These screws are blue.

instead of

The type C screws of the front test wall's cover of the device are blue.

- Use the active voice, if possible.

Remove the cover.

instead of

The cover must be removed.

- Avoid unnecessary nominalizations.

Complete the installation.

instead of

Bring the installation to an end.

- Use standard phrases for specific situations.

The device enables you to ...

instead of

(1) *The device allows you to ...*

(2) *Here you can ...*

These are examples of writing rules on word level:

- Avoid the following words and expressions as they contain only imprecise information: from time to time, usually, regularly, mostly, about, approximately, etc.

Check the sight glass once a week.

instead of

Check the sight glass regularly.

- Use full forms instead of abbreviations.

Harmonized standards are European standards and are prepared on behalf of the European Commission.

instead of

Harm. standards are EN and are prepared p. p. the EC.

- Write two-part compounds as closed compounds, if included in Merriam-Webster's Collegiate Dictionary, otherwise as open compounds.

breakdown

instead of

break down or break-down

- Write compound modifiers in multiple-part compounds with hyphen(s).

plug-in connector

instead of

plug in connector or plug-in-connector

- Write values and units used as compound modifiers with hyphen only if the unit is spelled out.

12-feet gap

but

12 ft gap

Here are some examples of punctuation rules:

- Quotation marks:

In English-language texts use the following quotation marks:

“ [ALT + 0147]

” [ALT + 0148]

In German-language texts use the following quotation marks:

„ [ALT + 0132]

“ [ALT + 0147]

In French-language texts use the following quotation marks:

« [ALT + 0171]

» [ALT + 0187]

- en dash (– [ALT + 0150]):

Use the en dash for denoting a break in a sentence, for setting off parenthetical statements (set with spaces), or for indicating spans and differentiation.

12–48 V DC

instead of

12-48 V DC

- multiplication sign (× [ALT + 0215]):

Use × instead of the letter x.

8 × 8 in

instead of

8 x 8 in

- non-breakable space ([Alt + 0160]):

Use a non-breakable space between a number and its units.

150 ft

instead of

150ft

But:

78 °F

instead of

78°F or 78° F

Appendix

The following signal words refer to safety markings as listed in ANSI Z535.6 standard:

- DANGER

Indicates a hazardous situation which, if not avoided, will result in death or serious injury.

- WARNING

Indicates a hazardous situation which, if not avoided, could result in death or serious injury.

- CAUTION

Indicates a hazardous situation which, if not avoided, could result in minor or moderate injury.

- NOTICE

Used to address practices not related to personal injury.

The following words and expressions might create negative feelings for the user. When associated with Hirschmann products, they would cause a negative product representation.

- failed, defective, error:

The login was unsuccessful.

instead of

The login has failed.

- malfunction:

If the device does not receive any packets, a data line is disabled.

instead of

If the device does not receive any packets, there is a malfunction of a data line.

- old:

When using the previous software version ...

instead of

When using the old software version ...

The following words and expressions might be understood as implicite or explicite warranty claim. They might entail claiming compensation and should therefore be avoided and replaced by other expressions.

- ensure, guarantee:

The firewall helps provide for the user authentication.

instead of

The firewall ensures the user authentication.

- secure:

When creating your password, use ...

instead of

For a secure password, use ...

- protect:

This function helps protect your internal network.

instead of

This function protects your internal network.

- superlatives:

The firewall is easy to operate ...

instead of

The firewall provides best usability by ...

This English-language style guide has now been in use in the Hirschmann company since April 1, 2013. It provides uniformity in terminology, style and formatting across the technical documents of the company.

Glossary

This section contains a few terms describing the functionality of the company's terminological database. This data collection is still in progress. The objective is to define product names

and technical terms used throughout the Hirschmann documentation. It covers both American English and German terms.

Although not part of the Language Guide, the terminological database pursues the same objectives as the Guide: consistency and comprehensiveness of language.

Conclusions

Corporate language identifies a company and is an essential prerequisite for successful communication. It can significantly enhance the image and visibility of a company and its products.

The implementation of a style guide is necessary for a consistent use of language. It simplifies the process of translating into other languages allowing company-specific vocabulary to be created for every language in use.

The objective of this paper was to show the main aspects to be observed when compiling a style guide.

REFERENCES

- [1]. 2Wire (2000): Corporate Identity. Application Style Guide. Online: <https://issuu.com/hba-tista68/docs/brand-identity-2wire> (10-18-18)
- [2]. Apple (2013): Apple Style Guide. Online: cdn2.hubspot.net/hubfs/1772454/Blog_Images/01.26.16.Apple_Style_Guide.pdf (10-18-18)
- [3]. Belden: One great company - Multiple Leading Brands. Online: http://www.beldensolutions.com/en/Company/About_Us/belden_brands/index.phtml (10-18-18)
- [4]. Cunard (2012): Cunard Brand Guidelines. For the Americas. Online: <https://issuu.com/kathyohlhaber/docs/cunardbrandguidelines> (10-18-18)
- [5]. Förster, Hans-Peter (1994): Corporate Wording. Konzepte für eine unternehmerische Schreib-kultur. Frankfurt, New York: Campus Verlag.
- [6]. Förster, Hans-Peter (2003): Corporate Wording®. Das Strategiebuch. Für Entscheider und Verantwortliche in der Unternehmenskommunikation. 2. A. Frankfurt: F.A.Z.-Institut für Management-, Markt- und Medieninformationen.
- [7]. Gabler: Wirtschaftslexikon. Online: <http://wirtschaftslexikon.gabler.de> (10-18-18)
- [8]. Interlanguage: Corporate Language: enhancing corporate communication. Online: <http://interlanguage.it/en/services/localization/9-interlanguage/istituzionali/339-corporate-language-enhancing-corporate-communication.html> (07-27-13)
- [9]. Merriam-Webster's Collegiate Dictionary (2003). 11th ed. Springfield, Mass.: Merriam-Webster Inc.
- [10]. Reins, Armin (2006): Corporate Language, CL. Wie Sprache über Erfolg oder Misserfolg von Marken und Unternehmen entscheidet. Mainz: Hermann Schmidt Verlag.
- [11]. Simpson, J. A./Weiner, E. S. C. (ed.) (1991): The Compact Oxford English Dictionary. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press.
- [12]. University of Chicago (2010): The Chicago Manual of Style Online. 16th ed. Online: <http://www.chicagomanualofstyle.org> (10-18-18)
- [13]. Vogel, Kathrin (2012): Corporate Style. Stil und Identität in der Unternehmenskommunikation. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, Springer Fachmedien.
- [14]. Wikipedia. The Free Encyclopedia. Online: <http://en.wikipedia.org> (10-18-18)
- [15].

КОРПОРАТИВНЫЙ ЯЗЫК КАК ЧАСТЬ КОРПОРАТИВНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ

Ханс Шварц

PhD. Associate Professor.

Hochschule Magdeburg-Stendal, Germany

Хохшуле Магдебург-Стендаль, Германия

Аннотация: Корпоративный язык обычно используется как термин, который охватывает язык, используемый в компании. Иногда это относится только к доминированию английского или любого другого языка, который будет использоваться в этой компании. В других случаях корпоративный язык сводится к уникальному словарю, который развивается внутри этой компании.

Однако корпоративный язык также можно понимать, как выражение корпоративной культуры. Корпоративная культура используется для контроля, координации и интеграции дочерних компаний компании (см. Википедию «Организационная культура»). И корпоративный язык - это особый язык, который идентифицирует компанию и отличает ее от конкурентов. Он выражает культуру и ценности этой компании. Следовательно, успешное общение зависит от корпоративного языка.

Корпоративный язык должен быть ясным, аутентичным и безошибочным. Он должен использоваться каждым человеком, работающим в компании, например, с персоналом, а также с техническими специалистами, техническими переводчиками и агентствами связи. Поэтому компания должна создать руководство по корпоративному стилю на каждом используемом языке. Отличительные особенности корпоративного языка должны быть заложены в этом руководстве по стилю. В этом документе рассматриваются основные аспекты, которые необходимо соблюдать при составлении руководства по стилю.

Пример руководства по стилю, разработанный в компании, приведен в конце статьи.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, корпоративный язык, культура, исследования перевода, культурная непереводаемость, руководство по стилю.

КОРПОРАТИВТІК ТІЛДЕ КОРПОРАТИВТІК КЕЗ КЕЛГЕНДІҢ БӨЛІГІ

Ханс Шварц

PhD. Доцент.

Hochschule Magdeburg-Stendal, Германия

Андатпа: Корпоративтік тіл көбінесе компанияда қолданылатын тілді қамтитын термин ретінде пайдаланылады. Кейде ол тек осы компанияда қолданылатын ағылшын немесе басқа тілдің үстемдігіне қатысты. Басқа жағдайларда, корпоративтік тіл бұл компанияда дамып келе жатқан бірегей сөздікке дейін азаяды.

Дегенмен, корпоративтік мәдениет корпоративтік мәдениеттің өрнегі ретінде түсінікті де болуы мүмкін. Корпоративтік мәдениет компанияның еншілес ұйымдарын басқару, үйлестіру және интеграциялау үшін қолданылады (Уикипедия «Ұйымдық мәдениет»). Сонымен қатар, корпоративтік тіл компанияны анықтайтын және оны бәсекелестерінен бөлетін нақты тіл болып табылады. Ол осы компанияның мәдениеті мен құндылықтарын білдіреді. Осылайша, сәтті қарым-қатынас корпоративтік тілге байланысты.

Корпоративтік тілі анық, шынайы және анық болмауы керек. Ол компанияда жұмыс істейтін әр қызметкердің, яғни іскери қызметкерлердің, сондай-ақ техникалық жазушылармен, техникалық аудармашылармен және байланыс агенттіктерімен қолданылуы тиіс. Сондықтан компания пайдаланылатын әр тілде корпоративтік стильдік нұсқаулықты құруы керек. Корпоративтік тілдің ерекшеліктері осы стильдік нұсқаулықта жазылуы керек. Бұл мақалада стилистикалық нұсқаулықты құрастыру кезінде байқалатын негізгі аспектілер қамтылған.

Компанияда жасалған стилистикалық нұсқаулықтың үлгісі қағаздың соңында берілген.

Тірек сөздер: мәдениетаралық қарым-қатынас, корпоративтік тіл, мәдениет, аударма зерттеулері, мәдени алмасу, стильдік нұсқаулық.

АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ
ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ
УНИВЕРСИТЕТІ
ҚАЗАҚСТАН АУДАРМАШЫЛАРЫ ҚОРЫ

**ОРТАЛЫҚ-АЗИЯ
АУДАРМА ІСІ ЖУРНАЛЫ**

**ЦЕНТРАЛЬНО-АЗИАТСКИЙ ЖУРНАЛ
ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЯ**

**CENTRAL ASIAN JOURNAL OF
TRANSLATION STUDIES**

1(3) 2018

**ТАМЫЗ - ҚАЗАН 2018 Ж.
АВГУСТ - ОКТЯБРЬ 2018 Г.
AUGUST - OCTOBER 2018**

Журнал 2018 жылдың қантар айынан шыға бастаған
Издается с января 2018 года
Published since January 2018

Жылына 4 рет шығады
Выходит 4 раза в год
Published quarterly

Алматы 2018

